

วารสาร

ปราชญ์ ประชาคม

JOURNAL OF SCHOLAR COMMUNITY

วิทยาลัยนานาชาติพุทธาราม จังหวัดนครปฐม

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์ 2567

E-ISSN : 2822-1052 (Online)

วารสารประชาคม

Journal of Scholar Community

ปีที่ 2 ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์ 2567

E-ISSN: 2822-1052 (Online)

ที่ปรึกษา

พระธรรมศากยวงศ์วิสุทธิ์, ดร.

พระมหาวิจิตร กลยานจิตโต, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

บรรณาธิการบริหาร

รองศาสตราจารย์ ดร.เกศินี ประทุมสุวรรณ

บรรณาธิการเล่ม

พระมหาอรุณ ปญญารุโณ, ดร.

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

อาจารย์พีรพัฒน์ พันศิริ

อาจารย์ธนะชัย สามล

อาจารย์ไชยยา เรืองดี

อาจารย์สุพัตรา สันติรุ่งโรจน์

ฝ่ายประสานงานและจัดการ

นายณัฐพล วิทย์เรืองชัย

นางสาวภาวพรรณ กิจประเสริฐ

นางสาวณัฐฐา แจ็งอักษร

ออกแบบปก

นายสุรียาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

กองบรรณาธิการ

พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสุนทรธรรมโสภณ, รองศาสตราจารย์ ดร.	วัดเสนาหา นครปฐม
พระมงคลธรรมวิธาน, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.อภิชัย พันธเสน	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์	มหาวิทยาลัยรังสิต
ศาสตราจารย์ ดร.นรินทร์ สังข์รักษา	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.อุทัย ดุลยเกษม	มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงดี	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.ธีรณรงค์ สกกุลศรี	มหาวิทยาลัยมหิดล
รองศาสตราจารย์ ดร.สถาพร เรืองธรรม	สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม
รองศาสตราจารย์ ดร.ภัทรวุฒิ สมยานะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
รองศาสตราจารย์ ดร.อุสา สุทธิสาคร	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.วีไลรัตน์ ศิริรินทร์	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาวดี ขุนทองจันทร์	วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์เจษฎา บุญมาโฮม	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม
รองศาสตราจารย์ประจวบ ประเสริฐสังข์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ พล.ต.ต.ดร.กิตติ์ชนทัต เลอวงค์รัตน์	โรงพยาบาลตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิทักษ์ณัฏฐ์ ภู่อระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัศวินท์ ศาสนพิทักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พินิตา ภัคดี	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กัญจวิภา วิจิตรวัชรารักษ์	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.รัชนีชีวาต์ แซ่ตัน	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า พระนครเหนือ
ดร.เกษภา ผาทอง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
แม่ชีบุญช่วย ศรีเปรม, ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทบรรณาธิการ

วารสารประชาคมประชาคม ฉบับที่ 1 ปีที่ 2 วาระของเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ 2567 ห้วงแห่งคิมหันตฤดูของเมืองไทยในความเปลี่ยนแปลงของชุมชนโลกทั้งพฤติกรรม ค่านิยม โลกทัศน์ อุดมการณ์ และจิตวิญญาณ สืบจากอดีตสู่ปัจจุบันได้แปรผันเป็นสามัญญภาพของสรรพชีวิต ตามในพระนิพนธ์ของสมเด็จพระยาตำราจราชานุภาพ

ยามเยาว์เห็นโลกล้วน	แสนสนุก
ยามหนุ่มก็หลงสุข	ค่าเช่า
กลางคนเริ่มเห็นทุกข์	สุขคู่ กันนอ
ตกแก่จึงรู้เคঁ	ว่าล้วนอนิจจังฯ

สถานการณ์บ้านเมืองไทยปัจจุบัน ได้มีข่าวเกี่ยวกับคนดีศรีสังคมถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจบุกเข้าจับถึงเคหสถานในข้อหาคดีข่มขู่เรียกรับเงิน ซึ่งเหตุการณ์ครั้งนี้ได้สร้างความตื่นตระหนกแก่สาธารณชนเป็นอย่างมากที่เคยคุ้นชินกับลีลาทำที่มนุษย์คนหนึ่งพร้อมหมู่พวกได้แสดงบทบาทเชิงจิตอาสา ร้องเรียน ตรวจสอบ ชี้นำการทุจริตของสังคมทั้งระดับบุคคลและองค์กร เพื่อสร้างความโปร่งใสใจสะอาดแก่บ้านเมือง แต่แล้วนั้น วันสุดท้ายของคนดีศรีสวรรค์คือวันที่คนไทยซึ่งกำลังสุขอยู่ในห้วงแห่งความหวังและความฝัน พลันก็ได้ผวาสะดุ้งตื่นแบบสิ้นหวังตั้งสاریกาไว้ร้อง

ธรรมชาติแห่งกิเลสนั้น สิ่งใดขาดตกบกพร่อง ไม่ครบบริบูรณ์ สิ่งนั้นย่อมมีเสียงดัง มีพลังร้อนแรงเรียกเพรียกหา แต่สิ่งใดได้ถูกเติมเต็มจนจวบจนสมใจตามที่ใครปรารถนา สิ่งนั้นสักว่าได้อ้อมเอมเกษมสุขแล้ว จึงสงบเงียบไร้เสียงดัง จิตของมนุษย์ที่คงไว้ซึ่งความอยากได้ใคร่มี มักุ่นวายร้อนเร่าเพราะถูกเขย่าด้วยความต้องการที่ไร้ขีดจำกัด ส่วนจิตของผู้ที่รู้จักพอ ยินดีในสิ่งที่ได้ ย่อมสงบเย็นและเป็นสุข ดังนั้น ความอยากของมนุษย์จึงเป็นสาเหตุให้เกิดความทุกข์ ยิ่งเพิ่มความอยากมากเพียงใด เท่ากับว่าได้เพิ่มความทุกข์ให้มากขึ้นแก่ตนเพียงนั้น และหากว่าไม่มีจิตที่คิดเอื้ออารีแบ่งปันต่อกันและกันแบบเมตตาจิตที่ไร้เงื่อนไขแล้ว ย่อมเป็นความสุขที่บริสุทธิ์ ยั่งยืน และมั่นคง ดังวลี “สองมือที่หยาบยื่นช่วยเหลือ น่านับถือเคารพบูชามากกว่าปากที่พรำภาวนาสวดมนต์”

วารสารประชาคมประชาคม จากวันแรกจวบมาวันนี้ ผ่านทั้งแดด ลม ฝน และฝุ่นมากกว่าหนึ่งขวบปีแล้ว ยังคงมีความรู้สึกซาบซึ้งและขอชื่นชมสังคมมนุษย์ที่ร่วมด้วยช่วยกันตรวจสอบ ส่งเสริมสิ่งที่ดี และเติมเต็มในสิ่งที่ขาด พร้อมทั้งได้โดดเด่นเยี่ยมมนุษย์บางคนที่มีความเห็นแก่ตัวอย่างไร้ยางอาย และปรารถนาว่าทุกสังคมชาติพันธุ์ต่างเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ควรค่าแก่การส่งเสริมพัฒนา รักษาไว้ให้เป็นอนาคตที่ดั่งงามของมนุษยชาติสืบกาล

บรรณาธิการ

สารบัญ

หน้า

บทความวิจัย	
การพัฒนาความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC กิตติศักดิ์ สุขวโรตม และพิพัฒน์ ปลื้มใจ	1-13
บทความวิชาการ	
ประมุขศิลป์กับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พัทธ์ธีรา อุยนันท์พิทักษ์ และกนกพร ทำดี	14-27
การเสริมทักษะชีวิตและอาชีพตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ประสบการณ์โรงเรียนบ้านห้วยยาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 2 ปณิดา แก้วกัลยา, สุพัตรา โคตรทิพย์ และเริงวิชญ์ นิลโคตร	28-43
หลักกัลยาณมิตรธรรมกับการพัฒนาความฉลาดทางสังคมในสถานศึกษา พระมหาเมืองมนต์ ศรีปัดดา	44-56
นวัตกรรมจิตศึกษากับการบริหารยุคการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ เกณรงค์ อุตบุญ และชชาพิมพ์ สัมมา	57-71
ซอฟต์แวร์พาวเวอร์กับผู้บริหารจิตอาสาต้นแบบ วรวิชญ์ สุขวเวท และกฤตกมล อภิบาลศรี	72-85
การส่งเสริมอาชีพสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้เรียนพิการ รัชนิกร จิตรกระจ่าง และณิชารีย์ สามัญ	86-101
กระบวนการพิจารณาบทความ	102

การ

พัฒนาความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRCกิตติศักดิ์ สุขวโรตม^{1*}พิพัฒน์ ปลั่งใจ²

รับบทความ: 5 กุมภาพันธ์ 2567 แก้ไขบทความ: 18 กุมภาพันธ์ 2567 ตอบรับบทความ: 19 กุมภาพันธ์ 2567

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เปรียบเทียบความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อนและหลังการใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC และ 2) ศึกษาสัมประสิทธิ์การกระจายของการจัดการเรียนรู้ที่มีต่อความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/6 โรงเรียนเมืองกลาง จังหวัดภูเก็ต จำนวน 33 คน โดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนรู้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC 2) แบบทดสอบวัดความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ที่สร้างโดยผู้วิจัย สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบที และสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ผลการวิจัยพบว่า 1) ความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC หลังเรียนสูงกว่าก่อนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 2) สัมประสิทธิ์การกระจายของความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์หลังการจัดการเรียนรู้เท่ากับ 0.11

คำสำคัญ: ความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC การจัดการเรียนรู้

¹ ครู โรงเรียนเมืองกลาง จังหวัดภูเก็ต

* อีเมล: kitiskak32632@gmail.com

² นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

The Development Analytical Reading Ability of Matthayomsuksa 3 Students Using Cooperative Learning Methods CIRC

Kitisak sukhawarodom ^{1*}

Pipat Plumjai ²

Abstract

The purpose of this research were to: 1) compare analytical reading abilities of Mathayom Suksa 3 Students At Muangthalang Phuket province before and after learning by using Cooperative Integrated Reading and Composition (CIRC) learning 2) find the coefficient of variation (C.V) The sample was 33 grade 3 studenta at Muang Thalang Phuket province, derived by cluster random sampling. Instrument used to collect data were lesson plans and analytical reading ability tests constructed by the researchers. Data were analyzed with the percentage, mean, standard deviation, t-test and C.V. The results were as follows 1) analytical reading Ability after learning by using Cooperative Integrated Reading and Composition (CIRC) was higher than that of before with statistical significance at .05. 2) The coefficient of variation (C.V.) of learning analytical reading ability afterlearning were = 0.11.

Keywords: Analytical Reading, Cooperative Integrated Reading and Composition (CIRC), Learning Management

¹ Teacher Muang Thalang Phuket School

* Email: kitisak32632@gmail.com

² Student Phuket Rajabhat University

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชาภาษาไทย ได้มีการแบ่งเนื้อหาออกเป็นความรู้ในเรื่องทักษะทางภาษา ได้แก่ ทักษะการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูด หลักการใช้ภาษาไทย วรรณคดีและวรรณกรรม กรมวิชาการ (2551: 3) โดยความรู้ในเรื่องทักษะทางภาษา ทั้ง 5 ทักษะ ซึ่งจากทักษะดังกล่าวทั้งหมดนั้น ทักษะการอ่านถือเป็นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการศึกษาค้นคว้าความรู้และพัฒนาชีวิต มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตความเป็นมนุษย์ในการปลูกฝังค่านิยม ทศนคติ ถ่ายทอดความรู้ ความคิด ความรู้สึกและประสบการณ์ และเป็นทักษะที่ช่วยในการพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียนอย่างแท้จริง ดังที่ อัจฉรา ประดิษฐ์ (2552: 19) ได้สรุปถึงความสำคัญและประโยชน์ของการอ่านไว้ว่า การอ่านเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตและเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเรียนรู้เป็นรากฐานของการศึกษาที่จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ อย่างรวดเร็วกว้างขวางยิ่งขึ้น ผู้ที่มีความสามารถในการอ่าน จะมีมุมมองและวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รวมทั้งเป็นคนที่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างรวดเร็ว

ด้วยเหตุผลและความสำคัญที่เห็นได้อย่างชัดเจนของการอ่านเชิงวิเคราะห์ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ได้กำหนดสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง คือ สาระที่ 1 การอ่าน มาตรฐาน ท 1.1 ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและมีนิสัย รักการอ่าน กรมวิชาการ (2551: 12) และได้กำหนดถึงคุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้นที่ 3 ไว้ว่า ผู้เรียนจะต้องสามารถอ่านออกเสียงบทร้อยแก้วและบทร้อยกรองเป็นทำนองเสนาะได้ถูกต้อง เข้าใจความหมายโดยตรงและความหมายโดยนัย จับใจความสำคัญและรายละเอียดของสิ่งที่อ่านแสดงความคิดเห็นและข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเรื่องที่อ่าน และเขียนกรอบแนวคิด ผังความคิด ย่อความ เขียนรายงานจากสิ่งที่อ่านได้ วิเคราะห์ วิจัยอย่างมีเหตุผล ลำดับความอย่างมีขั้นตอน และความเป็นไปได้ของเรื่องที่อ่านรวมทั้งประเมินความถูกต้องของข้อมูลที่ใช้สนับสนุนจากเรื่องที่อ่านได้ กรมวิชาการ (2551: 53)

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทยระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปัญหาที่พบในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีหลายสาเหตุในเรื่องเกี่ยวกับครูผู้สอน ในภาพรวมครูผู้สอนจะยึดหนังสือเรียนเป็นหลักในการสอน ใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบเดิมที่เน้นเนื้อหาและข้อมูลเป็นหลัก ส่วนนักเรียนจะเรียนแบบท่องจำเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดน้อยมาก จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์การทดสอบ O-NET รายวิชาภาษาไทย พ.ศ. 2565 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยระดับประเทศและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาต่ำกว่าร้อยละ 50 สะท้อนให้เห็นว่าการอ่านของนักเรียนยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร และจากการศึกษาผลการเรียนรู้ของนักเรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ที่ผู้ศึกษาได้จัดการเรียนการสอนพบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความรู้ความเข้าใจหลักการอ่านเชิงวิเคราะห์อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 จากผลคะแนนการทดสอบวัดความรู้กลางภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โรงเรียนเมือง

ถลางพบว่า ผลคะแนนการอ่านเชิงวิเคราะห์ที่นักเรียนสามารถทำได้คิดเป็นร้อยละ 58.14 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ต้องมีการพัฒนาทักษะด้านการอ่าน เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนวิชาต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพ โดยอย่างยิ่งการพัฒนาความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์

การอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นการอ่านอย่างละเอียดที่ต้องใช้กระบวนการความคิดไตร่ตรอง หาเหตุผล พิจารณา แยกแยะองค์ประกอบต่าง ๆ ของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องนั้น ดังที่ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2546: 9) กล่าวว่า การอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องนั้น เช่น การอ่านเชิงวิเคราะห์ข้อความ คำกล่าวอ้างต่าง ๆ โดยพิจารณาความสัมพันธ์เชิงเหตุผลระหว่างข้ออ้างและข้อสรุป หลักฐานที่นำมากล่าวอ้าง จะช่วยให้เราพบความถูกต้องหรือผิดพลาดของข้ออ้างนั้น ดังนั้น ความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์นั้นเป็นการอ่านข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โดยใช้การพิจารณาไตร่ตรอง ด้วยเหตุผล เพื่อต้องการแยกแยะข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น จุดมุ่งหมาย ข้อคิด และการจัดลำดับเหตุการณ์

การพัฒนาความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์สามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธี แต่วิธีการที่ผู้สอนนิยมเลือกใช้คือ การจัดการเรียนรู้แบบ SQ4R การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWL Plus หรือการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL หรือการจัดการเรียนการสอนโดยใช้แผนกราฟิกร่วมกับวิธีสอนอื่น ๆ เช่น SQ4R KWL เป็นต้น และวิธีการสอนแบบหลากหลาย ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC ซึ่งเป็นวิธีการสอนรูปแบบหนึ่งที่เหมาะแก่การนำมาใช้ในการพัฒนาความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ เพื่อสร้างความเข้าใจ ดังที่ ทิศนา แคมมณี (2566: 70) กล่าวว่า รูปแบบ CIRC เป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือที่ใช้ในการสอนอ่านและเขียนโดยเฉพาะรูปแบบนี้ประกอบด้วย 3 กิจกรรมหลัก คือ กิจกรรมการอ่านแบบเรียน การสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจ และบูรณาการกับการเรียน

ทั้งนี้ การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC สามารถพัฒนาการอ่านเชิงวิเคราะห์ของผู้เรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังผลการวิจัยของนภาพร แซ่ห่ง (2564) แพรพรรณ จันทรแดง (2554) ผกาพรรณ สุวรรณภูมานนท์ (2560) พิมพ์ภัชญา พิกุลทอง (2556) อรทัย เจริญทัศน์ (2558) และ Erlidawati (2018) พบว่า การจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC สามารถพัฒนาความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการนำเสนอข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC สามารถพัฒนาความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC พัฒนาความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อนและหลังการใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC
2. ศึกษาสัมประสิทธิ์การกระจายของความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์หลังการใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. การอ่านเชิงวิเคราะห์

การอ่านเชิงวิเคราะห์เป็นการอ่านโดยพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน เพื่อแยกแยะทำความเข้าใจเกี่ยวกับองค์ประกอบหรือโครงสร้างของหนังสือแต่ละประเภทว่ามีรูปแบบ กลวิธีในการประพันธ์ เนื้อหาหรือเนื้อเรื่อง และสำนวนภาษาเป็นอย่างไร ซึ่งการอ่านวิเคราะห์นั้นเป็นการทำความเข้าใจวรรณกรรมโดยจำแนกเป็นส่วนต่าง ๆ เบญจลักษณ์ เจริญมหาวิทยาลัย (2564: 14)

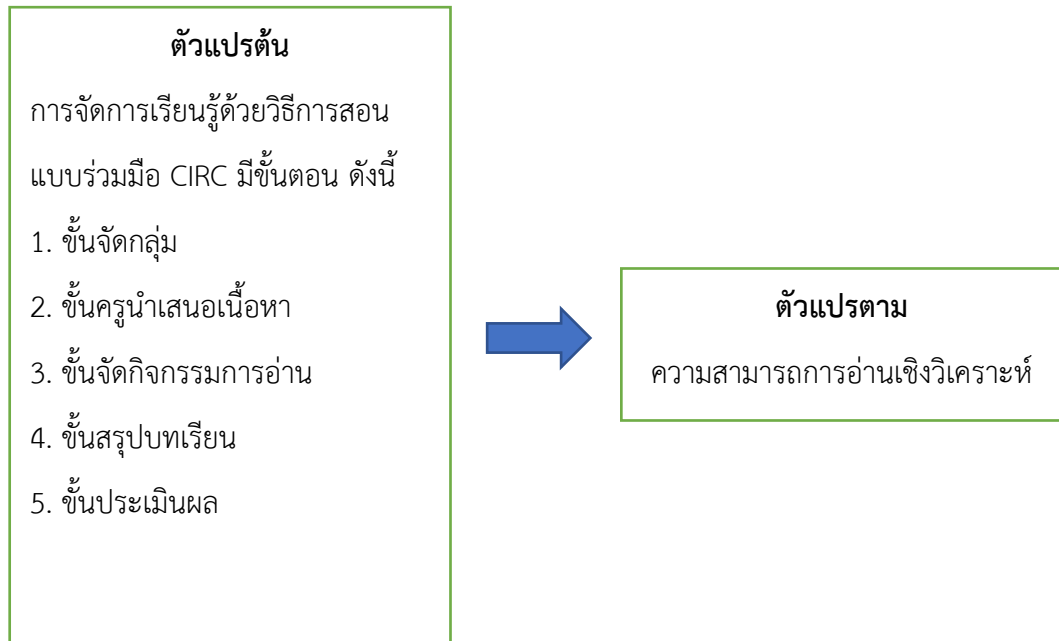
การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนิยามว่า การอ่านเชิงวิเคราะห์ หมายถึง การอ่านข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ โดยใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองด้วยหลักการและเหตุผล เพื่อแยกแยะเนื้อเรื่อง จุดประสงค์ ข้อคิดและทัศนคติต่าง ๆ ของผู้แต่งที่มุ่งเน้นถึงจุดประสงค์ในเรื่องใด จัดลำดับเหตุการณ์ พิจารณาข้อเท็จจริงข้อคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การสรุปเรื่องี่อ่าน และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

2. วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC

วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC เป็นรูปแบบการเรียนการสอนแบบร่วมมือที่ใช้ในการสอนอ่านและเขียน โดยเฉพาะ รูปแบบนี้ประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 3 กิจกรรม คือ กิจกรรมการอ่านแบบเรียน การสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจ และบูรณาการภาษากับการเขียน ซึ่งเป็นเทคนิควิธีการสอนเขียนเรียงความภาษาอังกฤษ โดยบูรณาการกับการสอนอ่าน โดยเริ่มจากการสอนอ่าน เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และการอ่านช่วยพัฒนาความสามารถในการเขียนเรียงความ และเป็นการใช้กิจกรรมทางการเรียนเพื่อใช้ในการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียนโดยจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือเพื่อฝึกปฏิบัติโครงสร้างของภาษา เพื่อนำไปพัฒนางานเขียนต่อไป ทิศนา ขัมมณี (2566: 270) และวัชรา เล่าเรียนดี อรพิณ ศิริสัมพันธ์ และปรณัฐ กิจรุ่งเรือง (2560: 162-163)

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยนิยามว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC ได้ว่าเป็นเทคนิคที่ใช้พัฒนาการอ่านและการเขียน โดยเน้นให้ผู้เรียนมีความร่วมมือในการเรียนรู้เป็นกลุ่มเน้นไปสู่การเรียนรู้ได้ปฏิบัติจริง ส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การยอมรับซึ่งกันและกันภายในกลุ่มเพื่อบรรลุผลสำเร็จการพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน โดยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC มีขั้นตอน ดังนี้ 1. จัดกลุ่ม 2. ช้้นครุณาเสนอเนื้อหา 3. จัดกิจกรรมการอ่าน 4. ช้้นสรุปทเรียน และ 5. ช้้นประเมินผล

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์โดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองมีรายละเอียดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

แบบแผนการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้มุ่งพัฒนาความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์จึงเลือกใช้การวิจัยแบบแผนการวิจัยการทดลองลักษณะมีกลุ่มเดียว มีการทดสอบก่อนและหลังการวิจัย (One group pretest-posttest design)

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเมืองกลาง อำเภอดงหลวง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 11 ห้องเรียน รวมจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 365 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/6 โรงเรียนเมืองกลาง จำนวน 33 คน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่มจากประชากร

ตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

ตัวแปรต้น การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC

ตัวแปรตาม ความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์

ระยะเวลาในการทดลอง

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 ตั้งแต่เดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2567 โดยดำเนินการทดสอบก่อนการทดลอง 1 คาบ ดำเนินการทดลองจัดการเรียนรู้การอ่านเชิงวิเคราะห์ด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC เป็นเวลา 6 คาบ จากนั้นทดสอบหลังการทดลอง 1 คาบ รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 8 คาบ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แผนการจัดการเรียนรู้วิชาภาษาไทยที่สอนด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 3 แผน ได้แก่ แผนที่ 1 การอ่านเชิงวิเคราะห์บทความ แผนที่ 2 การอ่านเชิงวิเคราะห์เรื่องสั้น และแผนที่ 3 การอ่านเชิงวิเคราะห์สารคดี โดยดำเนินการจัดการเรียนรู้ แผนละ 2 คาบ แผนการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนในการจัดเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นจัดกลุ่ม นักเรียนจับกลุ่มตามความสามารถการอ่าน เพื่อทำกิจกรรมการอ่านร่วมกัน
2. ขั้นครุณาเสนอเนื้อหา ครุณาเสนอความรู้เกี่ยวกับการอ่านเชิงวิเคราะห์ เพื่อให้นักเรียนเข้าใจพอสังเขป

3. ขั้นจัดกิจกรรมการอ่าน นักเรียนจับคู่อ่านออกเสียงกับเพื่อนในกลุ่ม เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องการอ่านออกเสียงของเพื่อนอีกคน นักเรียนช่วยกันตอบคำถาม วิเคราะห์ตัวละคร วิเคราะห์ปัญหาจากบทอ่าน ผูกคาคณะเนเหตุการ์ณที่เกิดขึ้นในเรื่อง และจับประเด็นสำคัญในเรื่อง

4. ขั้นสรุปบทเรียน ทดสอบความเข้าใจโดยนักเรียนภายในกลุ่มค้นหาคำตอบจากเรื่องที่อ่าน และสรุปความสำคัญของเรื่องราวต่าง ๆ

5. ขั้นประเมินผล ครูทดสอบความเข้าใจในการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยครูเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์การให้คะแนนเป็นแบบรายบุคคลและรายกลุ่ม

กระบวนการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความตรงตามเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เกี่ยวกับประเด็นความสอดคล้องในมิติต่าง ๆ พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 จากนั้นทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/5 โรงเรียนเมืองกลาง เพื่อศึกษาปัญหาการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้พบว่า นักเรียนบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

มีบางแผนการจัดการเรียนรู้ต้องปรับเปลี่ยนกิจกรรมให้มีความสนใจ เพื่อให้ให้นักเรียนได้ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมเพิ่มขึ้น จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแล้วมาใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2. แบบทดสอบความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ ซึ่งเป็นแบบทดสอบชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ ผู้วิจัยได้จัดทำเป็นแบบทดสอบก่อนและหลังการทดลอง ผู้วิจัยกำหนดโครงสร้างของแบบทดสอบลักษณะการวัดความเข้าใจรายละเอียดของเรื่องที่อ่าน ลำดับเหตุการณ์ในเรื่อง สรุปสาระสำคัญ ทศนคติของผู้แต่ง โดยพิจารณาจากการ แยกข้อเท็จจริง 4 ข้อ ข้อคิดเห็น 4 ข้อ คาคณะเนเหตุการณ์ 3 ข้อ ระบุเหตุผลประกอบ 3 ข้อ สรุปความรู้เพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 3 ข้อ และสรุปข้อคิดเพื่อนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน 3 ข้อ มีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาความตรงตามเนื้อหา จำนวน 3 ท่าน มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 ค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.20-0.83 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.20-0.60 และค่าความเชื่อมั่น KR20 เท่ากับ 0.87

วิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบที และสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.)

ผลการวิจัย

1. เปรียบเทียบความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อนและหลังการใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อนและหลังการใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC

คนที่	ก่อนเรียน		หลังเรียน		ผลต่าง	
	คะแนน (20)	คะแนนร้อยละ	คะแนน (20)	คะแนนร้อยละ	คะแนน (20)	คะแนนร้อยละ
1	8	40.00	17	85.00	9	45.00
2	4	20.00	18	90.00	14	70.00
3	11	55.00	17	85.00	6	30.00
4	4	20.00	18	90.00	14	70.00
5	5	25.00	19	95.00	14	70.00
6	6	30.00	15	75.00	9	45.00
7	11	55.00	19	95.00	8	40.00
8	8	40.00	16	80.00	8	40.00

คนที่	ก่อนเรียน		หลังเรียน		ผลต่าง	
	คะแนน (20)	คะแนนร้อยละ	คะแนน (20)	คะแนนร้อยละ	คะแนน (20)	คะแนนร้อยละ
9	3	15.00	10	50.00	7	35.00
10	9	45.00	16	80.00	7	35.00
11	9	45.00	18	90.00	9	45.00
12	8	40.00	19	95.00	11	55.00
13	7	35.00	19	95.00	12	60.00
14	12	60.00	20	100.00	8	40.00
15	5	25.00	18	90.00	13	65.00
16	6	30.00	20	100.00	11	55.00
17	10	50.00	18	90.00	10	50.00
18	9	45.00	19	95.00	9	45.00
19	7	35.00	16	80.00	12	60.00
20	3	15.00	17	85.00	13	65.00
21	3	15.00	17	85.00	14	70.00
22	3	15.00	17	85.00	14	70.00
23	7	35.00	18	90.00	10	50.00
24	9	45.00	18	90.00	9	45.00
25	11	55.00	20	100.00	7	35.00
26	7	35.00	20	100.00	13	65.00
27	10	50.00	19	95.00	10	50.00
28	10	50.00	19	95.00	9	45.00
29	11	55.00	20	100.00	8	40.00
30	12	60.00	16	80.00	8	40.00
31	10	50.00	18	90.00	6	30.00
32	9	45.00	19	95.00	9	45.00
33	8	40.00	20	100.00	11	55.00
ค่าเฉลี่ย	7.73	38.64	17.88	89.39	10.06	50.30
S.D.	2.79	-	1.98	-	2.52	-

การพัฒนาความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC

จากตารางที่ 1 พบว่า ความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนกลุ่มทดลอง มีคะแนนก่อนเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 7.73 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 38.64 และคะแนนหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 17.88 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 89.39 และคะแนนผลต่างหลังเรียน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 10.06 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 50.30

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อนและหลังการใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC

การทดลอง	n	\bar{x}	S.D.	t
ก่อนการทดลอง	33	7.73	2.79	22.897*
หลังการทดลอง	33	17.88	1.98	

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า ความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนที่สอนด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC ก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 7.73 และหลังเรียนมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 17.88 ซึ่งความสามารถทางการเรียนก่อนและหลังเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ศึกษาสัมประสิทธิ์การกระจายของความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์หลังการใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ของความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนหลังการสอนด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC

ประเด็นการพิจารณา	n	\bar{x}	S.D.	C.V.
ข้อมูลนักเรียน	33	17.88	1.98	0.11

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การกระจายของความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนหลังการสอนด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC มีค่าเท่ากับ 0.11 แสดงว่า ความสามารถอ่านเชิงวิเคราะห์ของนักเรียนที่ได้รับการหลังการสอนด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC มีค่าสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) ร้อยละ 11 ซึ่งค่ากระจายอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 10-15)

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยการพัฒนาความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อนและหลังการใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC สามารถอภิปรายผลโดยนำเสนอตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. การเปรียบเทียบความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อนและหลังการใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผลการวิจัยครั้งนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ผกาพรรณ สุวรรณภูมานนท์ (2560) ที่พบว่า ภายหลังจากการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ภาษาไทย หลังเรียนเฉลี่ย 30.02 หรือคิดเป็นร้อยละ 75.07 สูงกว่าก่อนเรียนคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 19.27 หรือคิดเป็นร้อยละ 48.19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของแพรวพรรณ จันทร์แดง (2554) ที่พบว่า ภายหลังจากการจัดการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิดกับแบบ CIRC กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์หลังเรียนสูงกว่านักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ทั้งนี้ ความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์ หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC สูงกว่าก่อนเรียน เพราะการจัดกิจกรรมครั้งนี้ได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ซึ่งขั้นที่ 3 ขั้นจัดกิจกรรมการอ่านเป็นการส่งเสริมกระบวนการคิด และการทำงานร่วมกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมกันรับผิดชอบงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย และเพื่อให้เข้าใจตัวบทอ่าน และสามารถวิเคราะห์บทอ่านได้ ธิติสรณ์ สุ่มมาตย์ (2561)

2. การเปรียบเทียบประสิทธิภาพของตัวแปรด้วยการเปรียบเทียบค่าการกระจายของข้อมูลหลังการทดลองด้วยสัมประสิทธิ์การกระจาย (C.V.) พบว่า C.V. 0.11 คิดเป็นร้อยละ 11 หมายถึง ความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์มีการกระจายอยู่ในระดับปานกลาง อันถือว่ายอมรับได้ แสดงว่าการจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC สามารถพัฒนาการอ่านเชิงวิเคราะห์หลังการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สูงกว่าก่อนเรียน และคะแนนดังกล่าวมีการกระจายในระดับปานกลางที่สามารถยอมรับได้ (C.V. น้อยกว่าร้อยละ 15) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ อีกทั้งมีการปรับปรุงแล้วทดลองใช้ 1 วนรอบ จึงทำให้แผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวมีประสิทธิภาพ อีกทั้งจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนขณะได้รับการจัดการเรียนรู้พบว่า นักเรียนมีความกล้าในการนำเสนอผลงานของตนเอง มีความสุข และสนุกสนานในการเรียนเพิ่มขึ้น การจัดการเรียนรู้ครั้งนี้สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ไม่เคร่งเครียด สอดคล้องกับผลการวิจัย นภาพร แซ่ห่ง (2564: 80) ที่พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC ทำให้บรรยากาศในชั้นเรียนและทุกคนในกลุ่มมีความตั้งใจที่จะช่วยเหลืองานของกลุ่ม ยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิก และมีความสนุกสนานกับกิจกรรม

นั่นคือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC เป็นวิธีการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามตัวชี้วัดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระที่ 1 การอ่าน ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 ที่กล่าวไว้ว่านักเรียนสามารถแยกข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น การคาดคะเนเหตุการณ์ระบุเหตุผลประกอบ และสรุปความรู้และสรุปข้อคิดเพื่อนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

สรุปและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC เป็นการนำบทอ่านที่มีความหลากหลาย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ นักเรียนกลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์การอ่านที่แตกต่างกัน ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมจึงประสบปัญหา ทำให้ผู้วิจัยต้องกระตุ้นความสนใจให้นักเรียนสนใจในการอ่าน เช่น การตั้งคำถามจากบทอ่านจากง่ายไปยาก หรือการเพิ่มเวลาในการอ่าน เพื่อนักเรียนที่อ่านช้าจะได้ตามทัน หรือพยายามให้นักเรียนสรุปประเด็นสำคัญจากบทอ่านว่ามี ใคร ทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ก่อนการวิเคราะห์บทอ่าน ดังนั้นครูจะต้องเตรียมความพร้อม เพื่อให้กิจกรรมการเรียนรู้ราบรื่น

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC เพื่อเปรียบเทียบการสอนในรูปแบบอื่น เพื่อการพัฒนาวิธีการสอน และนักเรียนอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

2. ควรมีการศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC เพื่อเปรียบเทียบกับเนื้อหาอื่น เช่น การอ่านอย่างมีวิจารณญาณ การอ่านจับใจความสำคัญ เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการสอนแบบร่วมมือ CIRC เพื่อเปรียบเทียบการอ่านเชิงวิเคราะห์ในระดับชั้นอื่น ๆ

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย*. กรม. เกษียรศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2553). *การคิดวิเคราะห์*. ชัคเชสมิเดีย
- ทิตินา แคมมณี. (2566). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ* (พิมพ์ครั้งที่ 23). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธิติสรณ์ สุ่มมาตย์. (2561). *ผลการใช้เทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี ที่มีต่อความสามารถด้านการอ่านและการเขียนวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

- นภาพร แซ่ห่ง. (2564). การพัฒนารูปแบบการสอนโดยใช้ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลข้อมูล ร่วมกับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิค ซี ไอ อาร์ ซี เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านเชิง วิเคราะห์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ เจ้าพระยา
- เบญจภักดิ์ เจริญมหาวิทยาลัย. (2564). การอ่านเพื่อการวิเคราะห์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- ผกาวรรณ สุวรรณภูมานนท์. (2560). การศึกษาความสามารถในการอ่านเชิงวิเคราะห์และการเขียนภาษาไทย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เทคนิค CIRC. (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา).
- พิมพ์ภักฎา พิภูลทอง. (2556). การพัฒนาความสามารถการอ่านเชิงวิเคราะห์ โดยใช้กลุ่มร่วมมือรูปแบบ CIRC ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- แพรวพรรณ จันทร์แดง. (2554). การเปรียบเทียบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย ด้านการอ่านเชิง วิเคราะห์ การเขียนเชิงสร้างสรรค์ และเจตคติต่อการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ระหว่าง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แผนผังความคิดกับแบบ CIRC. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- วัชรรา เล่าเรียนดี อรุณศิริสัมพันธ์ และปรณัฐ กิจรุ่งเรือง. (2560). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อ พัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษา สำหรับศตวรรษที่ 21 (พิมพ์ครั้งที่ 12). บริษัท เพชร เกษมพรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- อรทัย เจริญทัศน์. (2558). ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIRC ที่มีต่อความสามารถในการอ่านเชิง วิเคราะห์และความมุ่งมั่นในการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนาสว่างวิทยา จังหวัด อุบลราชธานี. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 9(3), 154 – 165.
- อัจฉรา ประดิษฐ์. (2552). *ชวนเด็กไทยให้เป็นนักอ่าน 1*. สำนักงานอุทยานการเรียนรู้.
- Erlidawati & Syarfuni. (2018). The effect of cooperative integrated reading and composition on reading comprehension of IAIN Lhokseumawe, Indonesia. *Advances in Language and Literary Studies*, 9(4), 153-160.

ประมุขศิลป์

กับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในพื้นที่นวัตกรรม
การศึกษาพัทธ์ธีรา อุนันทพิทักษ์^{1*}กนกพร ท่าดี²

รับบทความ: 5 กุมภาพันธ์ 2567 แก้ไขบทความ: 18 กุมภาพันธ์ 2567 ตอรับบทความ: 19 กุมภาพันธ์ 2567

บทคัดย่อ

จากสถานการณ์ทางการศึกษาที่มีการปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ของโลก การจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนต้องปรับเปลี่ยนตามบริบทให้เหมาะสม สอดคล้องกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่เน้นทดลองระบบกลไก นวัตกรรมการศึกษา นวัตกรรมการบริหารจัดการ นวัตกรรมการเรียนการสอน และนวัตกรรมเชิงนโยบาย เพื่อเป็นต้นแบบสถานศึกษาที่ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา เน้นให้ได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ และทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาให้เหมาะสมต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดีในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ดี 8 ประการ ประกอบด้วย 1) ทักษะคิดเชิงบวก 2) ความเชื่อมั่นและกล้าตัดสินใจ 3) มีทักษะการสื่อสารและการรับฟังที่ดี 4) ความเข้าใจมนุษยธรรม 5) มอบหมายงานที่เหมาะสม 6) มีความรับผิดชอบ 7) มีแนวคิดแบบพัฒนา และ 8) การเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีหลักครองตน ครองคน และครองงาน และเทคนิค 4 C 1) Converting แปลงคำพูดจากสูญเสียเป็นได้รับ 2) Chunking การแบ่งความสำเร็จเป็นส่วนเล็ก ๆ 3) Checklist ทำสิ่งใหม่ที่ชอบ และ 4) Combing รวมใหม่เข้ากับเก่า เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ: ประมุขศิลป์, การเรียนรู้ตลอดชีวิต, พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

¹ โรงเรียนวัดไทรทอง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

* อีเมล: toma.phatteera@gmail.com

² โรงเรียนเขาสมิงวิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด

Leadership and Lifelong Learning in the Education Sandbox

Phatteera Aununtapitak ^{1*}

Kannokphorn Thamdee ²

Abstract

From the educational situation that has changed according to the world situation Organizing learning for students must be adjusted according to the appropriate context. This is in line with the educational innovation area that focuses on testing the system. Educational innovation mechanism Management innovation Teaching innovation and policy innovation To be a model educational institution that reduces educational inequality. Emphasis is placed on learning to the fullest potential and every sector participates in management to promote stability and sustainability for students. Educational institution administrators therefore play an important role in developing educational institutions to be suitable for the changes taking place. This article aims to present the characteristics of educational institution administrators who are good at promoting learning. Throughout life in the area of educational innovation.

There are 8 characteristics 1) Positive attitude 2) Confidence and Decisiveness 3) Good Communication Skills 4) A Sense of Human 5) Knowing How and When to Delegate 6) Responsibility 7) Growth Mindset and 8) Lifelong Learning. In addition, educational institution administrators must have the Managing self, the Managing other and the Managing career in operations. And must have the 4 C techniques 1) Converting, converting words from loss to gain 2) Chunking, dividing success into small parts 3) Checklist to do new things that you like and 4) Combing new things with old things to develop into an organization lifelong learning.

Keywords: Leadership, Lifelong learning, Education Sandbox

¹ Wat Sai Thong School, Trat Primary Educational Service Area Office

* Email: toma.phatteera@gmail.com

² Khao Saming Wittayakhom School, Chanthaburi, Trat Secondary Educational Service Area Office.

บทนำ

ความเป็นผู้นำเป็นพฤติกรรม การกระทำ ใช้เพียงแค่ตำแหน่งเท่านั้น ประเทศชาติ กองทัพ องค์กร วงดนตรีหรือแม้กระทั่งครอบครัว ล้วนแต่จำเป็นต้องมีผู้นำ ผู้นำที่ดีย่อมนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายหรือความสำเร็จที่ตั้งไว้ ปรัชญา บุตรสะอาต (2566: 42) กล่าวว่าผู้นำมิใช่เพียงเป็นผู้สั่งการเท่านั้น แต่จะต้องมีคุณลักษณะความเป็นผู้นำที่ดีทั้งภายในและภายนอก มีความรู้ความสามารถ รวมถึงต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม รวมถึงเป็นผู้มีจรรยาบรรณแห่งผู้นำ รู้จักใช้ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างแรงบันดาลใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงานให้สามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานศึกษาถือเป็นองค์กรหนึ่งที่มีความสำคัญในการสร้างเยาวชนซึ่งเป็นอนาคตของชาติ ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผู้นำที่สำคัญในการบริหารจัดการและนำพาสถานศึกษาไปสู่การบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาความรู้ให้แก่เยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงหรือบริบทที่เปลี่ยนไปของเทคโนโลยีสารสนเทศ และความเปลี่ยนแปลงของความเป็นอยู่ของสังคม และวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน ส่งผลต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ยิ่งโลกมีการเปลี่ยนแปลงเร็วมากขึ้นเท่าใด ยิ่งส่งผลต่อการบริหารจัดการการศึกษา มากเท่านั้น การบริหารด้วยความรู้หรือกระบวนการแบบเดิมอาจไม่เพียงพอต่อการตอบสนองการเรียนรู้และกระบวนการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง พัฒนาระบบการเรียนรู้ พัฒนาระบบการคิดอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง มีกรอบแนวคิดแบบพัฒนาได้ (growth mindset) (สมชาย เทพแสง, 2564 : 7) เพื่อแสวงหาความรู้และปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมในองค์กร ให้เกิดเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

การปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ตรงตามความต้องการของแต่ละพื้นที่ กระจายอำนาจสู่สถานศึกษาและเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการการศึกษา จึงกำหนดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาขึ้นเพื่อให้เป็นพื้นที่ในการเรียนรู้ ทดลองระบบกลไกนวัตกรรมการศึกษา ทั้งนวัตกรรมการบริหารจัดการ นวัตกรรมการเรียนการสอน และนวัตกรรมเชิงนโยบาย (สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา, 2562) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญในฐานะของการเป็นผู้นำพาองค์กรสถานศึกษาสู่การเปลี่ยนแปลงภายในองค์กร สร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการการศึกษา เพื่อพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน

กำเนิดประมุขศิลป์

ประมุข เป็นคำนามที่ยืมมาจากภาษาสันสกฤต **प्रमुख** (ปรมุข); ร่วมเชื้อสายกับภาษาลาว **ປະມຸກ** (ปะมุก) หมายถึง ผู้เป็นใหญ่ เป็นหัวหน้าของประเทศหรือศาสนา เป็นต้น ศิลป์ คำนามยืมมาจากภาษาสันสกฤต **शिल्प** (ศิลป์); เทียบภาษาบาลี ศิลป หมายถึง มีฝีมืออย่างยอดเยี่ยม (ทวิศักดิ์ สิริรัตนเรขา, 2550: 36) เมื่อนำสองคำมารวมกันจะได้ว่า ประมุขศิลป์ (Leadership)

ประมุขศิลป์เป็นคุณสมบัติของผู้ปกครองที่ต้องมีคุณลักษณะที่ดี เป็นศิลป์ที่จูงใจ (Influenc) คนให้ปฏิบัติร่วมกันไปสู่จุดประสงค์ เป็นศิลปะในการปกครองคนหรือนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ เป็นคุณลักษณะของผู้นำที่ดีที่สามารถปกครองและบริหารองค์กรให้ดำเนินไปถึงความสำเร็จ มีกระบวนการให้และรับความช่วยเหลือจากกลุ่มหรือบุคคล โดยดำรงสิ่งเดิมที่ดีอยู่หรือกำหนดใหม่เพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effect) (กลุ่มคัมภีร์จรรยาบรรณ สำนักงานเลขาธิการกรมสำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2559: 1 ; จำรูญ วิณะคุปต์, 2508: 4)

ประมุขศิลป์ จึงหมายถึง คุณลักษณะของผู้นำที่ดี (Good Leadership) ในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ (efficiency) และประสิทธิผล (effect)

องค์ประกอบประมุขศิลป์

คุณลักษณะของประมุขศิลป์หรือความเป็นนำที่ดี (Good Leadership) เป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้นำหรือหัวหน้าองค์กรที่จะดำเนินการไปให้ถึงเป้าประสงค์ขององค์กรที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งต้องมีทั้งศาสตร์ (Science) ทฤษฎีตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่ช่วยให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี มีประสิทธิภาพ และศิลป์ (Art) การหาความรู้ อบรมบ่มเพาะนิสัยจนหล่อหลอมเป็นสภาวะความเป็นผู้นำที่ดีภายในจิตสันดาน Leon Ho (2022) กล่าวว่าความเป็นผู้นำที่ดีจะต้องมีลักษณะสำคัญ ได้แก่

1. ทศนคติเชิงบวก (Positive Attitude) ผู้นำที่ดีจะต้องมีทัศนคติเชิงบวกในการมองโอกาสที่สามารถเป็นไปได้ในสถานการณ์ต่าง ๆ มีความยืดหยุ่นแต่ดำรงไว้ซึ่งเป้าหมายที่ตั้งไว้และยอมรับความล้มเหลว (Ability to Embrace Failure) หรือความผิดพลาดของตนเองได้ พร้อมทั้งหาทางแก้ไข

2. ความเชื่อมั่นและกล้าตัดสินใจ (Confidence and Decisiveness) ผู้นำที่ดีจะต้องมีความมั่นใจในสิ่งที่คิดหรือทำ ส่งผลให้ผู้ใต้บังคับบัญชารู้สึกมั่นคงและเชื่อมั่นที่จะปฏิบัติตาม และต้องกล้าตัดสินใจในสถานการณ์ต่าง ๆ

3. มีทักษะการสื่อสารและการรับฟังที่ดี (Good Communication Skills) ผู้นำที่ดีจะต้องมีทักษะในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันของคนภายในองค์กรให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและทักษะการรับฟังความคิดเห็นของคนอื่น

ประมุขศิลป์กับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

4. ความเข้าใจมนุษยธรรม (A Sense of Human) ผู้นำที่ดีจะต้องมีความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รวมทั้งใช้หลักจิตวิทยาในการโน้มน้าวใจคนอื่น

5. รู้จักการมอบหมายงานที่เหมาะสม (Knowing How and When to Delegate) ผู้นำที่ดีจะต้องมองภาพรวมแล้วสามารถวางแผน แบ่งงานโดยพิจารณาจากความสามารถเพื่อให้เหมาะสมกับภาระงานที่ได้รับ

6. มีความรับผิดชอบ (Responsibility) ผู้นำที่ดีต้องมีความรับผิดชอบทั้งในงานของตนเองและงานของทั้งองค์กร ไม่โยนความรับผิดชอบให้กับผู้อื่น

7. มีแนวคิดแบบพัฒนา (Growth Mindset) ผู้นำที่ดีจะมองปัญหาเป็นตัวกระตุ้นในการค้นหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อก้าวข้ามปัญหาเหล่านั้น มีการเรียนรู้ ค้นคว้าหาวิธีการต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลา เพื่อนำทักษะความรู้ที่ได้มาใช้เป็นกลวิธีในการดำเนินงาน อีกทั้งต้องมีความคิดสร้างสรรค์ คิดนอกกรอบแต่ดำรงไว้บนพื้นฐานความถูกต้อง

8. การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ผู้นำที่ดีย่อมรู้ว่าการพัฒนามีความสำคัญ จะต้องไม่หยุดพัฒนาทักษะและความรู้ของตนเอง ไม่หยุดเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ นำมาเชื่อมโยง ปรับเปลี่ยนและพัฒนา รวมทั้งแบ่งปันร่วมมกัในการบริหารงาน

ประมุขศิลป์ หรือผู้นำที่ดีจึงต้องมีคุณลักษณะที่ดี 8 ประการในการดำเนินงานภายในองค์กรซึ่งต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการสร้างแรงจูงใจต่อผู้ใต้บังคับบัญชา เป็นแบบอย่างที่ดีรวมถึงมีแนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานทั้งของตนเองและขององค์กรเพื่อนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้

ภาพที่ 1 แผนภาพองค์ประกอบของประมุขศิลป์

ที่มา: พัฒนาและสังเคราะห์โดยคณะผู้เขียน

คุณธรรมสำหรับประมุขศิลป์

ประมุขศิลป์หรือผู้นำที่ดี นอกจากต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างและมีความน่าเชื่อถือแล้ว ต้องมีหลักธรรมหรือคุณธรรมควบคู่กับการบริหารจัดการองค์กร เพื่อบรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ สมิทธี เอกโชติ (2566: 3) กล่าวว่า การเอาชนะใจคนได้ ต้องชนะใจตัวเองก่อน ผู้นำที่ดีจะต้องมีหลักในการครองใจคน เพราะการบริหารองค์กรเป็นการดำเนินงานด้วยบุคคลที่หลากหลายเพื่อนำพองค์กรไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้

1. **การครองตน (Managing Self)** มีความเข้าใจในตนเอง บริหารจัดการตนเอง ความสามารถและศักยภาพของตนเอง (ชินชัย แก้วเรือน, พระมหาดวงจันทร์ คุตตสีโล, สยาม ราชวัตร และเทพประวิน จันทร แรง, 2558: 166) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่ตั้งไว้ **พรหมวิหาร 4** ถือเป็นหลักคุณธรรมที่สามารถใช้ในการครองตนที่ส่งผลให้ทุกคนในองค์กรสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข นวรัตน์ ไวมมภู และรพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ (2560 : 106) ได้กล่าวไว้ว่า พรหมวิหาร 4 สำหรับผู้บริหาร ประกอบด้วย **เมตตา** คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข มีเมตตาและปรารถนาดีต่อผู้อื่น ผู้นำต้องมีความเมตตาซึ่งช่วยสร้างความสุขและบรรยากาศที่ดีในการทำงาน **กรุณา** คือ ความปรารถนาที่จะช่วยผู้อื่น มีความสงสารเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ผู้นำต้องไม่ปล่อยให้ผู้อื่นได้บังคับบัญชาแก้ปัญหาเพียงลำพัง ควรชี้แนะแนวทางในการแก้ปัญหา **มุทิตา** คือ ความยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่น ไม่อิจฉาริษยา ผู้นำที่ดีควรยินดีด้วยความจริงใจเมื่อผู้อื่นได้บังคับบัญชาประสบความสำเร็จทั้งในเรื่องงานและเรื่องอื่น ๆ และ **อุเบกขา** คือ ความวางเฉย เป็นกลาง ผู้นำที่ดีต้องวางตัวเป็นกลาง ไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเพื่อให้เกิดความยุติธรรม

2. **การครองคน (Managing other)** ผู้บริหารนอกจากจะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการแล้วนั้นจำเป็นต้องมีศิลปะในการปกครองคน เพื่อให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ (สิริกมล หมดมลทิน และประเสริฐ อินทร์รักษ์, 2560: 150-152) การบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากองค์กรขับเคลื่อนด้วยตัวบุคคล ผู้บริหารที่ดีจำเป็นต้องมีหลัก **สังคหัตถ์ 4** ในการครองคน เพื่อให้เกิดความร่วมมือของคนในองค์กร ได้แก่ **ทาน** คือการให้ด้วยความเต็มใจ ผู้บริหารที่ดีจะต้องให้ความช่วยเหลือแก่เพื่อนร่วมงานที่เดือดร้อน ให้ความรู้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ (พระครูสถิตธรรมานุศาสน์ (เสถียร เจริญทอง), 2021: 38-39) แก่ผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความเต็มใจ **ปิยวาจา** คือ การเจรจาด้วยคำไพเราะ พูดคำที่ดี ให้ความเข้าใจอันดี ผู้บริหารจำเป็นต้องมีวาทีศิลป์ พูดด้วยความสร้างสรรค์ รวมทั้งพูดให้องค์กรมีความเข้าใจชัดเจนร่วมกัน เป็นไปในทิศทางเดียวกัน **อถถจริยา** คือ การทำสิ่งที่เป็นประโยชน์เพื่อส่วนรวม ผู้บริหารที่ดีต้องเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน เน้นประโยชน์ขององค์กรเป็นที่ตั้ง และ **สมานัตตตา** คือ การวางตนให้เหมาะสม ไม่ถือตัวจนเกินไป มีความเสมอต้นเสมอปลาย ผู้บริหารที่ดีจะต้องวางตนให้เหมาะสมทั้งต่อคนในองค์กรและคนนอกองค์กร

3. **การครองงาน (Managing career)** พระมหาธัญญกรณ์ จันทวนโณ (วรตันติ) (2560: 13) กล่าวว่า คนกับงานเป็นสิ่งคู่กัน ถ้าสามารถจัดการกับตนเองได้ดี จัดการบริหารคนได้ดี ย่อมนำไปสู่การ

ประมุขศิลป์กับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

บริหารงานอย่างสำเร็จแน่นอน การครองงาน จึงหมายถึง ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ และงานที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดี (สุริย์วิภา ไชยพันธ์: 2557: 68) หลักธรรมสำคัญที่ผู้บริหารควรใช้สำหรับการบริหารงาน คือ **อิทธิบาท 4** ประวัติ พินผาสุข (2549: 97-98) ได้กล่าวว่า ผู้บริหารควรใช้หลักอิทธิบาท 4 ช่วยในการบริหาร ได้แก่ **ฉันทะ** คือ ความพอใจ ผู้บริหารจำเป็นต้องพอใจในงานที่ตนเองบริหารอยู่ มีจิตฝักใฝ่ในงานของตนบรรลุผลสำเร็จ **วิริยะ** คือ ความเพียรพยายาม ผู้บริหารต้องมีความขยันหมั่นเพียรทำงานด้วยความเข้มแข็ง ไม่ย่อท้อ **จิตตะ** คือ ความตั้งใจแน่วแน่ในการปฏิบัติงานนั้น ๆ ผู้บริหารต้องใส่ใจในงานของตนเอง จดจ่อกับสิ่งที่ทำส่งผลให้เกิดความรอบคอบในการหาเหตุอันเหมาะสม และ **วิมังสา** คือ การใช้สติปัญญา พิจารณาให้รอบคอบ และละเอียดถี่ถ้วน ผู้บริหารควรหมั่นตรวจสอบใคร่ครวญพิจารณาเหตุผลและข้อบกพร่องอยู่เสมอ เพื่่อวางแผนหาวิธีแก้ไข ปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรมในวิชาชีพของตนเอง (พระโฆสิต โฆสิตธมโม, 2563: 45-46)

นอกจากการมีคุณลักษณะของผู้นำที่ดีแล้ว ผู้บริหารควรมีหลักคุณธรรมเป็นสิ่งยึดมั่นในการดำเนินงานขององค์กร หลักการครองตน ในการควบคุมตนเองของผู้บริหารทั้งด้านความรู้ความสามารถ บุคลิกภาพ และทัศนคติ หลักการครองคน ในการสื่อสารร่วมกับผู้ใต้บังคับบัญชา การทำงานร่วมกันกับผู้อื่น และหลักการครองงาน ในการวางแผนการดำเนินงาน ความรับผิดชอบต่อองค์กรเพื่อนำพาองค์กรไปสู่เป้าหมาย

ภาพที่ 2 แผนภาพคุณธรรมกับประมุขศิลป์

ที่มา: พัฒนาและสังเคราะห์โดยคณะผู้เขียน

การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) คืออะไร

สถานการณ์วิกฤติที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด เป็นบริบทที่สำคัญที่ระบบการศึกษาและการเรียนรู้จะต้องคำนึงถึง และเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเกิดขึ้นของสถานการณ์ดังกล่าว ตัวอย่างของสถานการณ์

วิกฤต เช่น การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่ทำให้เกิดการจำกัดการเคลื่อนย้ายของผู้คนทั้งภายในประเทศ และระหว่างประเทศและทำให้กลุ่มธุรกิจบางกลุ่มถูกมองว่าเป็นธุรกิจที่ไม่จำเป็นต้องหยุดดำเนินกิจการชั่วคราว ทำให้เกิดภาวะว่างงานทั่วโลก (กลุ่มยุทธศาสตร์กำลังคนในระบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2563: 8) อีกทั้งสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปของโลกเช่นกัน การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาตนเองท่ามกลางความรู้ใหม่ๆที่เกิดขึ้นทุกวัน และสภาพของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การเปิดรับความคิดใหม่ ๆ ความยืดหยุ่นในการเพิ่มพูนทักษะและความรู้ความสามารถต่าง ๆ จะทำให้สามารถใช้ชีวิตในโลกยุคใหม่เป็นไปได้อย่างง่ายดาย

ดังนั้น การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) คือ การพัฒนาบุคคลให้มีความรู้ทักษะอย่างเต็มศักยภาพและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกอย่างต่อเนื่องตลอดช่วงวัยตั้งแต่เกิดจนสิ้นอายุ ทั้งจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542, 2542 : 2) ได้ให้ความหมายของการศึกษาตลอดชีวิต ไว้ในมาตรา 4 ว่า เป็นการศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่อง สมบูรณ์ ศิริสรธริรัญ (2559: 62) กล่าวว่า เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 คือ การส่งเสริมให้ประชาชนมีการศึกษาไปตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองได้อย่างแท้จริง ซึ่งการเรียนรู้จะต้องเกิดได้ทุกช่วงเวลาและไม่จำกัดสถานที่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) เป็นแนวทางการศึกษาและพัฒนาศักยภาพมนุษย์ที่มีการพูดถึงอย่างกว้างขวาง ในประเทศไทย ทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และแผนการศึกษาแห่งชาติได้กำหนดเป้าหมายให้ทุกคน ทุกช่วงวัย มีทักษะความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเอง แสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (จิตรัตน์ สมบูรณ์, 2563) การเรียนรู้บางสิ่งบางอย่างโดยเริ่มต้นจากความอยากรู้ในเรื่องนั้น และต้องการหาความรู้หรือหาคำตอบด้วยตัวเอง (Self-initiated study) โดยไม่จำเป็นต้องนั่งเรียนในห้องเรียน ไม่จำเป็นต้องเอาความรู้ไปใช้ในการสอบ แต่อาจจะเป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตัวเอง สร้างอาชีพ สร้างรายได้ เสริมทักษะบางอย่าง หรือเพื่อให้ได้ลองเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากโลกที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงทุกวัน และไม่่ว่าจะอายุเท่าไร ทุกคนสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด นี่คือการเรียนรู้ตลอดชีวิต

Helen Tupper and Sarah Ellis (2021) ได้ให้ขั้นตอนหลักในการสร้างทักษะที่เหมาะสมสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ การเรียนรู้และสร้างระบบนิเวศการเรียนรู้ใหม่ (Learn) เป็นกระบวนการที่เริ่มตั้งแต่แรกเกิดและดำเนินไปตลอดชีวิต ผ่านการสังเกต การอ่าน การฟัง การได้ยินหรือการเรียนรู้ผ่านวิธีการอื่น ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นระหว่างกัน การวิเคราะห์และตกผลึกความคิดร่วมกัน การเปิดรับการเรียนรู้ใหม่ที่ไม่เคยรู้ (Unlearn) การไม่ยึดติด การละทิ้งสิ่งที่เคยเรียนรู้มาเพื่อเปิดรับมุมมองใหม่ๆเกี่ยวกับสิ่ง

ประมุขศิลป์กับการเรียนรู้ตลอดชีวิตในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

ต่าง ๆ รอบตัวที่เราได้อยู่แล้ว และการเรียนรู้สิ่งที่เคยรู้มาแล้วด้วยมุมมองใหม่ (Relearn) การตระหนักถึงคุณค่าของความรู้ที่เราได้รับจากมุมมองต่าง ๆ ทำให้เราสามารถเรียนรู้บางอย่างในแง่มุมมองใหม่ได้เสมอ ช่วยให้พัฒนาความรู้และทักษะของเราได้ตลอดเวลา อริญญา เถลิงศรี (2561) กล่าวว่า **Learn Unlearn Relearn** ถือเป็นเรื่องสำคัญ เป็นแก่นรากของการสร้างและพัฒนา **Lifelong Learning Ecosystem** ซึ่งเป็นหนึ่งในคัมภีร์สุดยอดที่ทุกคนจำเป็นต้องรู้ ต้องเข้าใจ และเริ่มปฏิบัติ ซึ่งแปลว่าทุกคนต้องกล้าเริ่มทำอะไรต่าง ๆ บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า **ไม่รู้อะไรเลย ต้องไม่ติดกับดักตัวเอง ยึดติดความสำเร็จหรือแนวทางเดิมๆ จนไม่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ทันช่วงที่ ควบคู่ไปกับ RUN Skill** (จักรกฤษณ์ สิริริน, 2565) คือ การปรับปรุงทักษะที่มีอยู่ให้ดีขึ้นกว่าเดิม (**Reskill**) การพัฒนาทักษะหรือเพิ่มทักษะเดิมที่มีอยู่ให้ดียิ่งขึ้น (**Upskill**) และการสร้างทักษะใหม่ที่เป็นต่อการทำงาน (**Newskill**)

ประมุขศิลป์กับการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้อย่างชัดเจนว่า มุ่งให้คนไทยได้รับการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21 โดยกำหนดยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติไว้ 6 ยุทธศาสตร์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560: 93) ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนากำลังคน การวิจัย และนวัตกรรม เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพคนทุกช่วงวัย และสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การพัฒนาประสิทธิภาพของระบบบริหารจัดการศึกษา

ภายใต้การดำเนินการตามยุทธศาสตร์มีแนวคิดที่สำคัญซึ่งสอดคล้องกับหลักการของการจัดการศึกษาตลอดชีวิต คือ ยึดหลักการการศึกษาเพื่อปวงชน หลักการจัดการศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และหลักการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม อีกทั้งยังยึดแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายที่ 4 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ที่กำหนดไว้ “สร้างหลักประกันว่าทุกคน ได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต” ผู้บริหารจึงมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายของสถานศึกษาตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ

ผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะผู้นำองค์กรจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งทักษะและความรู้ที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) กล่าวว่า ผู้บริหารต้องเป็นผู้มุ่ง

อนาคต คือสร้างบรรยากาศในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนรู้ที่หลากหลายของผู้เรียน ส่งเสริมการเรียนรู้และประสบการณ์ทางอาชีพ รวมถึงการแนะแนวให้กับผู้เรียน ต้องเป็นผู้เห็นคุณค่าในตนเอง คือ ปลูกฝังจิตสำนึก รู้จักชื่นชมคนอื่นและเห็นคุณค่าในตนเอง พร้อมเปิดพื้นที่เชิงสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนได้แสดงความสามารถอย่างหลากหลาย ต้องเป็นผู้รู้จักตนเอง คือ พัฒนาระบบการแนะแนวของโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ เพื่อให้การแนะแนวเป็นช่องทางในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและการรู้จักตนเองของผู้เรียน ต้องเป็นผู้มีความเชื่ออำนาจในตน คือ ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนมีประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีกระบวนการ เกิดความตระหนักและยอมรับว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นนั้นมาจากการกระทำของผู้เรียนเอง

แนะนำ 4C เทคนิค สำหรับการสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่

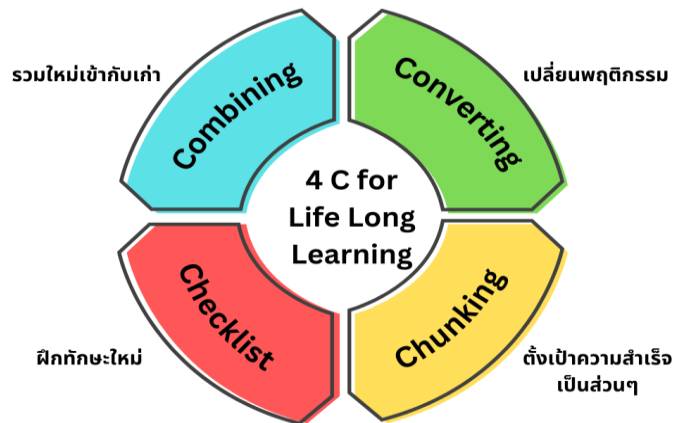
1. **Converting** แปลงคำพูด จากสูญเสีย เป็นได้รับ การปรับพฤติกรรมจากสิ่งเดิมให้มาทำสิ่งใหม่ ซึ่งการเลิกทำสิ่งเก่าอาจทำให้คนรู้สึกสูญเสีย ผู้บริหารควรปรับเปลี่ยนคำพูดที่ส่งผลต่อความคิด เช่น การเปลี่ยนจากคำว่า ล้มเหลวเป็นเรียนรู้ อุปสรรคเป็นความท้าทาย จะช่วยให้ผู้ได้บังคับบัญชาเกิดความรู้สึกได้รับมากกว่า ความสูญเสีย สร้างบรรยากาศที่ดีต่อการทำงานและการเรียนรู้ร่วมกัน

2. **Chunking** การแบ่งการเรียนรู้เป็นให้เป็นความสำเร็จส่วนเล็ก ๆ การตั้งเป้าหมายในระยะยาว อาจจะถูกวางและไกลเกินไป ทำให้ดำเนินการให้สำเร็จได้ยาก ผู้บริหารจึงควรแบ่งย่อยเป้าหมาย การกระทำหรือการเรียนรู้ออกเป็นเป้าหมายสั้น ๆ ซึ่งเมื่อผู้ได้บังคับบัญชาสามารถทำได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้บ่อย ๆ ก็จะเกิดแรงเสริมที่ทำให้เห็นผลสำเร็จได้มากยิ่งขึ้น ทำให้เกิดพฤติกรรมอันพึงประสงค์ในการต้องการทำงาน

3. **Checklist** ทำสิ่งใหม่ที่ชอบทุกสัปดาห์ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่ควรยึดติดกับการเรียนในห้องเรียน แต่เน้นการฝึกทำเรื่องใหม่ ๆ และมีความสนใจ ผู้บริหารควรเน้นการฝึกพัฒนาให้ผู้ได้บังคับบัญชาเกิดความรู้อันใหม่ โดยอาจเป็นทักษะ ความรู้ หรือความสามารถที่บุคลากรสนใจและสามารถนำมาใช้ประโยชน์ภายในสถานศึกษาได้ จะทำให้เกิดทักษะความรู้ใหม่ รวมทั้งวิทยากรใหม่ ๆ ในการดำเนินงานภายในสถานศึกษา อีกทั้งยังมีแรงจูงใจในการฝึกฝนทักษะความรู้ ความสามารถอื่น ๆ อีกด้วย

4. **Combing** รวมใหม่เข้ากับเก่า หลายครั้งการเริ่มต้นใหม่เป็นเรื่องยาก แต่การเริ่มต้นจากการผสมผสานสิ่งเดิมเข้ากับสิ่งใหม่จะช่วยให้เกิดพฤติกรรมได้ง่ายกว่า ผู้บริหารควรนำสิ่งเดิมที่ดีมาพัฒนาร่วมกับสิ่งใหม่ที่ได้เรียนรู้ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษา

ดังนั้นการสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงจำเป็นสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ในการสร้างและพัฒนาวัฒนธรรมภายในองค์กรให้เกิดเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาในอนาคตที่อาจเกิดขึ้น ประกอบด้วย 4 เทคนิค คือ **Converting** การเปลี่ยนคำพูดให้ผู้ฟังรู้สึกได้รับมากกว่าสูญเสีย **Chunking** การแบ่งความสำเร็จเป็นส่วนเล็ก ๆ **Checklist** ทำสิ่งใหม่ทุกสัปดาห์ และ **Combing** รวมสิ่งใหม่เข้ากับสิ่งเก่าที่ดี

ภาพที่ 3 เทคนิค 4C สำหรับการสร้างทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ที่มา: สังเคราะห์และสรุป

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา มุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ตรงตามความต้องการของแต่ละพื้นที่ กระจายอำนาจสู่สถานศึกษาและเน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการศึกษา จึงกำหนดพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาขึ้น เพื่อให้เป็นพื้นที่ในการเรียนรู้ ทดลองระบบกลไกนวัตกรรมการศึกษา ทั้งนวัตกรรมการจัดการบริหารจัดการ นวัตกรรมการเรียนการสอน และนวัตกรรมเชิงนโยบายมีเป้าหมายในการคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา กระจายอำนาจและให้อิสระแก่สถานศึกษาและสร้างความร่วมมือของทุกภาคส่วนในการบริหารจัดการ การศึกษา ปัจจุบันครอบคลุม 6 ภูมิภาค รวมทั้งสิ้น 19 จังหวัดจากพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ 5 มิติ ได้แก่

1. ประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนนโยบายสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติเรื่องการพัฒนาและเสริมสร้าง ศักยภาพคน
2. ประโยชน์ต่อการศึกษาที่ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งด้านความรู้ ทักษะและทัศนคติ
3. ประโยชน์ต่อเศรษฐกิจในการเตรียมความพร้อมทักษะและคุณลักษณะทางอาชีพที่จำเป็นต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของแต่ละจังหวัด
4. ประโยชน์ต่อสังคมในการลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาและลดช่องว่างของโอกาสทางการศึกษา
5. ประโยชน์ต่อการยกระดับความสามารถในการแข่งขัน การวิจัยและพัฒนาของประเทศ

ซึ่งการดำเนินการของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจะสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องเกิดจากความร่วมแรง ร่วมใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในการร่วมกันออกแบบและจัดการศึกษาอย่างจริงจัง

เพื่อพัฒนาประเทศไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน (พิทักษ์ โสตถยาคม และเก ประเสริฐสังข์, 2563 : ออนไลน์)

สรุป

ประมุขศิลป์ เป็นคุณลักษณะอันดีของผู้บริหารที่นอกจากความรู้ ความสามารถแล้ว จำเป็นต้องมีทัศนคติเชิงบวก (Positive Attitude) ในการมองโอกาสที่สามารถเป็นไปได้ในสถานการณ์ต่างๆ มีความเชื่อมั่นและกล้าตัดสินใจ (Confidence and Decisiveness) มีทักษะการสื่อสารและการรับฟังที่ดี (Good Communication Skills) เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันของคนภายในองค์กร มีความเข้าใจมนุษยธรรม (A Sense of Human) มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น รู้จักการมอบหมายงานที่เหมาะสม (Knowing How and When to Delegate) มีความรับผิดชอบ (Responsibility) มีแนวคิดแบบพัฒนา (Growth Mindset) และมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ควบคู่กับคุณธรรมสำหรับการบริหาร คือ ครอบตน ครอบคน และครองงาน เพื่อบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีความพร้อม ทนต่อการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย และส่งเสริมการเรียนรู้แบบตลอดชีวิต โดยใช้เทคนิค 4C ในการดำเนินงานภายในสถานศึกษา บนพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เพื่อเป็นต้นแบบสถานศึกษาที่ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา มุ่งเน้นให้คนไทยได้เรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ ตรงตามความต้องการของแต่ละพื้นที่ และมีการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อส่งเสริมให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนของผู้เรียน ตามนโยบายของแผนยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ.2560-2579 ที่เน้นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

บรรณานุกรม

กลุ่มยุทธศาสตร์กำลังคนในระบบการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2563). *การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong learning) เพื่อรองรับการพลิกโฉมฉบับพลันและวิกฤตการณ์โลก* (รายงานผลการวิจัย). สำนักงาน.

จำรูญ วิณะคุปต์. (2498). *คำบรรยายวิชาประมุขศิลป์*. โรงพิมพ์ ร.ส.พ.

จักรกฤษณ์ สิริริน. (2565). *RUN (Re-skills Up-skills New Skills) แนวทาง EEC-HDC ที่เป็นสากล*.

<https://www.salika.co/2022/02/18/re-skills-up-skills-new-skills-eec-hdc/>

ชินชัย แก้วเรือน, พระมหาดวงจันทร์ คุตตสีโล, สยาม ราชวัตร และเทพประวิน จันท์แรง. (2558). การบูรณาการการครองใจคนตามแนวทางพุทธศาสนา. *พินเนศวร์สาร*, 11(2), 154-168.

ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2550). *ศิลปะบำบัด ศาสตร์และศิลป์แห่งการบำบัด*. สถาบันราชานุกูล.

ฉัตรรัตน์ สมบูรณ์. (2563). *อุปนิสัย “ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต” สร้างได้ นักวิจัยครุศาสตร์ จุฬาฯ แนะนำวิธี*.

<https://www.chula.ac.th/highlight/82379/>

- นวรรตน์ ไวมภู และรพีพรรณ สุวรรณณัฐโชติ. (2560). วิถีครองคน: พรหมวิหาร 4 สำหรับผู้บริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 4(1), 105-113.
- ประวดี พันผาสุข. (2549). *คุณธรรมสำหรับผู้บริหาร*. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- ปรัชญา บุตรสะอาด. (2566). ภาวะผู้นำตามคุณลักษณะของผู้นำที่ดี. *วารสารปราชญ์ประชาคม*, 1(4), 42-58.
- พระครูสถิตธรรมมานุศาสตร์ (เสถียร เจริญทอง). (2564). การบริหารงานบุคคลในโรงเรียนตามหลักสังคหวัดดู 4. *วารสาร มจร กาญจนนปริทรรศน์*, 1(1), 29-42.
- พระครูสังฆรักษ์บุญไสร รตนปุดโต (สามา). (2558). คุณธรรมของผู้นำทางการศึกษา. *วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์*, 2(1), 57-69.
- พระโฆสิต โฆสิตธมโม. (2563). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 เพื่อการบริหารองค์กรสู่ความสำเร็จ. *วารสารธรรมวัตร*, 3(1), 39-47.
- พระมหาธัญญกรณ์ จันทวณโณ (วรตันติ). (2560). *หลักการครองตน ครองคน และครองงาน: รูปแบบการบริหารในยุค 4.0*. สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดพัทลุง.
<https://plg.onab.go.th/th/file/get/file/20210727477926165c77710a0f6ac83e96d8e923163038.pdf>
- สมิทธิ์ เอกโชติ. (2566). *ครองใจคนได้ง่ายนิดเดียว*. บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด(มหาชน).
- สมชาย เทพแสง. (2564). ผู้นำกับแนวคิดแบบพัฒนา. *วารสารสหวิทยาการวิจัยและนวัตกรรมการศึกษา*, 1(2), 1-12.
- สมบูรณ์ ศิริสรหิรัญ. (2559). แนวทางการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ. *วารสารการบริหารการปกครอง (Governance Journal)*, 5(2), 59-74.
- สิริกมล หม่อมลทิน และประเสริฐ อินทร์รักษ์. 2560. ศิลปะการครองคนของผู้บริหารโรงเรียนสาธิต. *วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์วิจัย*, 9(2), 149-161.
- สุริยวิภา ไชยพันธ์. (2557). ภาวะผู้นำกับการครองตน ครองคน และครองงาน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต*, 9(2), 60-70.
- สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา. (2562). *6 นาที รู้จัก พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา*.
<https://www.edusandbox.com/video-educationalinnovation/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. บริษัท พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- อริญญา เกลิงศรี. (2561). 3 สิ่งต้องรู้จัก Learn / Unlearn / Relearn ทางรอดเมื่อโลกเข้าสู่ Disruption.
<https://www.brandbuffet.in.th/2018/12/seac-learn-unlearn-relearn/>

Helen. T. & Sarah, E. (2021). *Make learning a part of your daily routine.*

<https://hbr.org/2021/11/make-learning-a-part-of-your-daily-routine>

Leon, H. (2022). What make a good leader: 15 critical leadership qualities.

<https://www.lifehack.org/articles/communication/10-impressive-characteristics-great-leaders-have.html>

การ

เสริมทักษะชีวิตและอาชีพตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง: ประสบการณ์โรงเรียนบ้านห้วยยาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

ปณิดา แก้วกล้า^{1*}สุพัตรา โคตรทิพย์²เริงวิชญ์ นิลโคตร³

รับบทความ: 5 กุมภาพันธ์ 2567 แก้ไขบทความ: 18 กุมภาพันธ์ 2567 ตอรับบทความ: 26 กุมภาพันธ์ 2567

บทคัดย่อ

ทักษะชีวิตและอาชีพมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นทักษะที่นักเรียนจะต้องนำไปดำเนินชีวิตในปัจจุบันและเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับอนาคต เป็นพฤติกรรมหรือความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคม ซึ่งทำให้มีความพร้อมในการปรับตัวอย่างมีสติ และรอบคอบ มีการวางแผน สำหรับการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมกับตัวเอง โดยปราศจากความขัดแย้ง มีการบริหารจัดการชีวิตได้อย่างลงตัวและมีความสุข โรงเรียนบ้านห้วยยางได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสู่อาชีพ มีงานทำตามความถนัด และความต้องการของตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพ และพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จึงได้จัดการเรียนรู้โครงงานชาของอุไร เพื่อให้นักเรียนเรียนรู้กระบวนการผลิตชาของอุไร พัฒนาและจำหน่ายชาของอุไรให้มีคุณภาพดี และราคาประหยัด พัฒนาทักษะการทำงาน และการทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ฝึกทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนโรงเรียนบ้านห้วยยางตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียนมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ซึ่งกระบวนการการทำชาของอุไร เป็นการผลิตสินค้า เพื่อใช้ดื่มเป็นประจำในชีวิตประจำวัน สามารถผลิตสินค้าของอุไรได้ด้วยตนเองโดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เป็นมิตรต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นการเสริมรายได้และลดรายจ่าย ส่งเสริมลักษณะนิสัย การทำงานที่ดี เรียนรู้การทำงานอาชีพและมีจิตอาสาทำงานเพื่อส่วนรวม การดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอน และกระบวนการเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีทักษะในการประกอบอาชีพต่อไป คำสำคัญ: ทักษะชีวิตและอาชีพ การจัดการศึกษา ศตวรรษที่ 21 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

¹ ครูโรงเรียนบ้านห้วยยาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 2

* อีเมล: kaewkanlayaa77@gmail.com

² ครูโรงเรียนวัดหนองตะแบก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพะเยา เขต 1

³ อาจารย์ ดร. ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Promoting Life and Career Skills of Students according to the Sufficiency Economy Philosophy: Banhuayyang School Experience Under Rayong Primary Educational Service Area Office 2

Panida Kaewkanlaya ^{1*}

Supattra Khotthip ²

Reongwit Nilkote ³

Abstract

Life and career skills are crucial because they are the skills that students will need to navigate the present and are essential for the future. It is behavior or the ability to solve various problems that occur to oneself and society that makes one ready to adapt consciously and carefully. There is a plan for a career that suits oneself without conflict. Manage your life perfectly and be happy. Banhuayyang School places importance on the development of life and career skills. Learning skills linked to careers. There is work to be done according to one's aptitude and their own needs to encourage all learners to develop quality living skills and desirable characteristics according to the philosophy of Sufficiency Economy. Therefore, we organized a learning project for the Cha Thong Urai project. To enable students to learn about the production process of Thong Urai tea. Develop and sell Thongurai tea with good quality and economical prices. Develop working skills and working with others training in life and career skills of students at Banhuayyang School according to the Sufficiency Economy Philosophy by using the resources available in the school to create a product that has health benefits. The process of making Thong Urai tea is the production of products for regular drinking in daily life. You can produce Thongurai tea products by yourself using materials. Equipment that is easily available locally Friendly to health and the environment. It is to increase income and reduce expenses. Promote good work habits. Learn to work professionally and volunteer to work for the public. Carrying out activities according to steps and processes supports and promotes skills for further careers.

Keywords: Life and Career Skills, Educational Management, 21st Century, Sufficiency Economy Philosophy

¹ Teacher of Banhuayyang School Under Rayong Primary Educational Service Area Office 2

* Email: kaewkanlayaa77@gmail.com

² Teacher of Watnongtabak School Under Rayong Primary Educational Service Area Office 2

³ Lecturer Dr. Department of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

บทนำ

การจัดศึกษาและการเรียนรู้ควรมีเป้าหมายคือการพัฒนาบุคลิกภาพของบุคคลให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม มีวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตอย่างสมดุล มีทักษะจำเป็นและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข เป็นผู้นำในการการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควรมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยไม่หวั่นไหวในการจดจำเนื้อหาวิชาเพียงอย่างเดียว การเรียนรู้ควรเกิดขึ้นจากความต้องการของผู้เรียนแท้จริง และเป็นการลงมือปฏิบัติจริง ผู้สอนควรสร้างและออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สร้างบรรยากาศเกื้อหนุนและกระตุ้นการเรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย เน้นการพัฒนาทักษะและคุณลักษณะที่ทำให้บุคคลเป็นผู้นำ การเรียนรู้ด้วยตนเองและสามารถเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงและท้าทายในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ (สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล, 2561)

การเรียนรู้โครงการเป็นฐาน (Project-based Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมผู้เรียนให้มีทักษะการใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 สามารถใช้ขั้นตอนต่าง ๆ ในการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจ (Chatwattana & Nilsook, 2017: 4) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญรูปแบบหนึ่ง ที่เป็นการให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงในลักษณะของการศึกษา สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง ประดิษฐ์ คิดค้น โดยครูเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ให้ความรู้ (teacher) เป็นผู้อำนวยความสะดวก (facilitator) หรือผู้ให้คำแนะนำ (guide) ทำหน้าที่ออกแบบกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทำงานเป็นทีม กระตุ้น แนะนำ และให้คำปรึกษา เพื่อให้โครงการสำเร็จ ลุล่วง สิ่งที่ได้รับจากการเรียนรู้ด้วยโครงการมีใช้ตัวความรู้ (knowledge) หรือวิธีการหาความรู้ (searching) แต่เป็นทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม (learning and innovation skills) ทักษะชีวิต และประกอบอาชีพ (Life and Career skills) ทักษะด้านข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารและเทคโนโลยี (Information Media and Technology Skills) (KM CHILD-PBL, 2018)

ทักษะชีวิตและอาชีพ มีความสำคัญสำหรับนักเรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากเป็นทักษะที่นักเรียนจะต้องนำไปดำเนินชีวิตทั้งในปัจจุบันและเป็นทักษะที่จำเป็นสำหรับในอนาคต ซึ่ง (สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล, 2561) กล่าวว่า ทักษะการใช้ชีวิต คือ ความสามารถในการแสวงหาความรู้ มีความกระตือรือร้นและตั้งใจที่จะพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความมั่นใจในความสามารถของตนเอง ตั้งใจสร้างผลงานที่ดีมีความรับผิดชอบในการดำรงชีวิตทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและเคารพกติกา รับผิดชอบปฏิบัติตามระเบียบวินัย คำนึงถึงสังคม และมีความเป็นไทย เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม และแบ่งปันประสบการณ์ ความรู้ และทักษะกับผู้อื่น ทักษะการทำงานหรืออาชีพ คือ ความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะในการสื่อสารและการทำงานร่วมกับผู้อื่นเป็นทีม มีความสามารถในการเป็นผู้นำ และความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม สอดคล้องกับ (สำนักบริหารการมัธยมศึกษาตอนปลาย, 2558) ได้

กล่าวว่าทักษะชีวิตและอาชีพเป็นการเรียนรู้ที่จะปรับตัวได้อย่างดีในสภาวะการเปลี่ยนแปลงหรือมีภัยคุกคาม ซึ่งถือเป็นเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตในโลกศตวรรษที่ 21 และการคิดสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่อตอบสนองการดำรงชีวิตในสภาพแวดล้อมที่ต่างก็นำไปสู่การเผยแพร่ นำเทคนิควิธีการใช้และพัฒนาทักษะใช้ เกิดเป็นกลยุทธ์การขาย เกิดผู้ประกอบการในงานอาชีพ ซึ่งเป็นทักษะอาชีพที่ต้องมีการส่งเสริมให้ทันในยุคการเปลี่ยนแปลง

สำนักงานนโยบายและยุทธศาสตร์สำนักปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำแนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการศึกษาในสถานศึกษาขึ้นโดยได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้ 3 ด้าน ได้แก่ 1) มีความรู้ความเข้าใจในการดำเนินชีวิตและตระหนักในความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2) มีความรู้และทักษะพื้นฐานในการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ 3) ปฏิบัติตนและดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยให้สถานศึกษาพัฒนาหรือบูรณาการเนื้อหาสาระของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จัดการเรียนการสอนของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นแนวทางสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้จัดการเรียนการสอนเข้าสู่สถานศึกษามีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้อย่างดี อันจะส่งผลให้นักเรียนสามารถได้เรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างมีคุณภาพ และสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขสืบไป

ต้นทองอุไร เป็นไม้พุ่มขนาดกลาง ลำต้นตั้งตรง ความสูงประมาณ 2-4 เมตร มีดอกออกเป็นช่อตามปลายกิ่ง กลีบดอกมีสีเหลือง เมื่อบานจะดูคล้ายแตร และออกดอกได้ตลอดทั้งปี แต่ดอกร่วงง่าย และร่วงเต็มพินดูไม่สวยงาม โรงเรียนบ้านห้วยยางจึงนำดอกทองอุไรมาใช้ประโยชน์ โดยการผลิตเป็นชาดอกไม้ เพื่อฝึกทักษะชีวิตและอาชีพให้แก่นักเรียน ชาดอกไม้เป็นเครื่องดื่มที่ได้รับความนิยมและดื่มกันอย่างกว้างขวางทั่วโลก ได้จากการนำดอกไม้ที่มีสรรพคุณที่ดีต่อสุขภาพ มาผ่านกระบวนการแปรรูป ด้วยการทำให้แห้ง (dehydration) แล้วบรรจุในบรรจุภัณฑ์ที่พร้อมใช้ ผู้บริโภคใช้ผลิตภัณฑ์ ด้วยการคั้นตัวชาดอกไม้ด้วยการแช่น้ำร้อนแล้วดื่มขณะร้อนหรือเย็น สรรพคุณหลักของชาดอกไม้ ซึ่งประกอบด้วยน้ำมันหอมระเหย (essential oil) คือ ทำให้รู้สึกสดชื่น ผ่อนคลาย แก้กะหาย นอกจากนั้นดอกไม้หลายชนิดมีสรรพคุณทางยา เช่น ช่วยกระตุ้นระบบประสาท ระบบหมุนเวียนเลือด ต้านอนุมูลอิสระ ลดคลอเรสเตอรอล และยังมีสรรพคุณรักษาโรค เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคกระเพาะ เป็นต้น เป็นแนวทางการแพทย์ทางเลือก ที่ไม่ต้องใช้สารเคมีในการบำบัด ปัจจุบันได้เริ่มมีการนำดอกไม้ชนิดต่าง ๆ มาผลิตเป็นชาดอกไม้ ดึงสรรพคุณเด่นทางยา ปรับสี และรสชาติให้เพื่อให้เกิดความสะดวกรวมแก่การบริโภคมากขึ้น (สุวัฒน์ ทรัพย์ะประภา, 2561: ออนไลน์) ซึ่งต้นทองอุไรเป็นต้นไม้ที่เป็นสัญลักษณ์ของโรงเรียนบ้านห้วยยางและปลูกเป็นจำนวนมากในบริเวณโรงเรียน สรรพคุณใช้เป็นยารักษาโรคเบาหวาน และโรคเกี่ยวกับปัญหาทางเดินอาหาร

โรงเรียนบ้านห้วยยางใต้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพ ทักษะการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงสู่อาชีพ มีงานทำตามความถนัด และความต้องการของตนเอง ส่งเสริมให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตที่มีคุณภาพและพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง บทความนี้ต้องการนำเสนอ ประสพการณ์: การจัดการเรียนรู้โครงการซาทองอุไร โรงเรียนบ้านห้วยยางสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เขต 2 เพื่อฝึกทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนโรงเรียนบ้านห้วยยาง ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียนมาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ซึ่งกระบวนการทำซาทองอุไร เป็นการผลิตสินค้าเพื่อใช้ดื่มเป็นประจำในชีวิตประจำวัน สามารถผลิตสินค้าซาทองอุไรได้ด้วยตนเองโดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เป็นมิตรต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นการเสริมรายได้และลดรายจ่าย ส่งเสริมลักษณะนิสัยการทำงานที่ดี เรียนรู้การทำงานอาชีพและมีจิตอาสาทำงานเพื่อส่วนรวม การดำเนินกิจกรรมตามขั้นตอนและกระบวนการเป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้มีทักษะในการประกอบอาชีพต่อไป

วรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของทักษะชีวิตและอาชีพ

ทักษะชีวิตและอาชีพ เป็นความสามารถที่บุคคลใช้ความรู้ ความคิดเพื่อแก้ปัญหา สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความหลากหลายด้านวัฒนธรรมที่แตกต่าง เพื่อดำรงชีวิตและเตรียมวางแผนเพื่อการประกอบอาชีพในอนาคต สำหรับยุคที่มีการแข่งขันด้านข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยี (ชนัดดา เทียนฤกษ์ ดวงมล ไตรวิจิตร คุณ และภรณ์รัตน์ ศิริภาพ, 2558: 228) สอดคล้องกับ (วิภาวี ศิริลักษณ์ ปกรณ์ ประจันบาน และเพ็ญจันทร์ พานิชย์ผลินไชย, 2557: 159) ได้กล่าวว่า ทักษะชีวิตและอาชีพ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการปรับเปลี่ยนความคิด ทศนคติ หรือพฤติกรรมให้เหมาะสม กับสภาพแวดล้อม และทำงานได้อย่างหลากหลายตามโอกาสและสถานการณ์ โดยมีความสามารถในการกำหนดเป้าหมาย จัดลำดับความสำคัญ วางแผน และดำเนินการ เพื่อให้งานสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง สามารถจัดการกับคำชม คำวิจารณ์ ข้อผิดพลาด และข้อขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม รวมถึงเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล ซึ่งจะช่วยใหบุคคลสามารถดำรงชีวิตและทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีความแตกต่างกันอย่างหลากหลายได้เป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า ทักษะชีวิตและอาชีพ เป็นพฤติกรรมหรือความสามารถในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเอง และสังคม ซึ่งทำให้มีความพร้อมในการปรับตัวอย่างมีสติ และรอบคอบ มีการวางแผนสำหรับการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมกับตัวเองโดยปราศจากความขัดแย้ง มีการบริหารจัดการชีวิตได้อย่างลงตัวและมีความสุข

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้โดยร่วมกันเพื่อสร้างรูปแบบและแนวปฏิบัติที่มุ่งเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นที่องค์ความรู้ ทักษะ ความเชี่ยวชาญ และสมรรถนะที่เกิดกับตัวผู้เรียน เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลง ซึ่งการศึกษาไทยต้องก้าวไปสู่ยุคความรู้ ครูต้องยึดหลัก Teach Less & Learn More คือ สอนน้อย เรียนรู้มาก ครูต้องจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ โดยเฉพาะการพัฒนา ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 (21 Century Life Skills) ครูต้องออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ การศึกษาค้นคว้าของด้วยตนเอง ครูทำหน้าที่เป็น Facilitator หรือผู้อำนวยการเรียนรู้ เน้นผู้เรียนเป็นหลัก โดยครูต้องพัฒนาทักษะและเจตคติให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จึงเป็นการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการเรียนรู้แบบตัวใครตัวมัน (Individual Learning) ครูต้องเข้าถึงสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงวิธีการเรียนรู้ และครูต้องทำงานเป็นทีม เพื่อนำเทคโนโลยีเข้าสู่อห้องเรียนและเตรียมนักเรียนสู่โลกภายนอก ครูต้องมีทักษะ ในการบริหารห้องเรียน การทำให้บทเรียนมีความสอดคล้องกับชีวิตจริง การคิดเชิงวิพากษ์ ทักษะทางเทคโนโลยีความเป็นสากล และทักษะความร่วมมือ (วิจารณ์ พานิช, 2556 : 11) นอกจากนี้ (เอกนถน บางท่าไม้, 2561 : 34) ได้กล่าวว่า การศึกษาทุกระดับจำเป็นต้องได้รับการปฏิรูปเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว การศึกษาหรือหลักสูตรในยุคThailand 4.0 ควรมีเป้าหมายหลักเพื่อผลิต โดยครูต้องฝึกให้ผู้เรียนใช้ทักษะการคิดมากกว่าการใช้ความจำ ไม่เน้นการสอนหรือการเรียนแบบท่องจำ ไม่เน้นการสอบเพื่อให้ได้คะแนนสูงๆ ครูผู้สอนควรเลิกการบรรยายเป็นสำคัญ แต่ควรให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์และใช้สถานการณ์ปัญหาเป็นฐานในการเรียนรู้ (Problem Base Learning) และใช้การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ลักษณะเหล่านี้เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ โดยผู้เรียนได้แสวงหาความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหาที่ได้รับมอบหมายอย่างมีกระบวนการและมีขั้นตอน ซึ่งจะทำได้มาซึ่งความรู้ที่ทันต่อเหตุการณ์และเป็นความรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้จริง

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรจัดการเรียนรู้โดยร่วมกันสร้างรูปแบบแนวปฏิบัติในการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ต้องมีลักษณะที่ทำให้ผู้เรียนแต่ละคนไม่หยุดนิ่ง กระตือรือร้นและคิดค้นหาความรู้และคำตอบอยู่ตลอดเวลา เน้นให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง สามารถสร้างความรู้ขึ้นภายในตนเอง มีทักษะที่สำคัญในชีวิต รู้เท่าทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม เพื่อใช้ในการดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน

ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่-พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดชทรงชี้แนะแนวทางในการดำเนินชีวิตและปฏิบัติตนแบบทางสายกลางของประชาชนทุกระดับ โดยทรงเน้นให้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต และประกอบอาชีพต่าง ๆ เป็นหลักในการดำเนินชีวิตไปสู่ความเจริญก้าวหน้าพร้อมกับความสมดุลและมั่นคง เมื่อนำไปใช้บริหารจัดการตนเองและภารกิจงานที่บุคคลนั้นกำลังกระทำอยู่อย่างสม่ำเสมอสำเร็จประโยชน์ และนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน และปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นกรอบแนวคิดที่ต้องใช้ความรู้ควบคู่ไปกับคุณธรรมในการตัดสินใจ โดยคำนึงถึง 3 หลักการ ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และมุ่งที่จะทำให้ผลที่เกิดขึ้นนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าที่สมดุล และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม (มูลนิธิยุวสถิรคุณ, 2560) สอดคล้องกับ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559) ได้กล่าวถึงความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีเพื่อรับมือกับผลกระทบทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังตนเองในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน เพื่อเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจที่แข็งแกร่งของประชาชนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล และพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกเป็นอย่างดี

สรุปได้ว่า หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกระดับให้มีชีวิตแบบพอเพียง โดยยึดหลักการพึ่งตนเองให้มากที่สุด โดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้คุ้มค่า ไม่บริโภคเกินกำลังและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังต้องมีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรู้ที่เหมาะสม สามารถดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญาและความรอบคอบ เพื่อให้เกิดความสมดุล มีพร้อมต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม จากโลกในและภายนอกได้เป็นอย่างดี

บทเรียน: การจัดการเรียนรู้โครงการชาทองอุไร โรงเรียนบ้านห้วยยาง

รายละเอียดกิจกรรมและการดำเนินงานตามกระบวนการ PDCA

1. ขั้นการวางแผน (P : Plan)

- 1.1 ศึกษาวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน ความต้องการ สืบค้นข้อมูล
- 1.2 เขียนโครงการ เสนอโครงการกับครูที่ปรึกษาโครงการ
- 1.3 ครูที่ปรึกษาเสนอโครงการให้คณะกรรมการกลั่นกรองพิจารณา

1.4 คณะกรรมการกลั่นกรองพิจารณาโครงการเสนอให้ผู้อำนวยการอนุมัติ

1.5 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน ประชุมคณะกรรมการ มอบหมายหน้าที่รับผิดชอบ เตรียมความพร้อมก่อนเริ่มโครงการ

1.6 จัดเตรียมสถานที่และวัสดุอุปกรณ์

2. ขั้นตอนการ/ปฏิบัติตามแผน (D: Do)

2.1 จัดการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (project based learning) ในวิชาเสรี ซึ่งนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 จัดทำโครงงานชาทองอุไร โดยเน้นกระบวนการทำงาน ฝึกปฏิบัติจริง กระบวนการกลุ่ม การคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีคุณธรรมในการทำงาน รักการทำงาน และมีความรับผิดชอบ

2.2 ฝึกนักเรียนให้เกิดทักษะจนสามารถลงมือปฏิบัติเองได้ โดยมีครูคอยให้คำแนะนำและดูแลอย่างต่อเนื่อง

2.3 นักเรียนได้รับการฝึกทักษะจนเกิดความชำนาญและสามารถสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่าย เป็นรายได้ระหว่างเรียน โดยผลิตชาทองอุไรแบบซองร้อน 3 ขนาด คือ Size S ราคา 49 บาท Size M ราคา 69 บาท และ Size L ราคา 89 บาท ซึ่งมีขั้นตอนในการผลิตชาทองอุไรแบบซองร้อน ดังนี้

1. เก็บดอกทองอุไร เด็ดช่อดอกออกเลือกใช้แต่กลีบดอก

2. ล้างทำความสะอาดดอกทองอุไรให้สะอาด สะเด็ดน้ำให้แห้ง

3. นำดอกทองอุไรที่ล้างทำความสะอาดแล้ว ตากแดดจัด หลังจากนั้นตากลมในร่มจนแห้ง

4. นำดอกทองอุไรที่ตากจนแห้ง เข้าอบด้วยอุณหภูมิ 100 องศา แล้วพักไว้ให้เย็น

5. บรรจุชาทองอุไรลงบรรจุภัณฑ์ โดยทำการชั่งน้ำหนักตามที่กำหนดไว้ลงในบรรจุภัณฑ์

ภาพที่ 1 ขั้นตอนการผลิตชาทองอุไร

ที่มา: โครงการหอมชา (ทองอุไร) (ทิพย์วรรณ จำเนียร และคณะ, 2564: 16-17)

2.4 นักเรียนผลิตชาทองอุไรแบบดื่มเย็นทั้งหมด 5 รสชาติ ได้แก่ รส Honey Lemon รสมะตูม รสต้นตำรับ รสหญ้าหวาน และรสใบเตย โดยจัดจำหน่ายในราคาขวดละ 10 บาท ซึ่งแต่ละรสชาตินี้มีขั้นตอนการผลิต ดังนี้

- รส Honey Lemon**
1. ตวงน้ำสะอาดปริมาตร 24 ลิตร ตั้งไฟให้เดือด
 2. ใส่ชาทองอุไร ไซส์ M 1 ขวด พักให้เย็น
 3. ใส่น้ำผึ้ง มะนาว และน้ำตาล
 4. กรองกากชาด้วยผ้าขาวบาง
 5. บรรจุน้ำชาลงขวดขนาด 220 มิลลิลิตร

- รสมะตูม**
1. ตวงน้ำสะอาดปริมาตร 24 ลิตร ใส่มะตูมแห้ง ตั้งไฟให้เดือด
 2. ใส่ชาทองอุไร ไซส์ M 1 ขวด
 3. ใส่น้ำตาล
 4. กรองกากชาด้วยผ้าขาวบาง
 5. บรรจุน้ำชาลงขวดขนาด 220 มิลลิลิตร

รสต้นตำรับ

1. ต้มน้ำปริมาตร 24 ลิตร ให้เดือด
2. ใส่ชาทองอุไร ไชส์ M 1 ขวด พักให้เย็น
3. กรองกากชาด้วยผ้าขาวบาง
4. บรรจุน้ำชาลงขวดขนาด 220 มิลลิลิตร

รสหญ้าหวาน

1. ต้มน้ำปริมาตร 24 ลิตร ให้เดือด
2. ใส่ชาทองอุไร ไชส์ M 1 ขวด พักให้เย็น
3. ใส่สารสกัดจากใบหญ้าหวาน 1 ขวด 340 กรัม
4. กรองกากชาด้วยผ้าขาวบาง
5. บรรจุน้ำชาลงขวดขนาด 220 มิลลิลิตร

รสใบเตย

1. ตวงน้ำสะอาดปริมาตร 24 ลิตร ใส่ใบเตย 5-7 ใบ ตั้งไฟให้เดือด
2. ใส่ชาทองอุไร ไชส์ M 1 ขวด พักให้เย็น
3. ใส่สารสกัดจากใบหญ้าหวาน 1 ขวด 340 กรัม
4. กรองกากชาด้วยผ้าขาวบาง
5. บรรจุน้ำชาลงขวดขนาด 220 มิลลิลิตร

2.5 นักเรียนผลิตคูกี้ชาทองอุไร จัดจำหน่ายชิ้นละ 5 บาท โดยมีขั้นตอนการผลิตดังนี้

1. ใช้เนยสดเค็ม نیم (วางไว้อุณหภูมิห้อง 30 นาที) ตีจนกระทั่งเนยแตกตัวดี เติมน้ำตาลไอซิ่งหรือน้ำตาลทรายป่น ตีต่ออีก 2-3 นาที จนกระทั่งเนยสดขึ้นฟูเล็กน้อยและสีของเนยอ่อนลง
2. ร่อนแป้งเค้กและแป้งข้าวโพดใส่ลงไป ใส่ชาทองอุไร ใช้ใบพายคนให้ส่วนผสมทุกอย่างเข้ากันดีอย่างเบามือ
3. พักแป้งในตู้เย็น แล้วนำมากดในพิมพ์
4. นำคูกี้เข้าไปอบที่อุณหภูมิ 150 องศาเซลเซียส ประมาณ 20 นาที

2.6 นักเรียนผลิตลูกชุบชาทองอุไร จัดจำหน่ายกล่องละ 60 บาท โดยมีขั้นตอนการผลิตดังนี้

1. นำถั่วเขียวผสมด้วยน้ำตาลทราย ชาทองอุไร และกะทิ ใส่ลงไปในเครื่องปั่น แล้วปั่นให้ละเอียด ให้เนื้อเนียนทั้งหมด
2. ตั้งกระทะเปิดไฟอ่อนหรือปานกลาง นำถั่วเขียวที่ปั่นเสร็จแล้วลงไปกวนในกระทะจนแห้งนำมาพักไว้ให้เย็น
3. ปั่นก้อนถั่วให้เป็นรูปต่าง ๆ ตามต้องการ
4. เมื่อปั่นเสร็จแล้ว เสียบก้อนถั่วไว้ด้วยไม้จิ้มฟัน แล้วนำมาปักไว้กับโฟมเพื่อพักลูกชุบให้แห้ง
5. นำพู่กันมาจุ่มสีผสมอาหาร พร้อมระบายสีได้ตามต้องการ

ขั้นตอนทำวุ้นสำหรับซุบ

1. ตั้งไฟอ่อน ค่อยๆผสมผงวุ้นกับน้ำชาของอุไร คนไปทางเดียวกันให้ผงวุ้นละลายดี
2. เมื่อต้มจนสุกแล้ว ปรับไฟให้พอน้ำเดือด เมื่อเดือดให้ใส่น้ำตาลทราย พร้อมทั้งคนให้น้ำตาลทรายละลายจนทั่ว พร้อมทั้งตั้งทิ้งไว้ให้เดือดอีกครั้ง
3. พักไว้ให้เย็น
4. หลังจากนั้นนำลูกซุบมาซุบวุ้น แล้วนำมาเสียบบนโฟมเพื่อพักไว้ให้เซตตัว ควรซุบประมาณ 3 ครั้ง กำลังพอดี

5. ดึงลูกซุบที่เย็นตัวแล้วออกจากไม้ เก็บรายละเอียดให้สวยงาม

2.7 นักเรียนผลิตวุ้นชาของอุไร จัดจำหน่ายกล่องละ 20 บาท โดยมีขั้นตอนการผลิตดังนี้

1. นำผงวุ้นใส่น้ำเปล่า แช่ทิ้งไว้ประมาณ 10-15 นาที เพื่อให้ผงวุ้นละลายจนอิมมิ่งน้ำ
2. นำไปตั้งไฟกลาง เช็คว่าผงวุ้นละลายไม่ติดที่พื้ดีแล้ว จึงใส่น้ำตาลทราย ชาของอุไร ตามลงไป พร้อมคนจนน้ำตาลละลายหมด
3. ตั้งทิ้งไว้ให้เย็น

2.8 ครูสอนเทคนิคการขายของออนไลน์ ตามแนวทางการขายร่วมสมัยในปัจจุบัน โดยเน้นการมีคุณธรรมในการขายให้มีความรับผิดชอบต่อผู้บริโภคเป็นสำคัญ ซึ่งการขายของออนไลน์นี้นักเรียนนำมาประยุกต์กับการขายของในโรงเรียน มีการเปิดรับออเดอร์จากกลุ่มห้อง Messenger Facebook และ Line โดยมีครูคอยดูแลอย่างใกล้ชิด

ภาพที่ 2 ผลผลิตภัณฑ์และการจัดจำหน่าย

ที่มา: โครงการหอมชา (ทองอุไร) (ทิพย์วรรณ จำเนียร และคณะ, 2564: 23)

3. ขั้นตรวจสอบการปฏิบัติ(Check)

3.1 ติดตามตรวจสอบ การดำเนินงานตามเป้าหมายที่วางไว้ ด้วยการนิเทศภายในจากผู้บริหาร

และ ครูผู้สอนสังเกตการปฏิบัติงานของนักเรียน พบว่า นักเรียนมีความตั้งใจและตื่นตัวกับการทำชาของอุไร ทุกขั้นตอน ขั้นตอนที่นักเรียนให้ความสนใจมากที่สุดคือขั้นตอนการขาย เพราะเป็นการเปิดประสบการณ์ใหม่ และได้รับเงินจากการขายจริง

3.2 ตรวจสอบบัญชีรายรับ – รายจ่าย ติดตามการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ ระหว่างการปฏิบัติงาน พร้อมทั้งให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะ

3.3 ประเมินความพึงพอใจผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งครู ผู้ปกครอง ชุมชน โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ

4. ขั้นปรับปรุงแก้ไข (Act)

4.1 ให้คำปรึกษาและข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการทุกฝ่ายระหว่างการปฏิบัติงาน เพื่อทราบปัญหา และร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้เหมาะสมกับการทำงาน

4.2 ประชุมสรุปผลการดำเนินงานหลังเสร็จสิ้นกิจกรรม และร่วมรับฟังความคิดเห็นจากแบบประเมินผลการเข้าร่วมกิจกรรม และนำไปปรับแก้ในการดำเนินงานในครั้งต่อไป

4.3 จัดทำรายงานสรุปผลการดำเนินงานโครงการให้ผู้บังคับบัญชาทราบ

สรุปผลการดำเนินงาน

การจัดการเรียนรู้โครงการชาของอุไร เป็นการฝึกทักษะอาชีพและนำทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียน มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ซึ่งกระบวนการทำชาของอุไร เป็นการผลิตสินค้าเพื่อใช้ดื่มเป็นประจำในชีวิตประจำวัน นักเรียนสามารถผลิตสินค้าชาของอุไรได้ด้วยตนเองโดยใช้วัสดุ อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น เป็นมิตรต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม เป็นการเสริมรายได้และลดรายจ่าย และเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยการทำงานที่ดี เรียนรู้การทำงานอาชีพและมีจิตอาสาทำงานเพื่อส่วนรวม การดำเนินการกิจกรรมตามขั้นตอนและกระบวนการ เป็นการสนับสนุนและส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะชีวิตและอาชีพต่อไป ซึ่งมีผลการดำเนินงาน ดังนี้

1. นักเรียนสามารถพัฒนา ผลิตและจำหน่ายชาของอุไรให้มีคุณภาพดีและราคาประหยัด
2. นักเรียนมีความรู้ และทักษะในการผลิตชาของอุไร เป็นการสร้างทักษะอาชีพ และสร้างรายได้ช่วยเหลือครอบครัว
3. นักเรียนมีทักษะกระบวนการคิดในการทำงาน การวางแผนการดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี
4. นักเรียนที่ได้รับพัฒนาทักษะการทำงานและการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข
5. นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และปลูกฝังให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่นำมาสร้างมูลค่าเพิ่ม

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

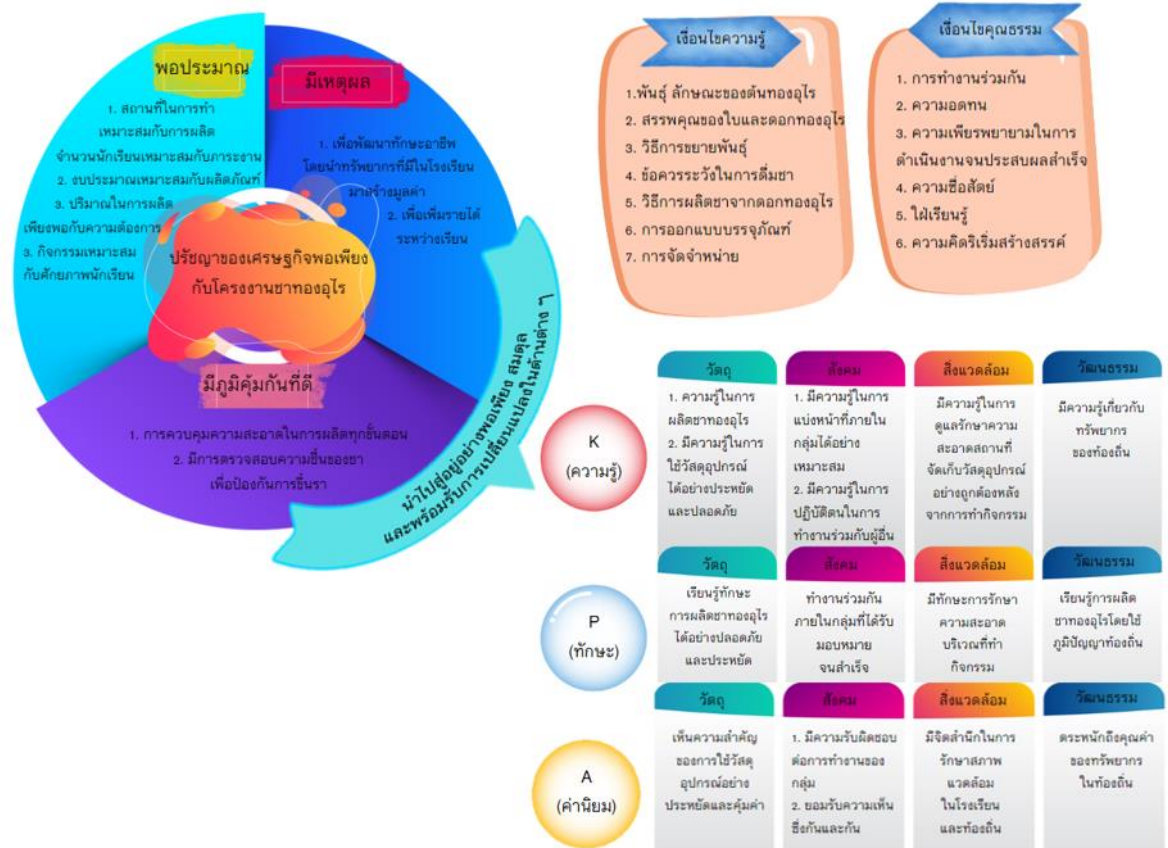
การพัฒนาทักษะชีวิต และส่งเสริมทักษะอาชีพของนักเรียน สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน ทำให้นักเรียนได้ทักษะกระบวนการทำงาน เรียนรู้ด้วยความสนุกสนาน สร้างผลงานของตนเองด้วยความภาคภูมิใจ มีโอกาสเผยแพร่ผลงานแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ผู้ปกครอง ครู ศึกษานิเทศก์ ที่มาเยี่ยมชมโรงเรียน จากความพยายามดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดีอย่างต่อเนื่อง ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐานโรงเรียน บ้านห้วยยาง ผู้ปกครอง ชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ ภายในชุมชน และได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากครูประจำชั้นแต่ละระดับชั้นที่ดูแลให้คำปรึกษานักเรียนอย่างใกล้ชิด ชุมชนเห็นความสำคัญของการพัฒนาทักษะอาชีพให้กับนักเรียน และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่ นักเรียน ตลอดจนมีการนิเทศติดตามอย่างเป็นระบบทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จส่งผลต่อนักเรียน ถือเป็นบทเรียนที่ได้รับ ดังนี้

1. นักเรียนมีความรู้ มีความสามารถในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ มีพื้นฐานในการศึกษาต่อและประกอบอาชีพ
2. ครูมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีความภาคภูมิใจ และชื่นชมในผลที่เกิดแก่นักเรียน
3. โรงเรียนช่วยส่งเสริมสนับสนุนนักเรียนที่มีปัญหาค่าใช้จ่ายในการเรียนได้ด้วยการให้นักเรียนได้ฝึกทักษะและหารายได้ระหว่างเรียน
4. โรงเรียนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพให้กับนักเรียนอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านงบประมาณ และด้านบุคลากร

บทสรุป

ทักษะชีวิตและอาชีพมีความสำคัญในการปรับเปลี่ยนทางสังคมที่เกิดขึ้นในศตวรรษที่ 21 ทำให้ต้องมีการปรับตัวในหลาย ๆ ด้าน การเป็นเยาวชนและนักเรียนในศตวรรษที่ 21 นั้นจำเป็นต้องมีทักษะสำหรับการดำรงชีวิตและสามารถเลี้ยงชีพของตนเอง สถานศึกษาจึงควรจัดการศึกษาที่มีการเสริมทักษะชีวิตและทักษะอาชีพของนักเรียน มุ่งเน้นการให้องค์ความรู้ การฝึกทักษะ สร้างความ เชื่อวชาญและสมรรถนะที่เกิดกับตัวนักเรียนเพื่อใช้ในการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน ซึ่งการดำเนินชีวิตโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท รู้จักพึ่งตนเอง ความพอประมาณ พอมีพอใช้ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบและคุณธรรมประกอบการวางแผนตัดสินใจและกระทำในสิ่งที่ควรจะเป็น เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ การวางรากฐานการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นกับทุกคนในสังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนที่จะเป็นอนาคตของชาติ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและอาชีพตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้มีนักเรียนมีทักษะชีวิตและอาชีพ เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ

จริง สามารถสร้างรายได้ระหว่างเรียน ส่งผลให้นักเรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ปรับปรุง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการดำเนินงานอย่างเป็นขั้นตอน ตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินกิจกรรมและดำเนินชีวิตได้อย่างเหมาะสม ดังภาพที่ 3 แสดงถึงการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับโครงการซาทงอุไร โดยใช้แนวคิด 3 ท่วง 2 เงื่อนไข 4 หลักการ

ภาพที่ 3 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับโครงการซาทงอุไร โดยใช้แนวคิด 3 ท่วง 2 เงื่อนไข 4 หลักการ

ที่มา: พัฒนาและสังเคราะห์โดยคณะผู้เขียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

การจัดการเรียนรู้แบบโครงการซาทงอุไร เป็นการเพิ่มทักษะชีวิตและอาชีพ โดยมุ่งหวังให้นักเรียนตระหนักและเห็นคุณค่า และคงรักษาไว้ซึ่งวิถีความเป็นอยู่ อีกทั้งเป็นการฝึกฝนให้นักเรียนหารายได้ระหว่างเรียน และนักเรียนได้ฝึกทักษะชีวิตและอาชีพด้วยตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังนี้

การส่งเสริมทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงฯ

1. นักเรียนสามารถเป็นวิทยากรผลิตชาของอุไรให้กับสมาชิกและบุคคลที่สนใจได้
2. นักเรียนสามารถนำผลการพัฒนาทักษะการทำงานไปใช้ในชีวิตประจำวันได้และสามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นอย่างมีความสุข
3. นักเรียนสามารถคิดต่อยอดสร้างผลิตภัณฑ์ชาของอุไรเป็นสินค้าอื่น ๆ ต่อได้ (ร้านชาของอุไรผลไม้แบบชงสด)

ข้อเสนอแนะการเขียนบทความครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาค้นคว้าเพื่อหาสมุนไพรมะนาวในท้องถิ่นที่สามารถนำมาพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพดีขึ้น
2. ควรมีการปรับเปลี่ยนและเพิ่มรูปแบบของบรรจุภัณฑ์ให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น การบรรจุชาในถุงชงชา
3. ควรจัดให้เป็นกิจกรรมต่อเนื่องทุกปีการศึกษาเพราะนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมจะได้เปลี่ยนบทบาทจากผู้ปฏิบัติเป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และทักษะต่าง ๆ ให้แก่รุ่นน้องในโรงเรียน

บรรณานุกรม

- ชนัดดา เทียนฤกษ์, ดวงกมล ไตรวิจิตรคุณ และณรัตน์ ศิริภาพ. (2558). การพัฒนาโมเดลการวัดทักษะชีวิตและอาชีพของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในศตวรรษที่ 21. *An Online Journal of Education*, 10(4), 224–237.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). *สนุกกับการเรียนในศตวรรษที่ 21*. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- วิภาวี ศิริลักษณ์, ปกรณ์ ประจันบาน และเทียมจันทร์ พานิชย์ผลินไชย. (2557). การพัฒนาตัวบ่งชี้ทักษะของนักเรียนในศตวรรษที่ 21. *Journal of Education and Innovation*, 16(4), 155–165.
- มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2560). *คู่มือวิทยากรในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะอยู่อย่างพอเพียง Version 3.3*. มูลนิธิยุวสถิรคุณ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). *เรียนรู้ บูรณาการ*. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบเอ็ด พ.ศ.2555-2559*. สำนักงาน.
- สำนักบริหารงานการมัธยมศึกษาตอนปลาย (2558). *แนวทางการจัดทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่เน้นสมรรถนะสาขาวิชาชีพ*. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย
- สุวัฒน์ ทรัพย์ะประภา. (2561). *ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของทองอุไร*. <https://www.kasetsanjoorn.com/1862/>
- สุวิธิตา จรุงเกียรติกุล. (2561). *ทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. <https://www.truelookpanya.com/blog/content/66054/-teaartedu-teaart-teaarttea>.

- เอกนถน บางท่าไม้. (2561). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาในรายวิชาการถ่ายภาพดิจิทัล สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(1), 30-51.
- Chatwattana, P., & Nilsook, P. (2017). A web-based learning system using project-based learning and imagineering. *International Journal of Emerging Technologies in Learning*, 12(5), 4-22.
- KM CHILD-PBL. (2018). *Project-based Learning*. <http://www.vcharkarn.com/vcafe/202304>

กัลยาณมิตรธรรมกับการพัฒนาความฉลาดทางสังคม ในสถานศึกษา

พระมหาเมืองมนต์ ศรีปัดดา^{1*}

รับบทความ: 25 ธันวาคม 2566 แก้ไขบทความ: 24 กุมภาพันธ์ 2567 ตอรับบทความ: 26 กุมภาพันธ์ 2567

บทคัดย่อ

คุณลักษณะแห่งพระพุทธศาสนาสามารถที่จะบูรณาการและประยุกต์ใช้ตามบริบทของเป้าหมาย โดยมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนคือ “มุ่งประโยชน์สุขเพื่อมวลชน” บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอหลักกัลยาณมิตรกับการพัฒนาความฉลาดทางสังคมในสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่าคุณสมบัติหรือคุณค่าที่เป็นส่วนสำคัญของกัลยาณมิตรธรรมหรือคุณลักษณะของมิตรที่ดีจะมุ่งเน้นไปที่บทบาทของมิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยง ประกอบด้วย (1) ปิโย คือ ความน่ารัก ที่สบายใจ และสนิท (2) ครุ คือ ความน่าเคารพ ที่ทำให้เกิดความรู้สึกรักใคร่ (3) ภาวนีโย คือ ความน่าเจริญใจ ที่เกิดจากความรู้และภูมิปัญญา (4) วตธา จ คือ การเป็นที่ปรึกษาที่ดี ที่รู้จักพูดให้ได้ผล (5) วจนกขโม คือ การฟังอย่างอดทน พร้อมรับฟังคำปรึกษา (6) คมกิริยจ กถกตธา คือ การแถลงเรื่องเล่าได้ และ (7) โน จฏฐาเน นิโยชเย คือ การไม่ชักนำในทางเสื่อมเสีย หลักธรรมดังกล่าวมีผลต่อการเชื่อมโยงการศึกษา การเรียนรู้ และการพัฒนาองค์กรให้มีความเจริญมั่นคงและไม่ไปสู่ทางที่เสื่อมเสียไปทางอื่นๆ โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งมีปัจจัยภายนอกกระทบอยู่ตลอดเวลา โดยรวมแล้วกัลยาณมิตรธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความสุขและเจริญรุ่งเรือง ด้านความฉลาดทางสังคมมี 3 ส่วน คือ (1) ความเข้าใจผู้อื่น (2) ความเข้าใจทางสังคม และ (3) พฤติกรรมทางสังคม การกระทำหรือทัศนคติที่แสดงออกมาจากปัจเจกบุคคลในที่ตั้งต่าง ๆ ในบริบทของสังคมหรือกลุ่มที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่ง พฤติกรรมทางสังคมเกี่ยวข้องกับวิธีการที่บุคคลแสดงออกทางสังคม การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการปรับตัวตนตามบทบาททางสังคมหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดโดยสังคมนั้น ๆ

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม กัลยาณมิตร ความฉลาดทางสังคม

¹ นักศึกษาปริญญาเอก คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

* อีเมล: mon0890992925@gmail.com

Seven Principles of Kalanamitta-Dhamma with the development of social intelligence in educational institutions

Phramaha Muangmon Sripatta ^{1*}

Abstract

The characteristics of Buddhism can be integrated and applied according to the target context with a clear aim: “Focus on benefits and happiness for the masses”. The purpose of this article is to present the principles of social intelligence development in educational institutions. The study found that the qualities or values that are an important part of the friendship or characteristics of good friends focus on the role of a teacher or mentor friend, consisting of (1) Piyo is cuteness that is comfortable and close, (2) Caru is respect that causes warmth of heart, (3) Bhavaniyo is pleasure that comes from knowledge and wisdom, (4) Vatta ca is a good mentor who knows how to speak effectively, (5) Vacanakkhamo is to listen patiently and ready to listen to counsel, (6) Gambhiranca Katha Katta is a deep statement, and (7) No Catthane Niyojaye is not to be induced in a derogatory way. Such principles have the effect of linking education, learning, and organizational development to be stable and not go the other way around, especially in the current situation where external factors are constantly affected. Overall, the Principles of Kalanamitta-Dhamma play an important role in creating a happy and prosperous society. There are 3 parts of social intelligence: (1) understanding others, (2) understanding society, and (3) social behavior, which is actions or attitudes expressed by individuals in different places. In the context of a society or group to which they belong, social behavior relates to the way in which individuals express themselves socially, interacting with others and adjusting their identity according to social roles or rules established by that particular society.

Keywords: Principles of Buddhism, Kalanamitta Dharma, Social Intelligence

¹ Ph.D. student of Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Wang Noi District, Phra Nakhon Sri Ayutthaya, Thailand

* Email: mon0890992925@gmail.com

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยและสังคมโลกได้ก้าวสู่การเป็นยุคของการเปลี่ยนแปลง มีสภาพผันผวนเป็นอย่างมาก ผู้นำของสังคม หน่วยงาน และผู้เกี่ยวข้องจะต้องตระหนักถึงความสำคัญและวางแผนอย่างชัดเจน(ธงชัย สมบูรณ์, 2564) การเตรียมความพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์จะต้องเน้นที่แนวคิดและกรอบคิดที่สำคัญต่อการปรับตัวและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและหลากหลายครอบคลุมมิติต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลง รวมถึงแนวคิดเชิงการพัฒนาตนเองและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น แรงบันดาลใจต่อการดำเนินชีวิต (Passion) การวางเป้าหมายในการทำงาน ทักษะคิด และ E.Q. ทักษะการแก้ปัญหา (PROBLEM SOLVING SKILLS) และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่จำเป็นต่อสังคมยุคใหม่ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ประการแรก Hard Skill คือ ทักษะด้านความรู้และเทคนิค เป็นทักษะความสามารถด้านอาชีพ หรือความชำนาญ ในการทำงานนั้นๆ เป็นสิ่งที่ต้องมีและต้องใช้ เช่น ทักษะพื้นฐานทางด้านไอที Microsoft word และ PowerPoint ทักษะทางด้านภาษา หรือทักษะในแง่ของการดูแลและวิเคราะห์ข้อมูล ประการที่สอง Soft Skill หรือทักษะด้านสังคม ได้แก่ เรื่องของทักษะการสื่อสาร การพูดคุยกับคน การทำงานเป็นทีม การแก้ไขปัญหาต่างๆ รวมถึง ทักษะในการต่อรองเจรจา และประการที่สาม Meta Skill เป็นทักษะที่ในยุคนี้ที่แต่ละคนควรจะมีและพัฒนาขึ้น กล่าวคือ ความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากเป็นยุคของการเปลี่ยนแปลง เพราะฉะนั้นต้องรู้จักและเข้าใจตัวเอง วิเคราะห์ให้ได้ว่าจุดแข็ง-จุดอ่อน ของตัวเองคืออะไร แล้วต้องหาอะไรมาเสริม (Prapasorn Chalamram, 2565) ความสำคัญข้างต้นเป็นการสะท้อนถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมและการพัฒนาทักษะที่สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมและการทำงานในยุคปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความหลากหลายและความผันผวน

บริบทของสถานศึกษาการมุ่งเป้าหมายถึงสุขภาวะ (Well-being) และความสุข (Happiness) ของสมาชิกในองค์กรถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อการบริหารองค์กรในเชิงการจัดการทรัพยากรมนุษย์ ที่จะส่งผลต่อในระดับบุคคล ที่จะทำให้เกิดแรงจูงใจในการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นมีผลต่อองค์กรที่จะทำให้สถานศึกษามีบรรยากาศแห่งความสุข ทั้งผู้บริหารครูผู้สอน และนักเรียน ร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานอย่างเต็มความสามารถ ส่งผลดำเนินการที่ดียิ่งขึ้น มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร และที่สำคัญที่สุดก็คือผลผลิตของสถานศึกษา คือ ผู้เรียนที่จะได้รับการเรียนการสอนกับครูที่ทำงานอย่างมีความสุข มีความตั้งใจในการทำงาน จัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเต็มความสามารถอันเกิดจากแรงจูงใจในการทำงาน การสร้างวัฒนธรรมแห่งความสุขในสถานศึกษาอาจจะต้องใช้เวลาในการปรับเปลี่ยนทัศนคติที่สะสมกันมายาวนาน ต้องอาศัยความอดทนมุ่งมั่น ต่อการแก้ปัญหาและใช้ความพยายามในการสร้างความสุขให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา (อริคุณ สินธนาปัญญา, 2557) นอกจากนี้แล้ว การก้าวเข้าสู่สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ส่งผลให้วิถีการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก การสื่อสาร ด้านเทคโนโลยีต่าง ๆ มีการเชื่อมโยงจากทั่วทุกมุมโลก ข้อมูลและข่าวสารต่าง ๆ มีความสลับซับซ้อน จึงทำให้วิถีชีวิตและการทำงานแตกต่างจากศตวรรษที่ผ่านมา (สมหญิง สายธนู, 2560)

เพื่อให้สอดคล้องกับการทำงานเชิงยุทธศาสตร์องค์กร การดูแลรักษาและพัฒนาระบบคนให้ดีและมีคุณภาพ ย่อมช่วยสร้างการเจริญเติบโตและความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กรได้ดีกว่าการปล่อยปละละเลยไม่ดูแลระบบคนให้ดี (พัชรา วาณิชชวิน, 2560)

ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบันของการทำงานในองค์กร “ความเครียด” นับว่าเป็นปัญหาที่สำคัญในยุคปัจจุบันที่มีผลกระทบไม่เฉพาะทางจิตใจเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อสุขภาพร่างกาย การศึกษาพบว่าความเครียดสามารถเป็นสาเหตุของการเจ็บป่วยในร้อยละ 50-75 ของกรณีที่ต้องพบหมอ โดยความเครียดถูกพิจารณาเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการเสี่ยงต่อโรคต่าง ๆ และทำให้ผู้คนมีความจำเป็นต้องพบหมอเพื่อการรักษาหรือการดูแลสุขภาพของตนเอง (พระไพศาล วิสาโล, 2559) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเครียดกับการทำงานส่วนมากเกิดจากการปฏิสัมพันธ์ที่ไม่เป็นมิตร เกิดความขัดแย้งในองค์กรทั้งการขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Conflict to interest) เป็นลักษณะของผลประโยชน์ขัดกัน เช่น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องการแก้ปัญหาด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง แต่วิธีการนั้นก็ทำให้อีกฝ่ายเสียประโยชน์บางอย่างไป (สมิทธิ บุญชุตินา และชนาภา หนูนาค, 2560) เป็นธรรมชาติขององค์กรซึ่งต้องมีความขัดแย้ง อย่างไรก็ตามความขัดแย้งหากมีการบริหารจัดการที่ดีจะสามารถพัฒนาเป็นพลังเชิงบวกให้เกิดขึ้นกับองค์กรได้ การพัฒนาความฉลาดทางสังคม (Social Intelligence) ให้เกิดขึ้นกับสมาชิกในองค์กรจะเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรให้เกิดการเรียนรู้และเป็นองค์กรแห่งสุขภาวะที่ดีได้เนื่องจากการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เป็นการพัฒนาความสามารถของบุคคลที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคม มีการรับรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงความต้องการของสังคม มองโลกในแง่ดี (positive thinking) (เพชรยุพา บุรณ์สิริจรูญรัฐ, 2558) กล่าวได้ว่า ความฉลาดทางอารมณ์เป็นทักษะที่มีความสำคัญมากในการดำเนินชีวิตในยุคการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากมีการพัฒนาทางเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ความสามารถในการเข้าใจและจัดการกับผู้คนและสถานการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปมีผลต่อความสำเร็จและความเป็นอยู่ของบุคคลในวงการต่าง ๆ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อ “ชีวิตที่สุขเกษมดีงาม ธรรมชาติที่รื่นรมย์ และสังคมที่สันติสุข” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2552) เริ่มต้นตั้งแต่การพัฒนาระดับปัจเจกบุคคล หรือตนเองให้มีความเป็นอิสระ จิตเอื้อเฟื้อ และสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความสุขผ่านกระบวนการศึกษา คือการบ่มเพาะและฝึกฝนตนเอง พัฒนาศักยภาพตนเองไม่ให้เป็นทาสของการเปลี่ยนแปลง แต่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือให้เป็นอิสระอยู่เหนือการถูกกระทบกระเทือนจากความเปลี่ยนแปลง และกลับนำความรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นมาชี้นำจัดสรรความเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปในทิศทางที่เป็นผลดีแก่ตนได้ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2551)

บทความนี้เป็นการนำเสนอการกัลยาณมิตรธรรม 7 กับการพัฒนาความฉลาดทางสังคมในสถานศึกษา ซึ่งผู้นิพนธ์ได้เลือกเป็นหลักการในการอธิบายเชื่อมโยงถึงแนวคิดการพัฒนาความฉลาดทางสังคม เริ่มต้นด้วยการนำเสนอทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การสังเคราะห์เชิงเนื้อหา และนำเสนอเชิงพรรณนาตามลำดับ

หลักกัลยาณมิตรธรรม 7: การเชื่อมประสานการศึกษาและการพัฒนาองค์กร

พระพุทธศาสนาได้ชื่อว่าเป็นคลังแห่งความรู้ เป็นศาสนาแห่งการศึกษา มุ่งพัฒนาคุณภาพ สมรรถภาพ และสุขภาพทางจิตอย่างเชื่อมประสานและเป็นปัจจัยหนุนเสริมกันและกัน โดยมีองค์ประกอบที่เป็นหัวใจทางการศึกษาสำคัญคือ ประการแรก “ศีล” เป็นเหมือนการจัดปรับพื้นที่และบริเวณแวดล้อมให้สะอาดหมดจด เรียบร้อย ราบรื่น แน่นหนา มั่นคง มีสภาพที่พร้อมจะทำงานได้คล่องสะดวก ประการที่สอง “สมาธิ” เป็นเหมือนการเตรียมตัวของผู้ทำงานให้มีเรี่ยวแรงกำลังความถนัดชัดเจนที่พร้อมจะลงมือทำงาน และประการที่สาม “ปัญญา” เป็นเหมือนอุปกรณ์ที่จะใช้ทำงานนั้น ๆ ให้สำเร็จ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559) คุณลักษณะแห่งพระพุทธศาสนามีหลากหลายมิติ สามารถที่จะบูรณาการและประยุกต์ใช้ตามบริบทของเป้าหมาย เช่น ความเป็นสายกลาง เป็นหลักธรรมที่เน้นปัญญาการปฏิบัติ เป็นศาสนาแห่งการศึกษา เป็นต้น แต่เป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนามีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนคือ “มุ่งประโยชน์สุขเพื่อมวลชน” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต, 2558) จากพระราชกรณียกิจเริ่มตั้งแต่ทรงประกาศพระพุทธศาสนาจนถึงได้เสด็จดับขันธปรินิพพานได้สะท้อนให้เห็นถึงพุทธจริยาที่สำคัญ 3 ประการ คือ ด้านการบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก (โลกัตถะจริยา) ด้านการบำเพ็ญประโยชน์แก่พระญาติ (ญาติัตถะจริยา) และการบำเพ็ญประโยชน์โดยฐานะเป็นพระพุทธเจ้า (พุทธัตถะจริยา) (พระธรรมปิฎก, 2546) นอกจากนี้แล้ว พุทธกิจที่ได้ทรงปฏิบัติประจำวัน 5 ประการ คือ (1) ปุพพณฺเห ปินฺนชฺชาตถจฺจ เวลาเช้าเสด็จบิณฑบาต (2) สายณฺเห ธมฺมทสนฺนิ เวลาเย็นทรงแสดงธรรม (3) ปโทเส ภิกฺขุโอรทาหิ เวลาค่ำประทานโอวาทแก่เหล่าภิกษุ (4) อทฺถมฺมรตฺเต เทวปญฺหนิ เทียงคินฺนทฺรตตบปญฺหาเทวตา และ (5) ปจฺจุสฺเสว คเต กาเล ภพฺพาภพฺเพ วิโลกนฺนิ จวนสว่าง ทรงตรวจพิจารณาสัตว์ที่สามารถและที่ยังไม่สามารถบรรลุธรรมอันควรจะเสด็จไปโปรดหรือไม่ (สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, 2546) ความสำคัญดังกล่าวได้เป็นแบบอย่างการเป็นกัลยาณมิตรที่ดีของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และได้เป็นแบบการบริหารจัดการองค์กรของสงฆ์มาจนถึงปัจจุบัน

กัลยาณมิตรธรรม (qualities of a good friend) หมายถึงองค์คุณของกัลยาณมิตร คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีและความเจริญ ในที่นี้มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญ มี 7 ประการ (พระธรรมปิฎก, 2546) ดังนี้

1. ปิโย (lovable; endearing) หมายถึง ความน่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ได้ถาม
2. ครุ (estimable; respectable; venerable) หมายถึง ความน่าเคารพ ในฐานะประพฤตินสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ เป็นที่พึ่งใจ และปลอดภัย
3. ภาวนีโย (adorable; cultured; emulable) หมายถึง ความน่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรมและปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ่ยอ้างด้วยซาบซึ้งภูมิใจ

4. วตตา จ (being a counsellor) หมายถึง การรู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไรอย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

5. วจนกขโม (being a patient listener) หมายถึง อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามคำแนะนำและวิพากษ์วิจารณ์ อดทน ฟังได้ไม่เบื่อ ไม่ฉุนเฉียว

6. คมภีรณจ กถิ กตตา (able to deliver deep discourses or to treat profound subjects) หมายถึง การแถลงเรื่องล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

7. โน จภูฐาเน นโยชเย (never exhorting groundlessly; not leading or spurring on to a useless end) หมายถึง ไม่ชักนำไปในอูฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

ดังกล่าวข้างต้นนั้น คุณสมบัติหรือคุณค่าที่เป็นส่วนสำคัญของกัลยาณมิตรธรรมหรือคุณลักษณะของมิตรที่ดีจะมุ่งเน้นไปที่บทบาทของมิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยง เช่น ความน่ารัก (ปิโย) ที่สบายใจและสนิท ความน่าเคารพ (ครุ) ที่ทำให้เกิดความรู้สึกอบอุ่นใจ ความน่าเจริญใจ (ภาวนีโย) ที่เกิดจากความรู้และภูมิปัญญา การเป็นที่ปรึกษาที่ดี (วตตา จ) ที่รู้จักพูดให้ได้ผล การฟังอย่างอดทน (วจนกขโม) ที่พร้อมรับฟังคำปรึกษา การแถลงเรื่องล้าลึกได้ (คมภีรณจ กถิ กตตา) และการไม่ชักนำไปในทางเสื่อมเสีย (โน จภูฐาเน นโยชเย) ซึ่งมีผลต่อการเชื่อมโยงการศึกษา การเรียนรู้ และการพัฒนาองค์กรให้มีความเจริญมั่นคงและไม่ไปสู่วางที่เสื่อมเสียไปทางอื่นๆ โดยเฉพาะในสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งมีปัจจัยภายนอกกระทบอยู่ตลอดเวลา โดยรวมแล้วกัลยาณมิตรธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์สังคมที่มีความสุขและเจริญรุ่งเรือง

การพัฒนาความฉลาดทางสังคมในสถานศึกษา

การพัฒนาความฉลาดทางสังคมมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในสังคมปัจจุบันและสามารถนำมาปรับใช้ได้หลายด้านของชีวิต เนื่องจากมีผลกระทบที่สำคัญต่อการเจริญเติบโตและความสำเร็จของบุคคลและสังคมโดยรวม พื้นฐานของแนวคิดความฉลาดทางสังคมเป็นสติปัญญาด้านหนึ่งของมนุษย์ (Goleman, D., 2006) ความฉลาดทางสังคมเป็นความสามารถด้านพุทธิปัญญาหรือความสามารถทางสมองซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม และส่งเสริมให้บรรลุเป้าหมายของกิจกรรมหรืองาน เป็นทักษะที่จำเป็นในการวางบทบาทตนเองในสังคม (Ford, M. E., & Tisak, M. S., 1983) องค์ประกอบหลักของความฉลาดทางสังคม 3 ส่วนหลักๆ ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 ความเข้าใจผู้อื่น (Interpersonal understanding) การเข้าใจและรับรู้ถึงความรู้สึก ความคิดเห็น และประสบการณ์ของคนอื่น ๆ อย่างตรงไปตรงมา เพื่อสามารถควบคุมการติดต่อและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ องค์ประกอบที่ 2 ความเข้าใจทางสังคม (Social understanding) ความสามารถในการเข้าใจและรับรู้ถึงกระบวนการและปรากฏการณ์ทางสังคม รวมถึงความรู้เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ทางสังคม บทบาททางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม และวัฒนธรรมที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมต่าง ๆ และองค์ประกอบที่ 3 พฤติกรรมทางสังคม (Social behavior) การกระทำหรือทัศนคติ

ที่แสดงออกมาจากปัจเจกบุคคลในที่ต่าง ๆ ในบริบทของสังคมหรือกลุ่มที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่ง พฤติกรรมทางสังคมเกี่ยวข้องกับวิธีการที่บุคคลแสดงออกทางสังคม การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น และการปรับตัวตนตามบทบาททางสังคมหรือกฎเกณฑ์ที่กำหนดโดยสังคมนั้น ๆ (Marlowe, 1986) (Goleman, 2006) (Boyatzis, 2011) การพัฒนาความฉลาดทางสังคมเป็นการสร้างความเข้าใจต่อผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญ ต้องอาศัยการเข้าใจทางสังคมซึ่งทำให้บุคคลสามารถแสดงพฤติกรรมทางปัญญาที่สะท้อนในพฤติกรรมทางสังคมได้ ปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้อง (1) การเชื่อมโยงระหว่างกันและกัน (Intersubjectivity/Interpersonal Intersubjectivity) หมายถึงการรับรู้อารมณ์ ความรู้สึก ความคิด และนัยยะที่ปรากฏในการสื่อสารระหว่างบุคคล โดยการเปิดเผยอารมณ์และความจริงอย่างจริงจัง นี้ช่วยให้สามารถเข้าใจผู้อื่นได้อย่างลึกซึ้ง และ (2) ความรู้ทางสังคม (Social Knowledge) หมายถึงองค์ความรู้ทั้งหมดที่สังคมสะสมไว้ กล่าวคือ ความรู้เกี่ยวกับความเป็นจริงของสังคมโลกทางวัฒนธรรม รหัสทางสังคม และบริบททางสังคม ทั้งนี้ได้จากปฏิสัมพันธ์กับบุคคลในสังคม ความรู้ทางสังคมเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเข้าใจเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน (สุทธิพร แทนทอง, 2565)

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานทางการศึกษาระดับปฏิบัติการที่สำคัญที่สุด มีสิทธิหน้าที่หรืออำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ และขอบเขตวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งที่กำหนดไว้ในกฎหมาย คือ เป็นส่วนราชการที่มีสภาพเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ว่าด้วยระเบียบบริหารราชการ กระทรวงศึกษาธิการสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้เช่นเดียวกับสถานศึกษาไม่เป็นนิติบุคคล ส่วนอำนาจหน้าที่ที่เพิ่มขึ้นในฐานะนิติบุคคลกำหนดไว้ในมาตรา 59 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่กำหนดให้สถานศึกษาของรัฐที่เป็นนิติบุคคลมีอำนาจในการปกครองดูแลบำรุงรักษา ใช้และจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาที่เป็นราชพัสดุตามกฎหมายว่าด้วยที่ราชพัสดุ และที่เป็นทรัพย์สินอื่น รวมทั้งจัดหารายได้จากการบริหารสถานศึกษา และเก็บค่าธรรมเนียมสถานศึกษาที่ไม่ขัดหรือแย้งกับนโยบาย วัตถุประสงค์และภารกิจของสถานศึกษา ดังนั้นผลของการจัดการศึกษาจะเป็น เช่นใดนั้นจึงขึ้นอยู่กับการบริหารงานของสถานศึกษา

ความสำคัญของการบริหารสถานศึกษาไว้ว่า การบริหารสถานศึกษามีความสำคัญในฐานะที่เป็นกระบวนการที่เป็นภารกิจหน้าที่หลักของผู้บริหารที่จะต้องกำหนดแบบแผน และเทคนิคต่าง ๆ โดยนำทั้งศาสตร์และศิลป์ที่มีประสิทธิภาพเหมาะสมกับองค์การมาใช้ เพื่อให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ร่วมกันดำเนินการเพื่ออำนวยให้ผู้เรียนได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง และมีคุณภาพจากสถานศึกษาบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ของสถานศึกษานั้น ๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาการศึกษาของคนในชาติ (สัมมา รัตนชัยม, 2560 : 94) กระบวนการบริหารการศึกษาเป็นงานในหน้าที่ของผู้บริหาร(Managerial Function) ประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การวางแผน (Planning) ประกอบด้วย การกำหนดเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์การและการปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย 2. การจัดองค์การ (Organizing) เป็นแผนงานจะดำเนินการไปได้ด้วยดีก็ด้วยการจัดองค์การที่ดี ซึ่งประกอบด้วย การนำปัจจัยทางการบริหาร เช่น คน เงิน วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการบริหารที่ทำ

ให้เกิดสัมฤทธิ์ผล การจัดการจึงหมายถึง การนำเอาทรัพยากรการบริหารทุกประเภทมาบูรณาการเพื่อดำเนินการ 3. การจูงใจ (Motivating) คือ การจูงใจที่จะช่วยให้พนักงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในการดำเนินงานที่นี้หมายถึง การอำนวย (Directing) การติดต่อสื่อสาร (Communicating) และการเป็นผู้นำในการดำเนินการ (Leading) และ 4. การควบคุมงาน (Controlling) เป็นการติดตามและประเมินผลเพื่อเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับแผนที่ได้กำหนดไว้ว่ามีความเบี่ยงเบนไปจากความคาดหวังมากน้อยเพียงใด (Koontz and Odonell, 2001 : 297) ความฉลาดทางสังคมมีความสำคัญในการบริหารการศึกษาโดยทำให้เกิดการเชื่อมโยงและมีวินัยทางการเรียนรู้ที่ดี ช่วยสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพระหว่างครู-นักเรียนและผู้บริหาร-บุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้เพื่อส่งเสริมพัฒนาทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพในทุกระดับของระบบการศึกษา

การบูรณาการหลักกัลยาณมิตร 7 สู่อการพัฒนาความฉลาดทางสังคมในสถานศึกษา

บริบทการศึกษาที่เป็นองค์กรในการศึกษา จุดมุ่งหมายสำคัญคือการสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับกลุ่มเป้าหมายคือผู้เรียน การพัฒนาทีมและพัฒนาสัมพันธภาพของสมาชิกและสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นจึงเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากการเรียนรู้ขององค์กรจะเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมหรือมุมมองการทำให้เกิดประโยชน์ ซึ่งลักษณะดังกล่าวจะเป็นการสร้างนวัตกรรมขององค์กรไปด้วย และนำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมสู่การสร้างสิ่งใหม่ให้เกิดขึ้น และเป็นประโยชน์ต่อองค์กร (Hurley and Hult, 1998) นอกจากนี้แล้วการพัฒนาการเรียนรู้ขององค์กรกล่าวคือสถานศึกษา ผู้บริหารจะต้องให้ความสำคัญกับคำมั่นสัญญาในการเรียนรู้ (Sinkula et., 1994) ซึ่งมุ่งเน้นการเรียนรู้ประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ คือ การมีคำมั่นสัญญาในการเรียนรู้ (Commitment to Learning) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Share Vision) การยอมรับสิ่งใหม่ (Open-Mindedness) และการแลกเปลี่ยนความรู้ภายในองค์กร (Intraorganizational Knowledge Sharing) ในการจัดการมุ่งเน้นการเรียนรู้ (Calanton et al., 2002) พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาและให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพตนเอง ปัจจัยสำคัญของความสำเร็จของการศึกษาคือ “กัลยาณมิตร” หรือ “ปรโตโฆสะ” คือแรงกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก เช่น การสั่งสอน แนะนำ การถ่ายทอด เป็นต้น และ “โยนิโสมนสิการ” หรือการทำในใจโดยแยบคาย เป็นกระบวนการคิดถูกวิธี ความรู้จักคิด คิดเป็น หรือคิดอย่างมีระเบียบ เป็น “บุพภาคของการศึกษา” หรือ “บุพนิมิตแห่งมัชฌิมาปฏิปทา” เป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติธรรม หรือเป็นขั้นแรกเริ่มในระบบการศึกษาตามหลักพระพุทธศาสนา และเป็นธรรมที่ต้องพัฒนาให้บริสุทธิ์ ชัดเจน เป็นอิสระมากขึ้นตามลำดับ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต), (2559) บนพื้นฐานของการบูรณาการหลักกัลยาณมิตรสู่การพัฒนา "ความฉลาดทางสังคม" และการบริหารงานในสถานศึกษา มีดังนี้

1. ปิโย (ความน่ารัก) การสร้างวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยความรักและการเข้าใจร่วมกันในที่ทีมงานของสถานศึกษาจะเป็นพื้นฐานที่ดีในการสร้างสัมพันธ์ภาพขององค์กรทั้งด้านการสร้างบรรยากาศที่เชิงบวก การกระตุ้นความฉลาดทางสังคมของสมาชิกในองค์กรให้มีพลังเชิงสร้างสรรค์ในการทำงาน การพัฒนาทีม รวมถึงมิติอื่น ๆ การบริหารสถานศึกษาที่สามารถสร้างวัฒนธรรมนี้จะเป็นแนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมการเข้าใจและความสัมพันธ์ทางสังคมในที่ทีมงาน และในขณะเดียวกันยังต้องมีการสนับสนุนสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความฉลาดทางสังคมของทุกคน ทั้งนี้จะเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารการเรียนรู้และการทำงานในสถานศึกษาอย่างครบวงจร

2. ครุ (ความน่าเคารพ) การส่งเสริมวัฒนธรรมที่เคารพและรับฟังกันอย่างสูงจะส่งเสริมการเข้าใจและความเข้าใจทางสังคมในที่ทีมงาน ความเคารพจะทำให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพในด้านการพัฒนาความฉลาดทางสังคม การเคารพและรับฟังกันอย่างสูงจะส่งเสริมการเข้าใจและความเข้าใจทางสังคมในที่ทีมงาน นอกจากนี้แล้วการทำงานร่วมกันในบรรยากาศที่เคารพและสนับสนุนจะกระตุ้นความตระหนักในการเข้าใจและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ทำให้สร้างศักยภาพทางสังคมที่แบ่งปันได้ ส่วนการบริหารสถานศึกษา การส่งเสริมวัฒนธรรมที่เคารพและรับฟังในสถานศึกษาจะมีผลต่อการบริหารองค์กร ผู้บริหารที่เคารพและสนับสนุนการรับฟังจะสร้างบรรยากาศที่เติบโตขึ้นในการแบ่งปันและการสร้างสรรค์ นอกจากนี้แล้ว การทำงานร่วมกันในที่ทีมงานที่เคารพและเข้าใจกันจะช่วยลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหาร กล่าวได้ว่า ความเคารพและการรับฟังในที่ทีมงานมีความสำคัญที่สูงในการพัฒนาความฉลาดทางสังคมและการบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ การสนับสนุนทั้งสองด้านนี้จะสร้างสภาพแวดล้อมที่เติบโตขึ้นในการทำงานและการเรียนรู้

3. ภาวนีโย (ความน่าเจริญใจ) โดยความหมายคือ “การพัฒนาตนเอง” เพื่อให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การวางเป้าหมาย และสนับสนุนความเป็นทีมในองค์กร การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมให้ทุกฝ่ายได้มองเห็นจะเป็นการสร้างโอกาสให้สมาชิกได้รับแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองและสร้าง การเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง เป็นการส่งเสริมความสนใจและความฉลาดทางสังคมในการแบ่งปันและการเรียนรู้ การสร้างโอกาสให้ทุกคนได้รับความเจริญใจจากงานที่ทำและการเรียนรู้ที่ต่อเนื่องจะส่งเสริมความสนใจและความฉลาดทางสังคม นอกจากนี้ ด้านการบริหารการศึกษา การสร้างโอกาสที่เป็นประโยชน์และแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ในสถานศึกษาจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของกลไกการบริหารการศึกษา นโยบายและกิจกรรมที่สนับสนุนการพัฒนาทักษะทางสังคมและความเจริญใจในการเรียนรู้จะช่วยสร้างทักษะที่เชื่อมโยงกับความฉลาดทางสังคม และทำให้การบริหารการศึกษามีผลสัมฤทธิ์ที่ดี

4. วุตตา จ (การเป็นที่ปรึกษา) นักบริหารที่สามารถเป็นที่ปรึกษาที่ดีในการช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ทางสังคมในที่ทีมงาน การให้คำปรึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการและความเป็นไปได้ของบุคลากรจะส่งผลให้การทำงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การวางบทบาทการเป็นที่ปรึกษาที่เหมาะสมช่วยให้นักบริหารสามารถให้คำปรึกษาที่เข้ากับความต้องการและความเป็นไปได้ของบุคลากรได้ การให้คำปรึกษาที่

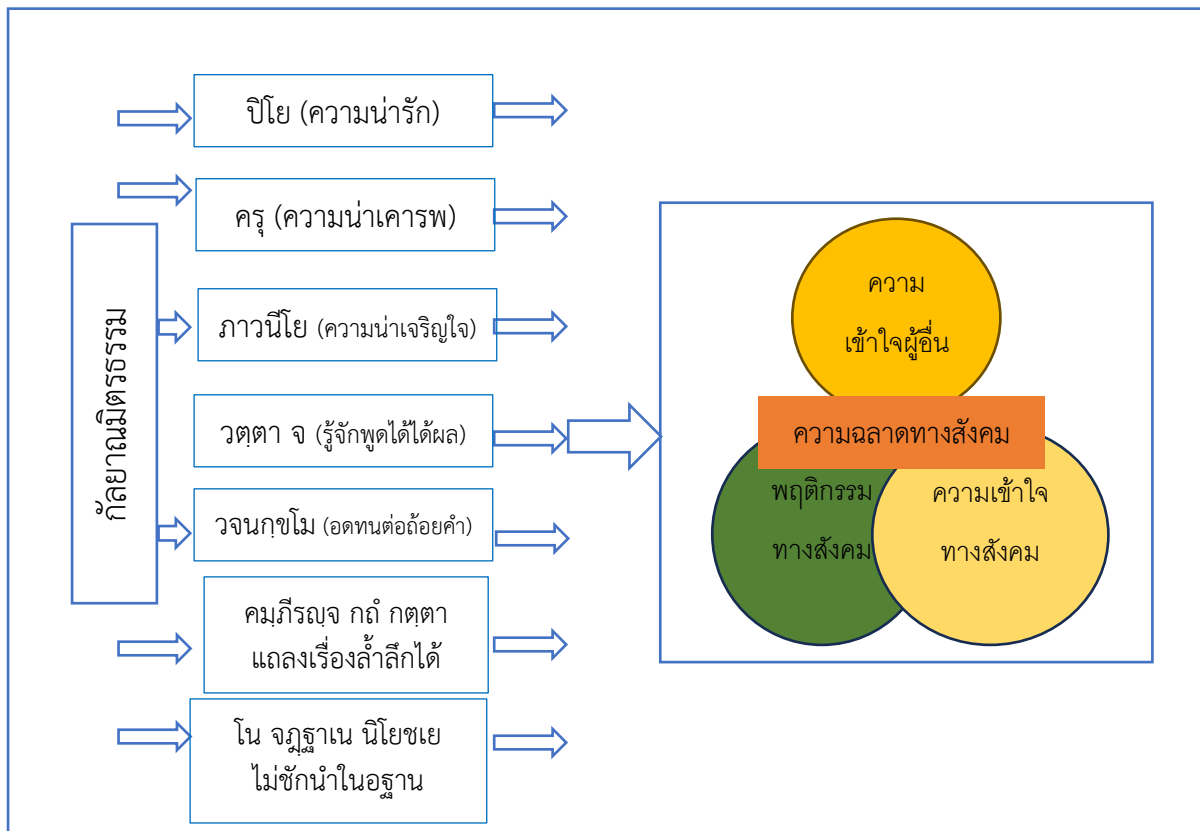
สอดคล้องจะปัจจัยหนุนเสริมเพิ่มประสิทธิภาพในการแก้ไขปัญหา สนับสนุนการพัฒนาทักษะทางสังคม และเสริมสร้างความเข้าใจในทีมได้

5. วจนกขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) บนพื้นฐานของยุคข้อมูลข่าวสาร ข้อมูลที่จริง เท็จ เป็นประโยชน์ และไม่ เป็นประโยชน์มีจำนวนมาก ความสามารถในการอดทนและคัดกรองข้อมูลจะเป็นปัจจัยสำคัญให้องค์กรรับรู้ การสื่อสารที่ถูกต้องได้ ข้อมูลหรือสารสนเทศที่ได้จะเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าจะส่งเสริมความคิดวิเคราะห์และความเข้าใจทางสังคมในทีมงาน การสื่อสารประเด็นที่มีคุณภาพจะส่งผลให้ทุกคนสามารถมีความรู้สึกถึงความสำคัญและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในสถานการณ์ที่ซับซ้อน และเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ความสามารถในการสื่อสาร การจับประเด็น รวมถึงการวิเคราะห์สถานการณ์ต่าง ๆ ให้ได้อย่างแม่นยำ และพร้อมที่จะสื่อสารเพื่อให้สมาชิกในองค์กรได้รับรู้และปรับตัวให้เท่าทันต่อเหตุการณ์ต่าง ๆ จะเป็นปัจจัยหนุนเสริมให้องค์กรมีความยืดหยุ่น และขับเคลื่อนไปได้อย่างราบรื่น

6. คมกิริยจ กถ กตดา (การแถลงเรื่องล้าลึกได้) การส่งเสริมการแถลงเรื่องที่มีความลึกซึ้งและเชี่ยวชาญจะส่งผลให้ทีมงานมีความรู้ความสามารถที่สูง ความฉลาดทางสังคมของทีมงานจะถูกกระตุ้นขึ้นจากการแบ่งปันความรู้ที่ลึกซึ้ง

7. โน จฎฐาเน นิโยชเย (ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล) การบริหารที่ไม่เสนอแนะในเรื่องที่ไม่มีความสำคัญหรือไม่เหมาะสมจะส่งเสริมความเข้าใจและความสัมพันธ์ทางสังคมที่สมดุลและมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ด้านการบริหารองค์กรยังรวมถึงความสามารถในการนำพาองค์กรเพื่อไม่ให้เกิดความเสี่ยง ผู้บริหารจะต้องไม่แนะนำในเรื่องที่ไม่มีความสำคัญหรือไม่เหมาะสมช่วยลดความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการตัดสินใจที่ไม่เหมาะสมหรือไม่สำคัญ นักบริหารที่มีการบริหารความเสี่ยงที่ดีจะระบุและป้องกันความเสี่ยงที่อาจเกิดจากการไม่เสนอแนะในเรื่องที่ไม่เหมาะสม นักบริหารจะต้องมีการจัดการความเสี่ยงในทางที่เหมาะสม

ดังกล่าวมาแล้วนั้น การบูรณาการหลักกัลยาณมิตร 7 เป็นฐานรากที่สร้างความเข้าใจและการสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมที่มีคุณธรรมและการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ในทีมงานของสถานศึกษา ร่วมกับความฉลาดทางสังคมที่เน้นการเข้าใจและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการบริหารสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยความรักและเข้าใจร่วมกันในทีมงาน เป็นการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ที่มุ่งสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีความสำคัญในการสร้างบรรยากาศที่เชิงบวกและกระตุ้นความฉลาดทางสังคมของทุกคนในองค์กร การศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้การทำงานร่วมกันเป็นไปอย่างราบรื่นและมีประสิทธิภาพทั้งในมิติการเรียนรู้และการบริหารทางองค์กรสามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 1 ดังนี้

การปฏิสัมพันธ์เชิงสังคมและการเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์

ภาพที่ 1 การเชื่อมโยงหลักกัลยาณมิตรธรรมกับความฉลาดทางสังคม

สรุป และข้อเสนอแนะ

สถานการณ์ปัจจุบัน การเปลี่ยนแปลงได้ส่งผลต่อบริบทของสถานศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ผู้บริหารและ ผู้เกี่ยวข้องควรตระหนักถึงเป้าหมายสุขภาวะ(Well-being) และความสุข (Happiness) ของสมาชิกในองค์กร และหากมีการประยุกต์แนวทางดังกล่าวมาใช้ในการบริหารจัดการจะมีผลทั้งต่อในระดับบุคคล ที่จะทำให้เกิด แรงจูงใจในการทำงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และมีผลต่อองค์กรที่จะทำให้สถานศึกษามีบรรยากาศแห่ง ความสุข ทั้งผู้บริหารครูผู้สอน และนักเรียน ร่วมมือร่วมใจกันในการทำงานอย่างเต็มความสามารถ บทความนี้ ได้นำเสนอคุณสมบัติของกัลยาณมิตรธรรม ที่กล่าวถึงคือปิโย (ความน่ารัก) ครู (ความน่าเคารพ) ภาวนีโย (ความน่าเจริญใจ) วตฺตา จ (การเป็นที่ปรึกษา) วจนกฺขโม (การฟังอย่างตั้งใจ) คฺมภีรณฺจ กถํ กตฺตา การแถลง

เรื่องล้าลึกได้ และ โน จงฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำในอฐาน) โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดส่วนความฉลาดทางสังคม ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวข้องกับความสามารถด้านพุทธิปัญญาและ การกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม ประกอบด้วย ความเข้าใจผู้อื่น ความเข้าใจทางสังคม และพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งเน้นการรับรู้และ เข้าใจความรู้สึกและประสบการณ์ของผู้อื่น การเข้าใจกระบวนการและปรากฏการณ์ทางสังคม และพฤติกรรม ที่แสดงออกมาในสังคมต่าง ๆ โดยเน้นความสามารถในการปฏิสัมพันธ์และการปรับตัวตามบทบาทและ กฎเกณฑ์ทางสังคม ความเข้าใจและสามารถบูรณาการทั้ง 2 แนวคิดดังกล่าวจะเป็นแนวทางหนึ่งในการบริหาร จัดการองค์กรในยุคการเปลี่ยนแปลงได้

ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

หลักพุทธธรรมมีความหลากหลาย ควรมีการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับศาสตร์ใหม่ๆ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถ นำมาปรับใช้กับสถานการณ์ปัจจุบันได้

บรรณานุกรม

ธงชัย สมบูรณ์. (2564). *ยุคผันผวน: ภาพฉายเชิงอนาคต*. มติชนออนไลน์.

https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_2953613

เพชรยูพา บุรณ์สิริจรัสรัฐ. (2558). *หลักการพัฒนาความฉลาดทางสังคม*. เฌ.เดียมอง.

พระไพศาล วิสาโล. (2559). *เป็นมิตรกับความเครียด โดย พระไพศาล วิสาโล*. มติชนออนไลน์.

https://www.matichon.co.th/columnists/news_256516

พระธรรมปิฎก. (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 11). มหาจุฬาลงกรราช วิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2551). *ศิลปศาสตร์แนวพุทธ* (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ พุทธธรรม.

_____. (2552). *สยามสามไตร*. บริษัทพิมพ์สวย.

_____. (2558). *ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา*. เจริญติ่มนคังการพิมพ์.

พัชรา วาณิชวสิน. (2560). *การพัฒนาภาวะผู้นำ: จากทฤษฎีสู่แนวปฏิบัติที่ดีและกรณีศึกษา*. ปัญญาชน.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต). (2559). *พุทธธรรม ฉบับเดิม* (พิมพ์ครั้งที่ 31). โรงพิมพ์ พระพุทธศาสนาของธรรมสภา.

สมหญิง สายธนู. (2560). *คู่มือครูอาชีพ (ฉบับย่อ) ในศตวรรษที่ 21*. มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สมิทธิ์ บุญชุติมา และชานาภา หนูนา. (2560). *การสื่อสารในภาวะวิกฤติ*. บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

สัมมา ธรณิธย์. (2556). *หลักทฤษฎีและปฏิบัติการบริหารการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 4). พิมพ์ดีจำกัด.

- สุทธิพร แทนทอง. (2565). ความฉลาดทางสังคม: คุณลักษณะสำคัญของนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 16(3), 270-284.
- อติคุณ สิ้นธนาปัญญา. (2557). “การบริหารความสุขในสถานศึกษา Happiness Management in School”. *สุทธิปริทัศน์*, 28(88), 23-2.6.
- Calantone, Roger J., Cavusgil, S. Tamer, & Zhao, Yushan. 2002. Learning Orientation, Firm Innovation Capability, and Firm Performance. *Industrial Marketing Management*, 31(6), 515-524.
- DuFour, R. and Eaker, R. (1998). *Professional learning communities at work: Best practice for enhancing student achievement*. Blooming.
- Ford, M. E., & Tisak, M. S. (1983). A further search for social intelligence. *Journal of Educational Psychology*, 75(2), 196-206.
- Goleman, D. (2006). *Social intelligence: The new science of human relationships*. Bantam books.
- Hord, S. M. (2004). *Learning together, leading together: Changing schools through professional learning communities*. Teachers College Press.
- Hurley, R.F. & Hult, G.T. 1998. The Comparative Advantage Theory of Competition. *Journal of Marketing*, (62), 42-54.
- Koontz and Odonnell. (2001). *Essentials of Management*. Mcgraw - Hill.
- Marlowe, H. A. (1986). Social intelligence: Evidence for multidimensionality and construct independence. *Journal of Educational Psychology*, 78(1), 52-58.
- Prapasorn C. (2565). ทักษะที่องค์กรต้องการในโลกยุคใหม่ เตรียมตัวอย่างไรให้ทำงาน ปี 2565. ไทยรัฐออนไลน์. <https://www.thairath.co.th/news/local/2362061>
- Sergiovanni, T.J. (1994). *Building Community in Schools*. Josey-Bass Press.
- Sinkula, James M. (1994). *Enhancing Knowledge development in Marketing*. American Marketing Association.

นวัตกรรม

จิตศึกษากับการบริหารยุคการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ

เกณณรงค์ อดุบุญ^{1*}ชชาพิมพ์ สัมมา²

รับบทความ: 5 กุมภาพันธ์ 2567 แก้ไขบทความ: 18 กุมภาพันธ์ 2567 ตอปรับบทความ: 19 กุมภาพันธ์ 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา นวัตกรรมจิตศึกษา กับการบริหารยุคการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ ที่ได้นำแนวคิดและกระบวนการพัฒนาทั้งครูและเด็ก ให้เกิดการเรียนรู้และองงามด้านความฉลาดทางด้าน อารมณ์และความฉลาดด้านจิตวิญญาณ โดยใช้กระบวนการที่เรียกว่า “นวัตกรรมจิตศึกษา” ซึ่งใช้กระบวนการ ทักษะของจิตศึกษา 3 ประการ ดังนี้ 1) กิจกรรมฝึกฝน 2) การใช้จิตวิทยาเชิงบวก 3) สนามพลังบวก การสร้าง ความเป็นชุมชนและวิถีชุมชน การจัดสภาพแวดล้อมภายใน โรงเรียนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ของ นักเรียน มีครูที่เป็นกัลยาณมิตรที่คอยเกื้อหนุนให้คำแนะนำ และให้ความรักความเมตตาเสมอ ความรู้สึก ปลอดภัยของเด็ก มีแรงจูงใจเชิงบวก การพัฒนาปัญญาภายในของโรงเรียนมีการเสริมพลังอำนาจ (Empowerment) ส่งผลต่อชีวิตด้านในของผู้เรียนจนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลงการพัฒนาปัญญาภายใน ผู้บริหารครู และนักเรียน ร่วมเปลี่ยนแปลงสภาพขององค์กรไปด้วยกัน ทำให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่าง มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและเป็นวิถีชุมชน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครูไม่จำเป็นต้อง เก่งตั้งแต่แรก ครูสามารถรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครูมีความสุขที่ได้เห็นนักเรียนพัฒนา เข้าถึงสุขภาวะ ทางจิตวิญญาณ การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ จึงเน้นให้ผู้เรียนอยู่กับความจริงสูงสุด ที่เมื่อเข้าถึงแล้วจะก่อให้เกิด อิสระความสุข ความรักเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ อันเป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

คำสำคัญ: นวัตกรรมจิตศึกษา การบริหาร การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบ

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

* อีเมล: Newkenarong28@gmail.com

² นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Psycho-Educational Innovation with Management in the Era of Systematic Change

Kenarong Auttaboon^{1*}

Chasapim Samma²

Abstract

The purpose of this article is to study psychoeducational innovation. with management in the era of systematic change that has introduced concepts and processes for developing both teachers and children to create learning and flourish in intelligence. Emotional and Spiritual Intelligence Using a process called “Psychoeducational Innovation” which uses three psychoeducational paradigms as follows: 1) practice activities 2) use of positive psychology 3) positive energy field, building community and community way of life arrangement of the internal environment schools that are appropriate and conducive to student learning. There are teachers who are good friends who provide support and advice. and always give love and kindness children's feelings of safety have positive motivation the development of the school's internal intelligence is empowering. (Empowerment) affects the inner life of the learner until there is a change in the development of inner wisdom. Administrators, teachers, and students join in changing the condition of the organization together. Make it an effective learning organization to achieve sustainability and be a community way of life there is an exchange of knowledge with each other. Teachers don't have to be good from the beginning. Teachers can gather together to exchange knowledge. Teachers are happy to see students improve. Reach spiritual health Systemic change. Therefore, we emphasize that the students must live with the highest truth. that when accessed will create freedom and happiness love for fellow humans and nature which leads to peaceful coexistence.

Keywords: Psychoeducational Innovation, Management, Systematic Change

¹ Student of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

* Email: newkenarong28@gmail.com

² Student of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

บทนำ

การศึกษาที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้นสร้างผู้เรียนให้เป็นเพียงผู้จำ ล้วนเป็นเพียงการจำเพื่อไปสอบ สร้างให้ผู้เรียนมีสภาพเป็นดาราที่เดินได้ โดยไม่ได้นำเอากระบวนการ “การเปลี่ยนคน สร้างสรรค์สังคม” มาเป็นเป้าหมายสำคัญของการศึกษา หากการศึกษาที่เป็นอยู่พาเราไปสู่ทางออกของปัญหาที่กำลังเผชิญอยู่ไม่ได้ หน้าที่สำคัญยิ่งสร้างปัญหาใหม่เพิ่มขึ้นไปเรื่อย ๆ เพราะวิถีของการศึกษาในยุคปัจจุบันเป็นการศึกษาที่สร้างให้คิดแบบแยกส่วน หล่อหลอมให้คนมีจิตสำนึกการแข่งขัน และยึดเอาตนเอง หรือหมู่พวกของตนเป็นศูนย์กลาง กระบวนการศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงเน้นให้ผู้เรียนอยู่กับความจริงสูงสุด การศึกษาเช่นนี้จึงเป็นการศึกษาที่ต้องพัฒนามนุษย์อย่างเป็นองค์รวม เป็นการพัฒนาปัญญาภายใน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง และส่งผลต่อชีวิตด้านในของผู้เรียนจนกระทั่งเกิดการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงโรงเรียนเชิงระบบ (Whole School Approach) เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงเรียน โดยความร่วมมือของผู้บริหาร ครู ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งการกำหนดเป้าหมายนวัตกรรมจิตศึกษา เป็นหนึ่งในรูปแบบนวัตกรรมด้านการเรียนการสอน การปรับใช้นวัตกรรมการเรียนการสอน จิตศึกษา PBL และ PLC ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งเป็นโรงเรียนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบด้วยนวัตกรรมจิตศึกษา PBL และ PLC ที่มีคุณภาพ การพัฒนาครูและผู้บริหารด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนด้วยกิจกรรม PBL การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น การดูแลผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม การพัฒนาครูให้ใฝ่เรียนใฝ่รู้เป็นครูมืออาชีพ และการมีส่วนร่วมสร้างศรัทธาต่อชุมชน การเปลี่ยนผู้เรียนจากผู้ไม่รู้ สู้ผู้รู้และผู้เป็น ที่เห็นได้จากการมีวิถีคิด จิตสำนึกที่เปลี่ยนแปลงไปจากเมื่อตอนที่ยังไม่ว่างและเกิดพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ผ่านจิตศึกษา คือการพัฒนาปัญญาภายใน เป็นอีกหนึ่งในวิธีการเรียนรู้ที่นำผู้เรียนไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะพิเศษ คือมุ่งไปที่การพัฒนาชีวิตโดยการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลก จากรากฐานของการปฏิบัติฝึกฝนจริง การสร้างความเป็นชุมชนและวิถีชุมชน การใช้จิตวิทยาเชิงบวกผ่านกิจกรรมจิตศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยระดับสากลที่ได้ทำการวิเคราะห์โครงการพัฒนาการศึกษาต่าง ๆ (Meta - analysis) พบว่าปัจจัยสำคัญที่มีความเป็นไปได้สูงที่จะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้มากที่สุดคือ “พลังร่วมของครูและบุคลากรทุกคน ในโรงเรียน” กับ “การเรียนการสอนที่มุ่งเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิด” (Hattie et al. 2009)

การบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบเป็นการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในโรงเรียนจนเป็นวิถีของโรงเรียน ซึ่งในที่สุดนอกจากจะประสบความสำเร็จในการทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขแล้ว ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชนก็ได้รับความสุขจากการทำงานหนักในการเปลี่ยนแปลงนี้ (กัมพล เจริญรักษ์, 2559: น.5) ตลอดจนโรงเรียนมีสภาพแวดล้อมมีสุขภาวะ กล่าวคือ นักเรียนมีความสุขในการเรียนรู้ อยากมาโรงเรียน เพราะโรงเรียนสวยงามน่าอยู่ น่าเรียน มีแหล่งเรียนรู้มากมายในโรงเรียนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของ

นักเรียน บรรยากาศการเรียนรู้อะหว่างนักเรียนกับนักเรียน นักเรียนกับครู เป็นบรรยากาศแห่งความสุข เพราะนักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ เมื่อนักเรียนมีความสุข ครูก็มีความสุขที่เห็นนักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นทุก ๆ ด้าน และชุมชนพึงพอใจสภาพแวดล้อมที่มีสุขภาวะ

นวัตกรรมทางการศึกษาที่สำคัญของไทยในปัจจุบัน

นวัตกรรม เป็นความคิดหรือการกระทำใหม่ ๆ ซึ่งนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญในแต่ละวงการจะมีการคิดและทำสิ่งใหม่อยู่เสมอ ดังนั้น นวัตกรรมจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ได้เรื่อย ๆ สิ่งใดที่คิดและทำมานานแล้วก็ถือว่าเป็นนวัตกรรมไป โดยจะมีสิ่งใหม่มาแทน ในวงการศึกษปัจจุบัน มีสิ่งที่เรียกว่า นวัตกรรมทางการศึกษา หรือ นวัตกรรมการเรียนการสอน อยู่เป็นจำนวนมาก นวัตกรรมการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรมการศึกษาไว้หลายมาตรา มาตราที่สำคัญ คือ มาตรา 67 รัฐต้องส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนาการผลิตและการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา รวมทั้งการติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้เกิดการใช้ที่คุ้มค่าและเหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ของคนไทยและในมาตรา 22 "การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ" การดำเนินการปฏิรูปการศึกษาให้สำเร็จได้ตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ดังกล่าว จำเป็นต้องทำการศึกษาวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาใหม่ ๆ ที่จะเข้ามาช่วยแก้ไขปัญหาทางการศึกษาทั้งในรูปแบบของการศึกษาวิจัย การทดลองและการประเมินผลนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีที่นำมาใช้ว่ามีความเหมาะสมมากน้อยเพียงใด นวัตกรรมที่นำมาใช้ทั้งที่ผ่านมาแล้วและที่จะมีในอนาคตมีหลายประเภทขึ้นอยู่กับการประยุกต์ใช้นวัตกรรมในด้านต่าง ๆ ในที่นี้จะขอกล่าวคือ นวัตกรรม 5 ประเภท คือ 1) นวัตกรรมทางด้านหลักสูตร 2) นวัตกรรมการเรียนการสอน 3) นวัตกรรมสื่อการสอน 4) นวัตกรรมทางการประเมินผล 5) นวัตกรรมการบริหารจัดการ

นวัตกรรม จิตศึกษา จึงเป็นหนึ่งในรูปแบบนวัตกรรมด้านการเรียนการสอน การปรับใช้นวัตกรรมการเรียนการสอน จิตศึกษา PBL และ PLC ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา จ.บุรีรัมย์ ซึ่งเป็นโรงเรียนต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบด้วยนวัตกรรมจิตศึกษา PBL และ PLC เป็นนวัตกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงต่อครูผู้สอนเป็นการที่ครูผู้สอนมีความสุขในการที่ได้สอนในรูปแบบของนวัตกรรม ซึ่งถือเป็นการเปิดใจ ทำความเข้าใจและการเรียนรู้ไปพร้อมกับนักเรียน รวมถึงครูผู้สอนไม่เป็นการสอนอย่างเดียวเหมือนเมื่อก่อน แต่เป็นการเปลี่ยนบทบาทเป็นชี้แนะ ชี้แนะ ในแต่ละกิจกรรมและการเรียนการสอนเป็นการพัฒนาครูให้เกิดความชำนาญ การมีทักษะเพิ่มมากขึ้น เพื่อการเรียนการสอนที่มีจุดมุ่งหมายในการถ่ายทอดการเรียนรู้ ทักษะ ทักษะ ทักษะ ให้นักเรียน โดยจะเน้นในส่วนที่เป็นการสร้างให้นักเรียนเกิด

กระบวนการคิดวิเคราะห์ การมีความคิดสร้างสรรค์ การทำงานเป็น และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่จะนำไปใช้ในชีวิตจริงได้อย่างเหมาะสม

ความหมายของนวัตกรรมจิตศึกษา

จิตศึกษา คือการพัฒนาปัญญาภายในหรือความฉลาดด้านใน หมายถึงรวมถึงความฉลาด ทางด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Quotient : SQ) และความฉลาดทางด้านอารมณ์ (Emotional Quotient : EQ) ซึ่งได้แก่ การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง (รู้ตัว) และผู้อื่น การเห็นคุณค่า ในตัวเอง คนอื่น และสิ่งต่าง ๆ เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีความหมาย การอยู่ด้วยกัน อย่างภารดรภาพ ยอมรับในความแตกต่างเคารพและให้เกียรติกัน การมีวินัย มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม อยู่อย่างพอดีและพอใจได้ง่าย การมีสติอยู่เสมอ รู้เท่าทันอารมณ์เพื่อให้รู้ว่าต้องหยุด หรือไปต่อกับสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ มีความคิดสามารถจัดการอารมณ์ตนเองได้ การเห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสิ่งต่าง ๆ นอบน้อมต่อสรรพสิ่งที่เกื้อกูลกันอยู่ และการมีจิต ใหญ่มีความรักความเมตตาตามมหาศาล (วิเชียร ไชยบัง. 2554) สอดคล้องกับ ศ.นพ.ประเวศ วะสี กรรมการที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิของศูนย์จิตตปัญญาศึกษาได้ให้แนวคิด เรื่องจิตตปัญญา ศึกษา ไว้ว่า “จิตตปัญญาศึกษา คือ การศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตนเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ ความสุข ปัญญา และความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่งหรืออีกนัยหนึ่ง เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเน้น การศึกษาจากการปฏิบัติ เช่น การทำงานศิลปะ โยคะ ความเป็นชุมชน การเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคม สุนทรียสนทนา การเรียนรู้จากธรรมชาติ และจิตตภาวนา เป็นต้น” และสอดคล้องกับแนวคิดของ นพ.ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2555) กล่าวว่า จิตตปัญญา เป็นส่วนสำคัญของความสุขที่ยั่งยืน เพราะคุณสมบัติที่สำคัญก็คือความสามารถในการปล่อยวางเนื่องจากเข้าใจถึงธรรมชาติของจิตของ เราและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเราว่าเป็นสิ่งที่แปรเปลี่ยนไป จึงไม่ต้องยึดติดในความเป็นตัวเราของเรา ซึ่ง เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความทุกข์ จิตตปัญญาจึงเป็นความสุขในระดับสูง เรื่องของความสุขของบุคคลจากการพัฒนาจิต จนเกิดจิตตปัญญานั้นได้มีการศึกษาวิจัยอย่างมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสมอง โดยส่วนใหญ่ของวิธีการพัฒนาจิต ก็ดัดแปลง มาจากศาสตร์ทางตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกสมาธิและการฝึกสติในพุทธธรรม

ความสำคัญของการบริหารการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบด้วยนวัตกรรมจิตศึกษา

การเปลี่ยนแปลงโรงเรียนทั้งระบบ (Whole School Approach) เป็นการดำเนินงานเพื่อพัฒนาโรงเรียน โดยความร่วมมือของผู้บริหาร ครู ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยการกำหนดเป้าหมายที่มีคุณภาพ การพัฒนาครูและผู้บริหารด้วยกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ การจัดระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียน การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันและ

กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น การดูแลผู้เรียนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม การพัฒนาครูให้เฝเรียนเฝรู้เป็นครูมืออาชีพ และการมีส่วนร่วมสร้างศรัทธาต่อชุมชน ด้วยหลักความเป็นอิสระ หลักการมีส่วนร่วมและหลักการแก้ไขปัญหา โดยมีเป้าหมายซึ่งเป็นผลที่เกิดกับผู้เรียน ได้แก่ 1) มีความเสมอภาคด้านโอกาสทางการศึกษาได้รับการดูแลอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม 2) เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์และวิพากษ์อย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะชีวิตและทักษะอาชีพ และ 3) มีคุณธรรมจริยธรรมในด้านความมีวินัย ความซื่อสัตย์ และจิตสาธารณะ ซึ่งการดำเนินงานดังกล่าวต้องอาศัยพลังความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างหรือระบบที่สำคัญ เช่น เปลี่ยนระบบพัฒนาครูเป็นการสร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพในโรงเรียน (Professional Learning Community : PLC) เปลี่ยนแปลงวิถีปฏิบัติต่อกันเพื่อการเคารพคุณค่าของกันและกัน เปลี่ยนการจัดการเรียนรู้เป็นแบบเฝรู้เฝเรียน การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง/ระบบในโรงเรียนจะทำให้พฤติกรรมครูเปลี่ยน เช่น เปลี่ยนครูสอนเป็นครูโค้ช ครูสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ วัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดทักษะใหม่ เกิดปัญญาภายในและภายนอก สนุกในการเรียนรู้ อยู่ร่วมกับเพื่อนและครูอย่างมีความสุข ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ครู ผู้เรียนมีวิถีใหม่ อุปนิสัยใหม่ ทักษะใหม่ มีแนวปฏิบัติร่วมกัน เรียนรู้และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ความหมายของการบริหารการเปลี่ยนแปลง

การบริหารการเปลี่ยนแปลง เป็นวิวัฒนาการของแนวคิดทางการบริหารตามภาวะการณ์ต่าง ๆ อาทิ การบริหารแนววิทยาศาสตร์ มนุษย์สัมพันธ์เชิงระบบและตามสถานการณ์ ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามบริบท (Context) ของสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี ฯลฯ เป็นการเปลี่ยนแปลงซึ่งต้องบริหารแบบรู้เท่าทันการณ์ มีวิสัยทัศน์โดยใช้พื้นฐานความรู้เดิมเป็นตัวตั้ง แล้วนำมาวิเคราะห์เรียบเรียงเพื่อศึกษาและทำความเข้าใจ แล้วจัดการกำจัดจุดอ่อน และเพิ่มจุดแข็ง ให้เกิด ประโยชน์สูงสุดด้วย “การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change management) สำหรับคำจำกัดความของการบริหารการเปลี่ยนแปลง หรือ Change management นั้น มีผู้ให้คำนิยาม ไว้หลากหลาย ดังนี้

ป๋นรส มาลากุล ณ อยุธยา (2552 : 3) กล่าวว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Management of Change) คือ การจัดการกับกลไกส่วนประกอบต่าง ๆ ขององค์การ ให้สามารถเรียนรู้ ปรับตัวให้ทัน กับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกในองค์การ เพื่อให้องค์การได้รับผลดีและลดผลกระทบในทางที่ไม่ดีของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งจะช่วยให้้องค์การดำเนินงานไปได้อย่างต่อเนื่อง ราบรื่น สามารถอยู่รอดและเจริญก้าวหน้าไปได้

วิรัตน์ มาตันบุญ (2552) ได้กล่าวว่า การบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change Management) หมายถึง การดำเนินการต่าง ๆ ที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างมีระบบตามแผนที่ได้กำหนดไว้ เพื่อลดผลกระทบที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงและการบรรลุเป้าหมายขององค์การ

กล่าวโดยสรุป การบริหารการเปลี่ยนแปลง หมายถึง กระบวนการทำงานของผู้บริหารและผู้ร่วมงานที่มีระบบตามแผนที่ได้จัดทำไว้ เพื่อร่วมกันเปลี่ยนแปลงสภาพขององค์กร แบบเดิมไปสู่องค์กรแบบใหม่ คือองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ผดุง พรหมมูล (2553 : 2) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การเปลี่ยนแปลง หมายถึง กระบวนการหรือการกระทำที่ต่างไปจากเดิม ซึ่งเกิดจากการปรับตัวขององค์กรเพื่อการดำรงอยู่ในโลกธุรกิจ อาทิ สิ่งแวดล้อมที่ เกิดขึ้นในองค์กร ความรับผิดชอบต่อสังคม วัฒนธรรมขององค์กร ปริมาณการผลิต ตลอดจนการเข้าสู่ยุคข้อมูลข่าวสาร ส่วนการบริหารการเปลี่ยนแปลง (Change management) หมายถึง สิ่งที่ต้องทำ โดยทั่วไปต้อง ปรับเปลี่ยนตัวเอง เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาวะแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงภายนอก ในด้านความคาดหวังหรือความต้องการของลูกค้าที่มีการ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งองค์กรจะต้องไวต่อความต้องการดังกล่าว และปรับเปลี่ยนตัวเอง เพื่อดำรงไว้ซึ่ง ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อองค์กร

การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (Whole School Approach) การเปลี่ยนแปลงโรงเรียนเชิงระบบด้วยนวัตกรรม จิตศึกษา PBL และ PLC มีหลักความสำคัญดังนี้

หัวใจประการแรก คือการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบซึ่งหมายถึง การทำให้ระบบหรือโครงสร้างบางอย่างในโรงเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงโดยไม่ผิดกฎหรือระเบียบของโรงเรียนให้ได้ก่อน เพื่อจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครู เด็ก และผู้ปกครอง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใหม่นี้จะเน้นไปที่การทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ทั้งการเรียนรู้ ของครู ของเด็ก และของผู้ปกครอง และในที่สุดเครื่องมือนี้ก็จะเป็นนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์กรใหญ่เอง

หัวใจประการที่สอง คือ การใช้นวัตกรรม 3 อย่างที่กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ทั้งของครู เด็ก ผู้ปกครอง และชุมชน นวัตกรรม 3 อย่าง คือ จิตศึกษา PBL และ PLC

จิตศึกษา เป็นกระบวนการที่จะสร้างการเรียนรู้เพื่อสร้างการองอกงามด้านในหรือปัญญาภายใน เป็นนวัตกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเข้าไปถึงปัญญาภายใน เสมือนกล่องที่เอาไว้ส่องมองเข้าไปในตนเอง ได้แก่ การมีสติ ขำนาญเพื่อเท่าทันอารมณ์ การมีสมาธิเพื่อกำกับความเพียรให้สำเร็จ การมีจิตใหญ่เพื่อรักได้อย่างมหาศาล การเคารพคุณค่าในตนเองและคนอื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างภราดรภาพ มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น

ปัญญาภายใน คือ ความเข้าใจต่อตัวเองในมิติทางกายภาพและมิติของพลังงานขับเคลื่อน เข้าใจต่อชีวิตและการมีชีวิต เข้าใจต่อโลกและจักรวาล เป็นการเข้าถึงการอยู่อย่างมีเจตจำนงอยู่อย่างหนึ่งเดียวอยู่อย่างมีความหมายทั้งต่อตัวเองและสรรพสิ่ง

ปัญญาภายนอก คือความเข้าใจต่อโลกภายนอกทั้งศาสตร์และศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิต ให้อยู่ได้หรืออยู่ได้อย่างมีคุณภาพ

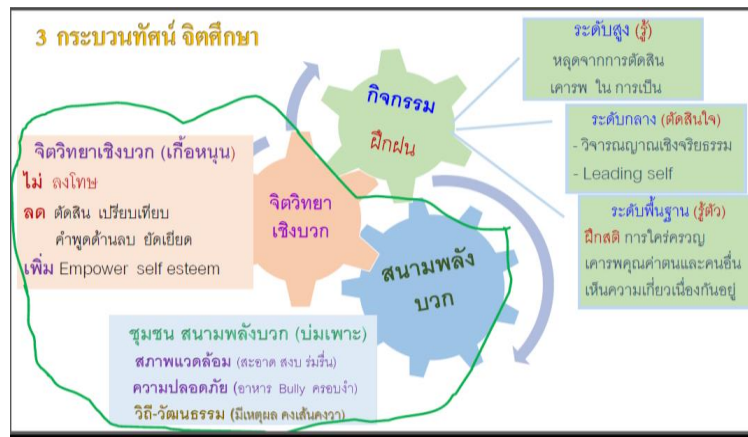
หน่วยบูรณาการ Problem based Learning (PBL) เป็นกระบวนการที่จะสร้างการเรียนรู้ให้เกิดความงอกงาม ที่จะทำให้เข้าใจโลกภายนอก และได้ทักษะของศตวรรษที่ 21 สำหรับครูต้องใช้คำถาม 3 ระดับในการเรียนรู้แบบ Problem-based Learning คำถามแต่ละระดับล้วนมีความสำคัญกับการเรียนการสอน ดังนั้นการเลือกใช้จึงขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของครูหรือผู้นำกระบวนการ ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ Problem-based Learning (PBL) คือ การเรียนรู้โดยการใช้ปัญหาเป็นฐานตั้งต้นในการเริ่มศึกษา เพื่อเสาะหาวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้น Problem-based Learning (PBL) คือ การเรียนรู้โดยการใช้ปัญหาเป็นฐานตั้งต้นในการเริ่มศึกษาเพื่อเสาะหาวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้น โจทย์ปัญหาแรก เพื่อซงให้เกิดความสนใจ เรียนรู้ประเด็นต่าง ๆ มักเป็นโจทย์ปัญหาที่ครูตั้งขึ้น เพื่อกระตุ้นให้เด็กอยากที่จะเรียนรู้ทำให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติทั้งการค้นหาคำตอบ และทดลองเพื่อค้นหาคำตอบ ความรู้ที่เกิดกับเด็กมักเป็น ความรู้ที่ได้จากการสืบค้น และ ความรู้ที่ได้จากการนำข้อมูลที่สืบค้นมาคิดวิเคราะห์ ลงมือปฏิบัติ จนเกิดความเข้าใจ ก่อนจะทำขั้นตอนสะท้อนคิด (Reflection) ถึงขั้นตอน วิธีการ กระบวนการ และผลลัพธ์ ซึ่งจะเป็นการดีหาก "ผู้เรียนยังไม่ค้นพบคำตอบหรือทางออกของปัญหาที่น่าพิงพอใจ เพราะผู้เรียนจะเกิดคำถามใหม่เพื่อศึกษาต่อด้วยตนเอง จากความสนใจใคร่รู้" ทั้ง 2 นวัตกรรมนี้คือ จิตศึกษาและ PBL เน้นที่การสร้างความรู้ให้กับผู้เรียน กระบวนการสร้างความรู้ให้กับครูและองค์กร คือ Professional Learning Community (PLC) หรือการสร้างชุมชนการเรียนรู้เพื่อให้ครูได้นำสิ่งที่ปฏิบัติและได้ความรู้ชุดหนึ่งจากการปฏิบัตินี้มาเรียนรู้ร่วมกันเพื่อให้เกิดปัญญาร่วม ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ (PLC: Professional Learning Community) เป้าหมายของ PLC คือ การสร้างการเรียนรู้ของครูร่วมกัน เพื่อให้ทุกคนยกระดับความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่จะสอน มีทักษะในการจัดการเรียนการสอน และจิตวิญญาณของความเป็นครู

ภาพที่ 1 แสดงการเปลี่ยนแปลงเชิงระบบที่เปรียบเทียบระหว่าง Fixed Mindset และ Growth Mindset
ที่มา: กิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ Super Coach & Master Teachers โรงเรียนนาร่องพื้นที่นวัตกรรม
 การจัดการเรียนรู้เชิงระบบ ณ โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา จ.บุรีรัมย์

จุดคานงัดที่สำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา คุณภาพของผู้เรียน คุณภาพครู คุณภาพโรงเรียน ให้สูงขึ้น คือการเปลี่ยนโครงสร้าง/ระบบที่สำคัญ เช่น เปลี่ยนระบบพัฒนาครูเป็นการสร้างชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพขึ้นมาในโรงเรียน (Professional Learning Community : PLC) เปลี่ยนวิธีการปฏิบัติต่อกันเพื่อการเคารพต่อคุณค่าความเป็นมนุษย์ของกันและกันด้วย “จิตศึกษา” เปลี่ยนการจัดการเรียนรู้เป็นแบบใฝ่รู้ใฝ่เรียนด้วย หน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ ที่ใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning : PBL) เป็นต้น การปรับเปลี่ยนโครงสร้าง/ระบบในโรงเรียนจะทำให้พฤติกรรมครูเปลี่ยน เช่น เปลี่ยนครูสอนเป็นครูโค้ช ครูสามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้ได้ วัดผลและประเมินผลผู้เรียนตามสภาพจริง และจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะใหม่เกิดปัญญาภายในและปัญญาภายนอก สนุกในการเรียนรู้อยู่ร่วมกับเพื่อนและครูได้อย่างมีความสุข ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้ ครู ผู้เรียน มีวิถีใหม่ อุปนิสัยใหม่ ทักษะใหม่ มีแนวปฏิบัติร่วมกัน อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

นวัตกรรมจิตศึกษา คือ การพัฒนาปัญญาภายในหรือความฉลาดด้านใน หมายถึงถึงความฉลาดทางด้านจิตวิญญาณ (Spiritual Quotient : SQ) และความฉลาดทางด้านอารมณ์ (Emotional Quotient : EQ) ซึ่งได้แก่ การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง (รู้ตัว) และผู้อื่น การเห็นคุณค่าในตัวเอง คนอื่น และสิ่งต่าง ๆ เพื่อการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีความหมาย การอยู่ด้วยกัน อย่างการตรึงภาพ ยอมรับในความแตกต่าง เคารพและให้เกียรติกัน การมีวินัย มีความรับผิดชอบต่อ ตนเองและส่วนรวมอยู่อย่างพอดีและพอใจได้ง่าย การมีสติอยู่เสมอ รู้เท่าทันอารมณ์เพื่อให้รู้ว่าต้อง หยุด หรือไปต่อกับสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ มีความคิดสามารถจัดการอารมณ์ตนเองได้ การเห็น ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสิ่งต่าง ๆ นอบน้อมต่อสรรพสิ่งที่เกื้อกูลกันอยู่ และการมีจิตใจ มีความรักความเมตตาตามมหาศาล (วิเชียร ไชยบัง. 2554) สอดคล้องกับ ศ.นพ. ประเวศ วะสี กรรมการที่ปรึกษาผู้ทรงคุณวุฒิของศูนย์จิตตปัญญาศึกษาได้ให้แนวคิด เรื่องจิตตปัญญา ศึกษาไว้ว่า “จิตตปัญญาศึกษา คือ การศึกษาที่ทำให้เข้าใจด้านในของตนเอง รู้ตัว เข้าถึงความจริง ทำให้เปลี่ยนมุมมองเกี่ยวกับโลกและผู้อื่น เกิดความเป็นอิสระ ความสุข ปัญญา และความรักอันไพศาลต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสิ่ง หรืออีกนัยหนึ่ง เกิดความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยเน้น การศึกษาจากการปฏิบัติ เช่น การทำงาน ศิลปะ โยคะ ความเป็นชุมชน การเป็นอาสาสมัครเพื่อสังคม สุนทรียสนทนา การเรียนรู้จากธรรมชาติ และจิตตภาวนา เป็นต้น” และสอดคล้องกับแนวคิดของ นพ.ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ (2555) กล่าวว่า จิตตปัญญา เป็นส่วนสำคัญของความสุขที่ยั่งยืน เพราะคุณสมบัติที่สำคัญก็คือความสามารถในการปล่อยวางเนื่องจากเข้าใจถึงธรรมชาติของจิตของเราและสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเราว่าเป็นสิ่งที่แปรเปลี่ยนไป จึงไม่ต้องยึดติดในความเป็นตัวเราของเรา ซึ่ง เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความทุกข์ จิตตปัญญาจึงเป็นความสุขในระดับสูง เรื่องของความสุขของบุคคลจากการพัฒนาจิต จนเกิดจิตตปัญญานั้นได้มีการศึกษาวิจัยอย่างมากในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับสมอง โดยส่วนใหญ่ของวิธีการพัฒนาจิต ก็ดัดแปลง มาจากศาสตร์ทางตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกสมาธิและการฝึกสติในพุทธธรรม

ภาพที่ 2 แสดงกระบวนทัศน์จิตศึกษา

ที่มา: จากกิจกรรมการอบรมเชิงปฏิบัติการ Super Coach & Master Teachers โรงเรียนนาร่องพื้นที่ นวัตกรรมจัดการเรียนรู้เชิงระบบ ณ โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา จ.บุรีรัมย์

กระบวนทัศน์ของจิตศึกษากับการพัฒนาโรงเรียน โรงเรียนชุมชนวัดท่าพริก (จரியอูปลั้มภัก) อำเภอเมืองตราด จังหวัดตราด ได้นำคณะครูไปศึกษา ดูงานที่โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ทั้งนี้ผู้บริหารและคณะครูได้เข้ารับการอบรมพัฒนาเกี่ยวกับ กระบวนการ “จิตศึกษา” ในปลายปี การศึกษา 2565 ซึ่งทางโรงเรียนได้นำแนวคิดและกระบวนการพัฒนาทั้งครูและเด็ก ให้เกิดการเรียนรู้และองกงามด้านความฉลาดทางด้านอารมณ์และความฉลาดด้านจิตวิญญาณ โดยใช้กระบวนการที่เรียกว่า “นวัตกรรมจิตศึกษา” มาประยุกต์ใช้ที่โรงเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปี การศึกษา 2565 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งใช้กระบวนทัศน์ของจิต ศึกษา 3 ประการ ดังนี้ 1) การสร้างความเป็นชุมชนและวิถีชุมชน 2) การใช้จิตวิทยาเชิงบวก 3) การจัดการผ่านกิจกรรมจิตศึกษา การสร้างความเป็นชุมชนและวิถีชุมชน เริ่มตั้งแต่การจัดสภาพแวดล้อมภายใน โรงเรียนที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน มีครูที่เป็นกัลยาณมิตรที่คอยเกื้อหนุนให้ คำแนะนำและให้ความรักความเมตตาเสมอ ความรู้สึกปลอดภัยของเด็ก มีแรงจูงใจเชิงบวก สร้างสนามพลังบวก โรงเรียนเริ่มสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ดี มีการปฏิบัติในวิถีโรงเรียน จะต้องทำอย่างมีความหมาย มีเหตุผลและคงเส้นคงวา ในขณะเดียวกันโรงเรียนยังต้องตระหนักอยู่เสมอว่าผู้ปกครอง นักเรียนทุกคนมีส่วนเกื้อกูลต่อความก้าวหน้าของเด็ก การสร้างความเข้าใจอย่างต่อเนื่องด้วย วิธีการอย่างหลากหลาย จะช่วยให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญต่อการพัฒนาในเชิงจิตวิญญาณซึ่ง เป็นสิ่งนามธรรม ในที่สุดผู้ปกครองจะเข้ามามากขึ้น ช่วยในการบ่มเพาะปัญญาภายใน ทั้งความมีวินัยและความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ซึ่งเป็นเครื่องมือกำกับตนเองจากด้านใน เมื่อกลายเป็นอุปนิสัยจิตของเด็ก จะไม่รู้สึกขัดชิน ในที่สุดโรงเรียนไม่จำเป็นต้องใช้การควบคุมจากภายนอก เช่น กฎหรือข้อตกลงร่วมกันจะน้อยข้อไปเอง ทั้งนี้ครูต้องอยู่ร่วมในวิถีอย่างคงเส้นคงวาเช่นกัน กระบวนการ “จิตศึกษา” กกับการพัฒนาปัญญาภายในของโรงเรียน จะต้องมีการเสริม พลังอำนาจ (Empowerment) เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและเป็นวิถีชุมชน ต้องมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งกัน โรงเรียนได้กำหนดมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันทุกพุธ ตั้งแต่ เวลา 15.30 น.

เป็นต้นไปในแต่ละสัปดาห์ ซึ่งกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นี้เรียกว่า PLC หรือ Professional Learning Community ครูและครูเรียนรู้ไปด้วยกัน ครูไม่จำเป็นต้องเก่งตั้งแต่แรก ครู สามารถรวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ครูพัฒนาตนเองด้วยการสร้างชุมชนวิชาการ PLC อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน ไม่ว่าจะเป็ PLC ในกลุ่มสาระวิชาในโรงเรียน ข้ามโรงเรียน ข้ามเขต ข้ามจังหวัด หรือในอินเทอร์เน็ต สำหรับครู ครูจะเห็นคุณค่าของตนเอง คุณค่าของวิชาชีพครู มีความสุขที่ได้เห็น นักเรียนพัฒนา เข้าถึงสุขภาวะทางจิตวิญญาณ และเข้าถึงจิตวิญญาณความเป็นครู การใช้จิตวิทยาเชิงบวก

กรอบคิดทางจิตวิทยาเชิงบวก คือ ศรัทธาในความดีงามของมนุษย์และบ่มเพาะ ผู้เรียนให้มีคุณค่าที่ดีงามซึ่งมีอยู่แล้วให้งอกงามยิ่งขึ้น โดยปฏิบัติต่อผู้เรียนอย่างมนุษย์ที่มีคุณค่า และมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมโดยมีหลักอยู่สองประการ คือสิ่งที่ควรลดหรือเลิก และสิ่งที่ควรทำ ดังนี้ สิ่งที่ควรลดหรือเลิก ได้แก่

ลดการเปรียบเทียบ ครูไม่ควรเปรียบเทียบเด็ก ๆ ไม่ว่าจะโดยการพูดหรือการกระทำ เพราะไม่มีใครอยากถูกเปรียบเทียบว่าตนเองเป็นผู้ที่ด้อยค่ากว่า เด็กทุกคนแสดงพฤติกรรมออกมา อย่างเป็นธรรมชาติของตัวเองจึงไม่ควรเปรียบเทียบพฤติกรรมที่ต้องแก้ไขควรกระทำต่อเขาโดยตรง โดยไม่เปรียบเทียบกับคนอื่น

ลดการตีค่า การตัดสิน และการชี้โทษ เด็กทุกคนทำชิ้นงานออกมาตามศักยภาพของตนเอง อย่างไม่เสแสร้ง งานที่ออกมาจะบอกถึงสิ่งที่เด็กรู้ สิ่งที่เข้าใจหรือความสามารถของเด็ก ครู มีหน้าที่ต้องรู้อย่างเหลือส่วนใดบ้างที่เด็กแต่ละคนยังไม่เข้าใจ หรือยังไม่มีความสามารถเพื่อจะได้ช่วย ยกกระดับเรื่องนั้นให้สูงขึ้น คำว่า “ศักยภาพที่สูงขึ้น” ไม่ได้มีขีดจำกัด ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องมีเกณฑ์ใด ๆ มาจับในการประเมิน หรือการตัดสิน

ลดการสร้างภาพของความกลัวเพื่อการควบคุม ความกลัวกระตุ้นการทำงานของ สมองส่วนอะมิกลดลา ทำให้เด็กเข้าสู่โหมดปกป้อง หลบหลีกจากสิ่งที่จะทำให้เจ็บปวด สิ่งคุกคาม หรือ ภัยอันตราย ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการเรียนรู้ เพราะทำให้เด็กไม่กล้าเผชิญกับสิ่งนั้น

ลดคำพูดด้านลบ เช่น การเหยียดหยัน การดูต่ำ การกดดันคาดหวัง การล้อเลียนถึงปมด้อย การตั้งฉายาล้วนแต่เป็นคำที่ให้อาหารหล่อเลี้ยงเมล็ดพันธุ์ไม่ดีในจิตใจให้เติบโต เช่น ความกลัว ความเกลียด ความเศร้าหมอง ความรู้สึกด้อยค่า เป็นต้น

เลิกใช้ความรุนแรง ความรุนแรงเป็นพฤติกรรมอย่างหนึ่งของสัตว์ที่แสดงออกมา เพื่อความอยู่รอดแต่มนุษย์ที่มีสมองส่วนหน้า ซึ่งวิวัฒนาการมาใหม่กว่าสัตว์ใด ๆ เป็นสมองที่เรียนรู้ และคอยกำกับเรื่องความดีงาม คุณธรรมจริยธรรมและการแสวงหาสัจจะสูงสุด ด้วยสมองส่วนนี้ มนุษย์จึงมีศักยภาพที่จะหยุดความรุนแรง เราแต่ละคนมีหน้าที่หยุดสัญชาตญาณความรุนแรงและ การกดขี่ภายในจิตมนุษย์ด้วยการไม่ส่งต่อพฤติกรรมเหล่านั้นไปยังเด็ก ๆ หรือคนรุ่นต่อไป

สิ่งที่ควรทำ ได้แก่ การสร้างภาพพจน์ด้านบวกให้กับผู้เรียนทุกคน โดยการให้ความรัก ให้เกียรติ รับฟัง แสดงความชื่นชมเมื่อมีโอกาส สร้างโอกาสให้เด็กได้ทำงานสำเร็จด้วยตัวเองเสมอ ๆ เพื่อให้เด็กทุกคน รู้สึกได้ว่าตนเองมีคุณค่า ได้รับความรัก และมีความสามารถ

การปรับพฤติกรรมเชิงบวก พฤติกรรมด้านลบที่แสดงออกมานั้นอาจสืบเนื่องมาจาก การทำงานของสมองส่วนอะมิกดาลา ซึ่งจะแสดงออกอย่างอัตโนมัติเมื่ออยู่ในภาวะกังวล ตระหนก หรือกลัว ทั้งนี้เพื่อปกป้องตนเอง ส่วนพฤติกรรมที่แสดงออกด้วยอารมณ์ทางบวกหรือด้านของ ความดีงามมาจากการทำงานของสมองส่วนหน้า แต่ด้วยการทำงานของสมองสองส่วนที่เป็น ปฏิภาคกัน นั่นคือเมื่อสมองส่วนหน้าทำงาน สมองส่วนอะมิกดาลาจะไม่ทำงานหรือแบบตรงกันข้าม เราจึงมีโอกาที่จะฝึกฝนให้สมองส่วนหน้าได้ทำงานเพื่อให้เด็ก ๆ ได้แสดงออกด้านบวกหรือด้านดี งามมากยิ่งขึ้น โดยเด็กกึ่งตัว ให้การเรียนรู้ และให้การฝึกฝน (วิเชียร ไชยบัง. 2554)

การจัดกระทำผ่านกิจกรรมจิตศึกษา โรงเรียนได้จัดกระทำผ่านกิจกรรมจิตศึกษา ในคาบเวลาของ “จิตศึกษา” ในภาคเช้า ของทุกวัน กล่าวคือหลังเข้าแถวเคารพธงชาติเสร็จเรียบร้อยแล้ว โดยใช้เวลา 08.30 – 08.50 น. ประมาณ 20 นาที ในภาคเช้าก่อนการจัดกระบวนการเรียนการสอนวิชาอื่นทุกวัน ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตัวอย่างกิจกรรม เช่น กิจกรรมที่มุ่งเสริมสร้างพลังสงบ ให้เกิดความสงบภายในและการผ่อนคลาย เช่น ขณะทำกิจกรรมก็เปิดเสียงดนตรีที่มีลักษณะของคลื่นความถี่ต่ำ เพื่อเหนี่ยวนำคลื่นสมองของเด็กให้ มีความถี่ต่ำลง การทำโยคะเพื่อบริหารอวัยวะภายในและเพื่อบริหารลมหายใจ ให้ได้อยู่กับลมหายใจ หรือแม้กระทั่งการนวดตัวเองหรือนวดกันและกันเพื่อส่งความรู้สึกดีต่อกัน ส่วนการทำบอดีสแกน (Body Scan) เพื่อการผ่อนคลายแบบลึกและบ่มเพาะสิ่งที่ดีงามในจิตใต้สำนึกนั้นจะใช้เวลาต่าง จากกิจกรรมจิตศึกษาอื่น คือทำกิจกรรมก่อนเข้าเรียนในภาคบ่ายช่วงเวลา 12.55 – 13.15 (ประมาณ 20 นาที)

กิจกรรมที่มุ่งให้เกิดสติเพื่อให้เด็กได้มีความชำนาญในการกลับมารู้ตัวได้เสมอๆ ซึ่ง เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เด็กรู้เท่าทันอารมณ์และการกระทำที่กำลังเกิดขึ้น ในแต่ละขณะเพื่อจะได้ รู้ว่าควรหยุดหรือดำเนินกิจกรรมนั้นต่อ เช่น การเดินตามรอยเท้า การเดินต่อเท้าตามเส้นตรง Brian Gym เป็นต้น

กิจกรรมฝึกสมาธิหรือการจดจ่อ ให้เด็กมีความสามารถในการคงสมาธิได้ยาวนานเพื่อ กำกับความเพียร ทั้งการเรียนรู้และการทำงานให้สัมฤทธิ์ผล เช่น กิจกรรมส่งน้ำ ส่งเทียน การพับกระดาษ การฟังนิทาน หรือเล่าเรื่อง เป็นต้น

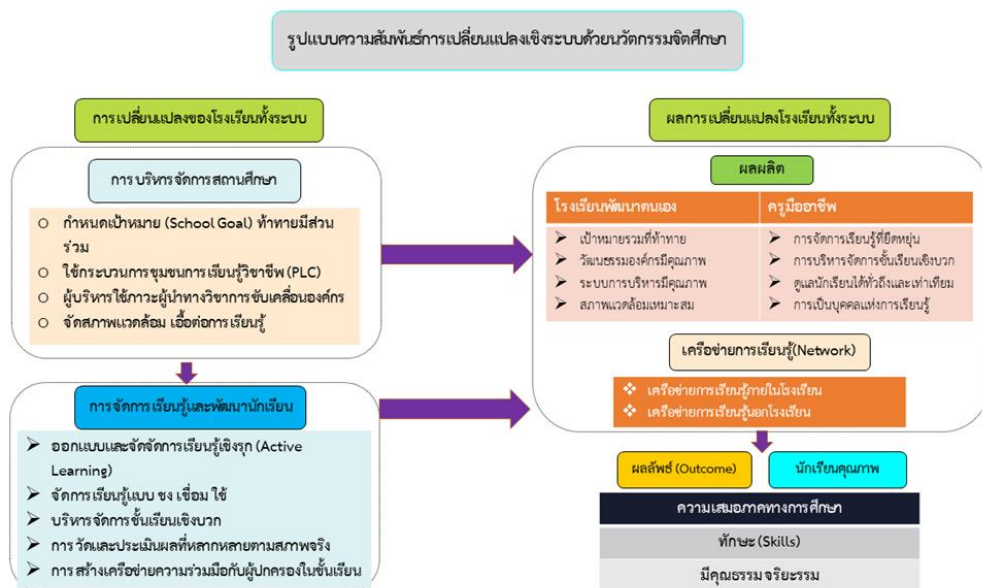
กิจกรรมที่มุ่งให้เกิดการเพาะจิตสำนึกที่ดีงาม นิทาน เรื่องเล่าเพื่อการใคร่ครวญ การใช้คำที่ให้พลังด้านบวก การเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น กิจกรรมที่มุ่งบ่มเพาะพลังความรักความเมตตา เช่น การไหว้กันและไหว้สิ่งต่าง ๆ การกอด การขอบคุณกันและขอบคุณสิ่งต่าง ๆ การยกย่องชื่นชมความดีงามของคนอื่น ๆ เป็นต้น ผลสะท้อนกลับจากครูที่ได้ทำ “จิตศึกษา”

จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของครูทุกวันพฤหัสบดี (PLC) ครูได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้าน วิชาการมากขึ้น ครูทุกคนได้ปรับและจูนความคิดกันมากขึ้น ผู้บริหารมีโอกาสได้แทรก ความรู้ เทคนิคกระบวนการสอนเพิ่มขึ้น เมื่อเป็นผู้นำวง PLC ครูส่วนใหญ่จะเล่าให้ฟังว่า เด็ก ๆ จะเจียบลงมาก เริ่มที่จะคิด กล้าแสดงออกมากขึ้น รู้จักการรอคอยมากขึ้น คนที่ไม่กล้าพูดจะเริ่มพูด เพราะครูจะตั้งคำถามและให้เด็กคิด โดยเฉพาะคิดตามจินตนาการ ไม่มีถูกไม่มีผิด และเปิดโอกาสให้ เด็กทุกคนได้พูด ได้คิดตามความสามารถของเด็กเอง แรกๆ เด็ก

อาจจะไม่กล้าพูดทุกคน บางคน ยังลอกคำพูดของเพื่อนอยู่ก็มี พอเริ่มไปได้ระยะหนึ่งเด็กจะกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น เด็กเริ่มมีความไว้วางใจครูมากขึ้น ส่วนตัวของครูเองเกิดความภาคภูมิใจ และอยากเล่าให้ครูคนอื่น ฟังในวง PLC จากสิ่งที่ตนเองทำแล้วประสบความสำเร็จ ทำให้มีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ กระบวนการ “จิตศึกษา” ร่วมกันทุกสัปดาห์

สิ่งที่สังเกตเห็นจากกระบวนการ “จิตศึกษา” เช่น นักเรียนแต่ละคนมีความคิดที่แตกต่าง และหลากหลาย รู้จักนักเรียนที่อ่านและเขียนไม่คล่อง เห็นพัฒนาการทางภาษาที่งดงามของเด็ก ๆ รู้จักนักเรียนแต่ละคนถึงความคิดและการมองสิ่งๆ ต่างที่ ได้รับฟัง เกิดความสัมพันธ์ระดับราบ ระหว่างครูและนักเรียน เกิดบรรยากาศที่ผ่อนคลาย

ข้อเสนอแนะที่ครูให้ไว้ คือ กิจกรรมจิตศึกษาพอทำไปสักระยะหนึ่งถ้าไม่เปลี่ยน กิจกรรม เด็กจะชิน และเริ่มเบื่อกิจกรรมนั้น ครูต้องคิดกิจกรรมที่หลากหลายในหนึ่งสัปดาห์ให้มี ความแตกต่างกันมากขึ้น เช่น วันแรกกิจกรรมทำให้สงบ วันที่สองโยคะ วันที่สาม Brian Gym วันที่สี่ เดินกำกับสติ วันที่ห้าเล่นสนาม BBL (Brain Based Learning) เป็นต้น

ภาพที่ 3 ความสัมพันธ์การเปลี่ยนแปลงเชิงระบบด้วยนวัตกรรมจิตศึกษา

ที่มา: พัฒนาและสังเคราะห์โดยคณะผู้เขียน

บทสรุป

“จิตศึกษา” หรือ “จิตปัญญาศึกษา” หรือ “จิตตปัญญา” หรือ “จิตสำนึกใหม่” หรือ “การพัฒนาปัญญาภายใน” จึงเป็นนวัตกรรมที่นำให้คนในยุคปัจจุบันหันหน้าเข้าหาสัจธรรม ด้วยวิธีการที่สามารถเชื่อมโยงเอาคุณค่าของโลกวิชาการที่สอนให้คนชำนาญเรื่องการคิดวิเคราะห์ เรื่อง นอกตัว ได้กลับเข้ามาหา งาน ดุจจิต ซึ่งเป็นเรื่องข้างในตัวได้อย่างกลมกลืน เพื่อก้าวสู่หนทางแห่ง ความจริงและชีวิต ซึ่งต้องอาศัยการ เรียนรู้ด้วยใจอย่างใคร่ครวญ และการเปลี่ยนแปลงที่สร้าง อิสรภาพ ความสุข ความรักอันไพศาลทั้งกับตน ผู้คนรอบข้าง ตลอดจนองค์กรและสังคมของ มนุษยชาติที่สัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติของจักรวาล การ เรียนรู้ “จิตศึกษา” เพื่อบ่มเพาะปัญญาภายในให้กับเด็ก ๆ ตั้งแต่ต้นก็อาจจะช่วยให้เด็ก ๆ ได้พบคำตอบของการรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง (รู้ตัว) และผู้อื่น การเห็นคุณค่า ในตัวเอง คนอื่น และสิ่งต่าง ๆ เพื่อ การดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายและมีความหมาย การอยู่ด้วยกัน อย่างการตรึงภาพ ยอมรับในความแตกต่าง เคารพและให้เกียรติกัน การมีวินัย มีความรับผิดชอบต่อ ตนเองและส่วนรวม อยู่อย่างพอดีและพอใจได้ง่าย การมีสติอยู่เสมอ รู้เท่าทันอารมณ์เพื่อให้รู้ว่าต้องหยุด หรือไปต่อกับสิ่งที่กำลังเป็นอยู่ มีความคิดสามารถจัดการ อารมณ์ตนเองได้ การเห็น ความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างตนเองกับสิ่งต่าง ๆ นอบน้อมต่อสรรพสิ่งที่เกื้อกูลกัน อยู่ และการมีจิต ใหญ่มีความรักความเมตตาตามหาศาล แต่นั่นก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะในหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้น พื้นฐานของประเทศ มี 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้นมุ่งสร้างแต่ปัญญาภายนอกเท่านั้น ปัญญา ภายในที่เราทั้งหมดโหยหาทั้งเป็นเครื่องค้ำชูชีวิตกลับกลายเป็นสิ่งขาดแคลนเหลือเกินในภาวะปัจจุบัน

บรรณานุกรม

- กัมพล เจริญรักษ์. (2559). การพัฒนาชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ PLC เพื่อปฏิรูปโรงเรียน. *วารสารวิชาการ*, 19(2), 30-45.
- จินดา สรรพสิทธิ์. (2563). การพัฒนานวัตกรรมการบริหารวิชาการโรงเรียนประถมศึกษาตามแนวคิด ทักษะภาวะผู้นำในอนาคต. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตร). สาขาการบริหารการศึกษา: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2551). *หนังสือรวบรวมบทความการประชุมวิชาการประจำปี 2551 เรื่องจิตตปัญญาศึกษา การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์*. โครงการศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. (14 สิงหาคม 2542). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74ก หน้า 1-3.
- วิเชียร ไชยบัง. (2554). *จิตศึกษากับการบ่มเพาะปัญญาภายใน*. สำนักพิมพ์โรงเรียน ลำปลายมาศพัฒนา _____ . (2555). *ปฏิหาริย์การศึกษา ณ โรงเรียนนอกกะลา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. สำนักพิมพ์โรงเรียนลำ ปลายมาศพัฒนา.

วิรัตน์ มาตันบุญ. (2552). *การบริหารการเปลี่ยนแปลง ด้านโครงสร้างองค์การของโรงเรียนจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่*. (ปริญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).

Hattie et al. (2009). *Visible learning for teachers: Maximizing impact on learning*. Routledge.

ซอฟต์แวร์

กับผู้บริหารจิตอาสาต้นแบบ

วราวิชัย สุขวรรเท ^{1*}

กฤตกมล อภิบาลศรี ²

รับบทความ: 25 ธันวาคม 2566 แก้ไขบทความ: 24 กุมภาพันธ์ 2567 ตอรับบทความ: 29 กุมภาพันธ์ 2567

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ การใช้ซอฟต์แวร์ของผู้บริหารเป็นการใช้อำนาจที่ได้รับการยอมรับมากกว่าการใช้อำนาจด้วยการบังคับข่มขู่ ซอฟต์แวร์เกิดจากกระบวนการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ภาพลักษณ์ 2) นวัตกรรม 3) เลื่อมใส และ 4) ค่านิยม ผู้บริหารควรใช้ซอฟต์แวร์อย่างมีศาสตร์และศิลป์เป็นต้นแบบที่ดีให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาในการปฏิบัติตนเป็นต้นแบบที่ดี ในบทความนี้ได้นำมาเชื่อมโยงกับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามโครงการจิตอาสาพระราชทาน 904 ประกอบด้วยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 7 ประการ ได้แก่ 1) มีความซื่อสัตย์ เสียสละ อดทนคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง 2) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน 3) มีวินัยและความรับผิดชอบ เคารพกฎหมายบ้านเมือง 4) มีกิริยา วาจา สุภาพเรียบร้อย 5) ไม่ดื่มสุราหรือใช้สารเสพติดอื่นใด ในขณะที่ปฏิบัติงาน 6) มีจิตใจเข้มแข็งและมีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม และ 7) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันดีงาม เพื่อให้ผู้บริหารจิตอาสาเป็นต้นแบบที่ดี และเป็นการวางกรอบการใช้ซอฟต์แวร์ให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม และเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็นการกระทำด้วยความเต็มใจเต็มกำลังความสามารถ จนบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกันในที่สุด

คำสำคัญ: ซอฟต์แวร์ ผู้บริหารต้นแบบ จิตอาสา

¹ นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

* อีเมล: tae.2.cool@gmail.com

² นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

Volunteer Administrators Model with Soft Power

Warawich Sukvorawat ^{1*}

Kritkamol Apibansri ²

Abstract

The purpose of this article to present that the use of soft power by executives is a more accepted use of power than the use of power through coercion. Soft power comes from a 4-step process. Including 1) Image 2) Respect 3) Admiration and 4) Values. School administrators should use soft power with knowledge and skills. Be a good role model for your subordinates. In acting as a good role model this article has been linked to the 7 desirable characteristics of the Royal Volunteer Project 904, namely: 1) Be honest, sacrifice, patient, and consider the interests of the public more than your interests. 2) Have morals and maintain honesty. Wish good to others Be generous and share. 3) Have discipline and responsibility. Respect the laws of the country 4) Have polite manners and speech. 5) Do not drink alcohol or use any other drugs while working. 6) Have a strong mind and a good attitude in working for the public. and 7) Preserve the good Thai culture and traditions. To make volunteer administrators a good role model it sets the framework for using soft power to benefit society. And it is about helping and sharing. It is an act of willingness. Full capacity until finally reaching the goals that we set together.

Keywords: Soft Power, Administrators Model, Volunteer

¹ Student at Master of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

* Email: tae.2.cool@gmail.com

² Student at Master of Educational Administration, Faculty of Education, Rambhai Barni Rajabhat University

บทนำ

การบริหารการศึกษาและสถานศึกษาไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า “อำนาจ” เป็นส่วนหนึ่งในการบริหาร เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน การใช้อำนาจในการบริหารเป็นศาสตร์และศิลป์ของผู้บริหาร “อำนาจ” เป็นความสามารถที่ทำให้ผู้อื่นกระทำในสิ่งที่ไม่อยากทำ การได้มาซึ่งอำนาจมีหลายวิธีการ ขึ้นอยู่กับทรัพยากรที่มาของอำนาจและพฤติกรรม หรือกิจกรรมที่นำไปสู่การได้อำนาจ สำหรับรูปแบบอำนาจหลักมีอยู่สองประการ ได้แก่ ซอฟต์พาวเวอร์ (soft power) และฮาร์ดพาวเวอร์ (hard power) (สุรชาติ บำรุงสุข, 2557: 1) ผู้นำประเทศในระดับโลกได้หันมาขยายอิทธิพลของตนไปยังภูมิภาคต่าง ๆ โดยอาศัยซอฟต์แวร์พาวเวอร์มากยิ่งขึ้น ซอฟต์พาวเวอร์มีลักษณะสำคัญอยู่ที่การชักจูงโน้มน้าวประเทศอื่นให้ปฏิบัติตามความประสงค์ โดยสร้างเสน่ห์ ภาพลักษณ์ ความชื่นชม และความสมัคใจ พร้อมร่วมมือกันต่อไป

อำนาจในลักษณะนี้มักเป็นที่ยอมรับมากกว่าฮาร์ดพาวเวอร์ (อิงอร เนตรานนท์, 2563: 34)

ซอฟต์แวร์พาวเวอร์ ถูกกล่าวถึงในภาพกว้าง เช่น การขยายอำนาจของประเทศ การเผยแพร่วัฒนธรรม อีกทั้ง ซอฟต์พาวเวอร์อาจถูกนำไปใช้ทั้งในเจตนาที่ดีและไม่ดี หากถูกใช้ในทางที่ไม่ดีอาจเกิดผลเสียในวงกว้าง ตัวอย่าง เช่น อ돌ฟ์ ฮิตเลอร์ ผู้นำแห่งนาซีเยอรมนี ผู้จุดชนวนสงครามโลกครั้งที่ 2 ในทวีปยุโรป หนึ่งในนโยบายทางการเมืองของเขานำไปสู่การทำลายล้างปฏิบัติการทางการเมืองลัทธิชาตินิยมสังคมนิยม และปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดฮอโลคอสต์ทั่วทั้งทวีปยุโรป ฮอโลคอสต์ หมายถึง การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ (พันธุชาติ) ระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งนาซีเยอรมันและผู้ให้การสนับสนุนท้องถิ่นฆ่าชาวยิวในยุโรปประมาณหกล้านคนอย่างเป็นระบบ ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ใช้ซอฟต์แวร์พาวเวอร์จากภาพลักษณ์และชื่อเสียง รวมถึงการกล่าวปราศรัยโดยใช้วาทศิลป์ที่ราวกับการสะกดจิตให้ผู้คนคล้อยตามความคิดของตน ซึ่งผลกระทบท้ายสุดจากซอฟต์แวร์พาวเวอร์ของเขาทำให้เกิดผลเสียร้ายแรงต่อผู้คนชาวยิว

ดังนั้น ซอฟต์พาวเวอร์ เปรียบเสมือน “ดาบสองคม” คือ มีทั้งคุณประโยชน์และโทษมหันต์ การศึกษาเป็นจุดเริ่มต้นบ่มเพาะนิสัยของเยาวชนที่จะเป็นอนาคตของประเทศชาติ การใช้ซอฟต์แวร์พาวเวอร์เป็นการชักจูงโน้มน้าว ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยไม่ต้องมีการบังคับข่มขู่ จุดเริ่มต้นในการพัฒนาการศึกษา คือผู้บริหารควรเป็นต้นแบบที่ดี ดังคำกล่าวที่ว่า “ตัวอย่างที่ดีมีค่ากว่าคำสอน” นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน ทำให้เกิดการแข่งขัน แก่งแย่งชิงดี ขาดซึ่งวัฒนธรรมการแบ่งปัน การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน บทความนี้มีเป้าหมายในการนำเสนอการใช้ซอฟต์แวร์พาวเวอร์ในทางการศึกษา โดยมีต้นแบบเป็นผู้บริหารที่มีจิตอาสาเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี ก่อเกิดวัฒนธรรมองค์กรเป็นองค์กรแห่งการแบ่งปันและองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืน

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะอาชีพทุกช่วงวัยโดยใช้โครงงานเป็นฐาน

ความหมายและความสำคัญของจิตอาสา

สังคมในยุคปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงส่งผลต่อการเร่งรีบในการใช้ชีวิตประจำวัน จนในบางครั้งเราหลงลืมความเป็นวัฒนธรรมที่ดี วัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ มหิศรภูมิพลราชวรางกูร กิติสิริสมบูรณอดุลยเดช สยามินทราธิเบศรราชวโรดม บรมนาถบพิตร พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นความสำคัญของจิตอาสา โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้นำหน่วยราชการในพระองค์ 904 ร่วมกันจัดโครงการจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติและแสดงความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ของพระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรและสมเด็จพระบรมราชชนนีพันปีหลวง ในระยะเริ่มแรก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีพระราชปณิธานในการบำเพ็ญประโยชน์พื้นที่ชุมชนโดยรอบพระราชวังดุสิตเป็นการทำความดีด้วยหัวใจถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยหน่วยทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์ หน่วยทหารรักษาพระองค์ ข้าราชการบริพารในพระองค์ร่วมกับประชาชนจิตอาสา “เราทำความดีด้วยหัวใจ” ร่วมกันดูแลและพัฒนาพื้นที่จากชุมชนเล็ก ๆ รอบพระราชวังดุสิตขยายสู่พื้นที่โดยรวมของประเทศในการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนสืบไป (หน่วยราชการในพระองค์, 2566 : ออนไลน์)

ความหมายของ “จิตอาสา” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ฉบับ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของ “จิตอาสา” ดังนี้ “จิต” เป็นคำนาม หมายถึง ใจ สิ่งที่มีหน้าที่รู้คิดและนึก “อาสา” เป็นคำกริยา หมายถึง เสนอตัวเข้ารับทำ ดังนั้น “จิตอาสา” จึงหมายถึง จิตแห่งการให้ความดีงามทั้งปวงแก่เพื่อนมนุษย์โดยเต็มใจสมัครใจอิมใจ ซาบซึ้งใจ ปิติสุข พร้อมจะเสียสละเวลา แรงกาย แรงสติปัญญา เพื่อสาธารณประโยชน์ในการทำกิจกรรมหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นจิตที่ไม่นิ่งดูตายเมื่อพบเห็นปัญหาหรือความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นกับผู้คน เป็นจิตที่มีความสุขเมื่อได้ทำความดีและเห็นน้ำตาเปลี่ยนแปลงเป็นรอยยิ้ม เป็นจิตที่เปี่ยมด้วย “บุญ” คือ ความสงบเยือกเย็นและพลังแห่งความดี อีกทั้งยังช่วยลด “อึดตา” หรือความเป็นตัวตนของตนเองลงได้ ความหมายของจิตอาสา “เราทำความดีด้วยหัวใจ” หมายถึง ประชาชนทุกหมู่เหล่าทั้งในและต่างประเทศที่สมัครใจช่วยเหลือผู้อื่นยอมเสียสละเวลา แรงกาย แรงใจ และสติปัญญาในการทำงานที่เป็นสาธารณประโยชน์ โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ (หน่วยราชการในพระองค์, 2566 : ออนไลน์) นอกจากนี้จิตอาสายังมีความหมายว่า การมีจิต รู้คิด เมตตา กรุณา สำนึกยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม มีความต้องการเสนอตนเองหรืออาสาเข้าช่วยในส่วนที่ตนสามารถทำหรือช่วยเหลือได้ ด้วยความสมัครใจและเต็มใจ เพื่อให้ความช่วยเหลือและเกิดประโยชน์ต่อบุคคลอื่นหรือสังคม (วารสารณั เหลืองวิไล และคณะ, 2564: 338) นอกจากนี้จิตอาสายังมีความสำคัญที่ส่งผลต่อส่วนรวม โดยจิตอาสาทำให้บุคคล

มีความคิดขั้นสูงช่วยยกระดับจิตใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตา จิตอาสามุ่งเน้นการให้มากกว่าการรับ ทำให้ได้พบความสุขที่มีคุณค่ากว่าความสุขจากการรับ บุคคลที่มีจิตอาสาอ้อมเป็นที่รักใคร่ของบุคคลรอบข้างเพราะมองเห็นคุณค่าในความดีที่มีอยู่ในบุคคลนั้น นอกจากนี้ยังเป็นการผูกมิตรแท้ได้อย่างยั่งยืน ทำให้สังคมมีการแบ่งปันการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมน่าอยู่และเป็นสังคมคุณภาพที่ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้ พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน (ประพันธ์ ศุภษร และคณะ, 2555 อ่างใน รวีวรรณ วงศ์เดชาพันธ์ และศักดิ์ดา หารเทศ, 2564: 151)

จึงสรุปได้ว่า จิตอาสา หมายถึง การเสนอตนทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นสาธารณประโยชน์ และเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลแบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็นการกระทำด้วยความเต็มใจ สมัครใจช่วยเหลือผู้อื่น สละแรงกายแรงใจ อย่างเต็มกำลังความสามารถ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน

ซอฟต์แวร์พาวเวอร์ คือ อะไร ?

ซอฟต์แวร์พาวเวอร์ถูกกล่าวถึงบ่อยครั้งในสังคมยุคปัจจุบัน จากสัมภาษณ์พิเศษ (ตอน ประมัตถ์วินัย, 2561 อ่างใน ซาดา เตรียมวิทยา, 2565 : 82) ให้แนวคิดว่าประเทศไทยมีลักษณะเด่นในการใช้ “Soft Power Diplomacy” ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการนำเสนอจุดเด่นต่าง ๆ ของประเทศไทย เช่น เอกลักษณ์วัฒนธรรม อาหารไทย แหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ทำให้ประเทศไทยได้รับการยอมรับจากสังคมโลก จุดเด่นต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ชัดเจน จนส่งผลให้เกิดการยอมรับตามมา คำว่า “ซอฟต์แวร์พาวเวอร์” ใช้เรียกทับศัพท์หมายถึง “อำนาจทางวัฒนธรรม” ที่แฝงในกิจกรรมต่าง ๆ ตามบริบทของการดำเนินนโยบายสาธารณะโดยสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ในรูปแบบการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ให้แก่ประชาสังคมทุกระดับได้รับรู้เพื่อทำให้ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจนี้ได้แนวคิดค่านิยมตามเป้าหมายของยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้ด้วยวิธีการสร้างเสน่ห์ สร้างความชื่นชมภาพลักษณ์พร้อมให้ความร่วมมือ เพราะได้รับการยอมรับมากกว่าการใช้อำนาจบังคับจากแบบฮาร์ดพาวเวอร์ (ซาดา เตรียมวิทยา, 2565: 71) โดยซอฟต์แวร์พาวเวอร์ที่ถูกกล่าวถึงในประเทศไทย ได้แก่ พุทธศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ องค์การเชิงสถาบัน และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชาวพุทธ เอกลักษณ์และวัฒนธรรมความเป็นไทย ค่านิยม นโยบายรัฐ ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านไทย อาหารไทยละคร/ภาพยนตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ การทูต/นโยบายต่างประเทศ การแพทย์ทันสมัยและการแพทย์สมุนไพรไทย สถาบันการศึกษา (อิงอร เนตรานนท์, 2563 : 33) โดยผลของการใช้ซอฟต์แวร์พาวเวอร์เกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขที่มีความตั้งใจที่ไม่สามารถจับต้องได้ ชักจูงบุคคลให้คล้อยตามจุดประสงค์ของผู้ใช้อำนาจโดยปราศจากการคุกคามหรือการแลกเปลี่ยนสิ่งใด ๆ ดังนั้น กุญแจสำคัญของการใช้ซอฟต์แวร์พาวเวอร์ คือ ปัจจัยด้านความตั้งใจไม่ใช้การคุกคามหรือการเสนอการแลกเปลี่ยนแบบยืมหมยืมแมว จะเห็นได้ว่าหากการใช้ฮาร์ดพาวเวอร์ คือ การเปลี่ยนเพียงแค่พฤติกรรมของผู้อื่นผ่านการบังคับขู่เข็ญ ส่วนซอฟต์แวร์พาวเวอร์ คือ การเปลี่ยนใจผู้อื่นให้คล้อยตามทำให้ผู้อื่นเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตาม จากความเคารพนับถือ ชื่นชมในภาพลักษณ์ปราศจากการบังคับ ข่มขู่ (พีระ เจริญวัฒนกุล, 2561: 247) นอกจากนี้ พรทิพย์

ต้นตอวิเศษศักดิ์ และเพียรใจ โพธิ์ถาวร (2566 : 221) ได้ให้ความหมายของซอฟต์แวร์ หมายถึง ความสามารถที่ทำให้ผู้อื่นคล้อยตามจุดประสงค์ของผู้ใช้อานาจ ต้องการให้เกิดผลตามความปรารถนาโดยปราศจากการคุกคามหรือการแลกเปลี่ยนใด ๆ โดยส่วนใหญ่ซอฟต์แวร์มักถูกกล่าวถึงในด้านองค์กรเชิงสถาบัน วัฒนธรรม อาหารหรือการท่องเที่ยว แต่ผู้บริหารสามารถปรับประยุกต์ซอฟต์แวร์ให้ใช้กับการบริหารได้ โดยผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

จึงสรุปได้ว่า ซอฟต์แวร์ หมายถึง ความตั้งใจในการชักจูงให้ผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจ เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม หรือปฏิบัติตามความประสงค์รวมถึงดำเนินการตามเป้าหมาย ผ่านการทำกิจกรรมโดยปราศจากการบังคับ ช่มชู้ ซึ่งเกิดจากภาพลักษณ์ การยอมรับ ความเลื่อมใส และค่านิยม พร้อมทั้งจะร่วมมือกันเป็นหนึ่งเดียว

กระบวนการที่ทำให้เกิดซอฟต์แวร์

ดังสรุปในข้างต้นไว้ว่า ซอฟต์แวร์ หมายถึง การตั้งใจในการชักจูงผู้คนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยปราศจากการบังคับ ช่มชู้ แล้วกระบวนการที่ทำให้เกิดซอฟต์แวร์ควรมีขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร บทความนี้มีความต้องการนำเสนอกระบวนการที่ส่งผลให้เกิดซอฟต์แวร์ ดังนี้

1. ภาพลักษณ์ หมายถึง ภาพที่เกิดจากความนึกคิดหรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, ออนไลน์) ภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นถือเป็นปัจจัยสำคัญประการแรกที่ส่งผลให้เกิดซอฟต์แวร์ได้ ภาพลักษณ์ส่งผลให้เกิดความชื่นชมในตัวบุคคลที่มีภาพลักษณ์ที่ดี เปรียบได้กับความประทับใจแรกเห็น เมื่อมีภาพลักษณ์ที่ดีย่อมมีข้อได้เปรียบในการใช้ซอฟต์แวร์

2. นบถือ หมายถึง การเชื่อถือ ยึดมั่น เคารพ ยกย่อง (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, ออนไลน์) เมื่อตัวบุคคลหนึ่งเกิดภาพลักษณ์ที่ดีจนบุคคลอื่น ๆ เกิดความชื่นชมแล้ว กระบวนการที่ตามมา คือ การยอมรับนับถือนในตัวบุคคลนั้น ๆ จนเกิดความเคารพ ยกย่อง เชิดชู มีความพึงพอใจ เป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ที่ดีระหว่าง ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา บางครั้งอาจแสดงออกในทางการยกย่องชมเชย

3. เลื่อมใส หมายถึง มีความน่าเชื่อถือ มีจิตยินดี เห็นชอบด้วย (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, ออนไลน์) ความเลื่อมใสเป็นอีกระดับหนึ่งของการยกย่อง เชิดชู มากกว่าการนับถือนับถือ ส่วนใหญ่มักถูกกล่าวถึงในแง่ของศาสนา แต่ในบางครั้งการเกิดความเลื่อมใสสามารถเกิดกับตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้เช่นกัน

4. ค่านิยม หมายถึง สิ่งที่บุคคลหรือสังคมยึดถือเป็นเครื่องช่วยตัดสินใจ และกำหนดการกระทำของตนเอง (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, ออนไลน์) ค่านิยมเปรียบเสมือนจุดสูงสุดของซอฟต์แวร์

พาวเวอร์ ไม่เพียงแค่เป็นสิ่งที่บุคคลหรือสังคมยอมรับ แต่เป็นสิ่งที่สามารถกำหนดการกระทำของบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้โดยอาศัยค่านิยมเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจทำสิ่งต่าง ๆ

สรุปได้ว่า กระบวนการเกิดซอฟต์แวร์อาศัยระยะเวลาในการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนโดยปราศจากการบังคับ การพัฒนาพัฒนาซอฟต์แวร์เปรียบเสมือน บันได 4 ขั้น เริ่มต้นจากภาพลักษณ์ที่ดี จนเกิดการชื่นชมในตัวบุคคล และพัฒนาความสัมพันธ์จนเกิดความยอมรับนับถือ ส่งผลให้เกิดความเลื่อมใสในตัวผู้บริหารที่เป็นผู้นำ ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมองค์กรและเป็นค่านิยม ที่ตัวกำหนดแนวคิด การกระทำของผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาในหน่วยงานทางการศึกษานั้น ๆ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 บันได 4 ขั้น สู่การเกิดซอฟต์แวร์

ที่มา: พัฒนาและสังเคราะห์โดยคณะผู้เขียน

ซอฟต์แวร์ใช้กับการศึกษาได้อย่างไร ?

ความสำเร็จของการศึกษาและระบบการศึกษาของประเทศมีความสัมพันธ์กับซอฟต์แวร์ ความสำเร็จของการศึกษามาจากความสามารถในการสร้างภาพลักษณ์ทางการศึกษาเชิงบวก ความสัมพันธ์ภายในองค์กรการศึกษา และมาตรฐานทางวัฒนธรรมการศึกษา จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายของการศึกษาตามมาตรา 4 ไว้ว่า “การศึกษา” หมายความว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม

การสร้างสรรคัจรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (ราชกิจจานุเบกษา, 2542: 1) พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้มีกำหนดความมุ่งหมาย และหลักการของการจัดการศึกษาตามมาตรา 7 ไว้ดังนี้ ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษา และส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพ กฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษา ผลประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเองมีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่าง ต่อเนื่อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2542: 3) จะเห็นได้ว่าความหมายและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา มีเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่ความเจริญอกงามในด้านต่าง ๆ เช่น การสืบสานทางด้านวัฒนธรรม ภูมิ ปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย ถือเป็นหนึ่งในซอฟต์แวร์ทางการศึกษา แต่การจะทำให้ซอฟต์แวร์มี พลังอำนาจเพิ่มมากขึ้น ทำให้การศึกษาพัฒนาในด้านต่าง ๆ จำเป็นต้องมีผู้เริ่มต้น ผู้นำทางการศึกษา ผู้บริหาร การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา สามารถใช้ซอฟต์แวร์ในการบริหารเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์โดยไม่ ต้องใช้การบังคับข่มขู่ เป็นที่ยอมรับและเกิดผลดี ด้วยการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้บริหาร ครูและ บุคลากรทางการศึกษาในองค์กร แต่หากการบริหารงานเกิดการบังคับ ข่มขู่ ย่อมส่งผลต่อความเคารพนับถือ ของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีต่อผู้บริหาร เมื่อไร้ซึ่งความเคารพนับถือ สิ่งที่ตามมาคือความสัมพันธ์ที่ไม่ ดีในองค์กรทางการศึกษา จนเป็นอุปสรรคในการบริหารงานให้เป็นไปตามเป้าหมาย ผู้บริหารควรสร้าง วัฒนธรรมในองค์กร ให้เป็นองค์กรแห่งการแบ่งปัน องค์กรแห่งความสุข ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน มี ความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ที่สำคัญที่สุดผู้บริหารควรประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทำให้ครูและบุคลากร ทางการศึกษาเกิดความเคารพนับถือ เกิดความเลื่อมใส เพื่อโน้มน้าวให้เกิดการมีส่วนร่วมในดำเนินงานด้านต่าง ๆ และพัฒนาการศึกษา ให้ตรงตามจุดประสงค์ของการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

ใครคือผู้ที่สามารถขับเคลื่อนซอฟต์แวร์ทางการศึกษา ?

ผู้บริหารเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษาและการบริหาร สถานศึกษาจะดำเนินไปได้ด้วยดีและบรรลุเป้าหมายจนประสบผลสำเร็จขึ้นอยู่กับคุณลักษณะหลายประการ ผู้บริหารต้องมีความรู้มีการศึกษาเชิงวิทยาศาสตร์นั่นคือศาสตร์ในการบริหารจัดการ การพัฒนาการศึกษาให้มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งก็คือภาพลักษณ์ของการศึกษา การพัฒนาภาพลักษณ์ผู้บริหารด้วยการอาศัย ทักษะ ความสามารถและประสบการณ์ทำให้การทำงานประสบความสำเร็จนั่นคือศิลป์ในการบริหาร (เทพรัตน์ ดาวเรือง, 2560: 15) ผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่ต้องมีการโน้มน้าวครูและบุคลากรทางการศึกษาให้เกิดการคล้อย

ตาม ยอมรับ ทุ่มความสามารถอย่างเต็มที่ในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ผู้บริหารที่มีคุณภาพสามารถบริหารจัดการหน่วยงานทางการศึกษา ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล เพื่อให้การดำเนินการต่าง ๆ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงานทางการศึกษา จะต้องมีส่วนนำซึ่งผู้นำจำแนกได้ 2 ลักษณะ คือ 1) ผู้นำที่เป็นทางการ หมายถึง ผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งตามโครงสร้างอำนาจหน้าที่ 2) ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ หมายถึง บุคคลที่ได้รับความเชื่อถือหรือมีความสามารถในการนำพาครูและบุคลากรทางการศึกษาดำเนินการสิ่งต่าง ๆ แต่ไม่ได้รับการแต่งตั้งตามโครงสร้างอำนาจหน้าที่ จากที่กล่าวถึงลักษณะของผู้นำใน 2 ลักษณะข้างต้นนี้ ผู้บริหารที่ดีควรเป็นผู้บริหารที่มีทั้ง 2 ลักษณะ เพราะเป็นผู้มีหน้าที่สำคัญในการกำกับติดตามการดำเนินงานต่าง ๆ ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือเมื่อประสบปัญหาหรือมีการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์จะต้องอาศัยความมีภาวะผู้นำของผู้บริหารในการตัดสินใจที่จะกำหนดทิศทางให้หน่วยงานทางการศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ จึงกล่าวได้ว่าภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อผู้บริหาร ซึ่งนักวิชาการได้กล่าวถึง ภาวะผู้นำ ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า leadership หมายถึง บุคคลที่มีอิทธิพลในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างครูและบุคลากรทางการศึกษากับผู้บริหาร มีหน้าที่ในการอำนวยการเพื่อนำพาหน่วยงานทางการศึกษาไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน (สุริยา เตยสร้อย และคณะ, 2565: 82 - 83) นอกจากนี้ การปฏิบัติตนให้มีคุณธรรม จริยธรรมของผู้บริหารมีความสำคัญต่อการบริหารงาน ในหน่วยงานทางการศึกษาเป็นอย่างมาก เพราะสามารถสร้างความเคารพนับถือ เลื่อมใส และเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา อีกทั้งยังก่อให้เกิดความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน สามารถจูงใจให้ครูและบุคลากรทางการศึกษายินดีปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ เต็มความสามารถ ทำให้เกิดความสามัคคี รักใคร่ปรองดอง (อาคม มากมีทรัพย์, 2557 : 307) ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการนำพาหน่วยงานทางการศึกษาไปสู่ความสำเร็จตามวิสัยทัศน์และพันธกิจ ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดี ในการปรับตัวให้เหมาะสมกับบริบทของการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากผู้บริหารเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทั้งในทางปฏิบัติ และวัฒนธรรมของหน่วยงานทางการศึกษา (Sheninger, 2014 อ้างใน ภัทรานิชรัฐ พุฒิเรืองศักดิ์ และไพฑูริย์ แววงค์, 2566: 38)

จึงสรุปได้ว่า ผู้บริหารเป็นกุญแจสำคัญในการพัฒนาการศึกษา ผู้บริหารควรเป็นผู้นำอย่างแท้จริง ทั้งในทางโครงสร้างการปฏิบัติงานและผู้นำในทางปฏิบัติตน มีภาวะผู้นำเป็นต้นแบบที่ดี ให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา เป็นการสร้างการยอมรับนับถือ ความเชื่อ เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของหน่วยงานทางการศึกษาจนก่อให้เกิดความพึงพอใจและความเต็มใจในการปฏิบัติหน้าที่ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับครูและบุคลากรทางการศึกษา ร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ สู่เป้าหมายที่วางไว้ ฉะนั้นผู้ที่เหมาะสมในขับเคลื่อนซอฟต์แวร์ทางการศึกษาจึงเป็นผู้บริหารที่ได้รับการแต่งตั้งในทางโครงสร้างมีอำนาจหน้าที่ในการบริหาร มีภาวะผู้นำ มีคุณธรรม จริยธรรม ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ใช้ซอฟต์แวร์ในการบริหารให้ประสบความสำเร็จ ก่อเกิดวัฒนธรรมที่ดี ก่อให้เกิดองค์กรแห่งการแบ่งปันและองค์กรแห่งความสุข

คุณลักษณะของผู้บริหารจิตอาสาต้นแบบ

ผู้บริหารที่เป็นที่รักของครูและบุคลากรทางการศึกษา ควรมีคุณลักษณะพิเศษที่เป็นต้นแบบ เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีจิตอาสา เป็นผู้นำเป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ เนื่องจากผู้บริหารจิตอาสาจะนำพาครูและบุคลากรทางการศึกษาทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม ด้วยความสมัครใจ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน ส่งผลให้หน่วยงานทางการศึกษาเป็นองค์กรแห่งความสุข จากโครงการจิตอาสาพระราชทาน ได้มีการกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของจิตอาสาพระราชทาน 904 ไร่ 7 ประการ ดังนี้ 1) มีความซื่อสัตย์ เสียสละ อดทนคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง 2) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ ห่วงดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน 3) มีวินัยและความรับผิดชอบ เคารพกฎหมายบ้านเมือง 4) มีกิริยา วาจา สุภาพเรียบร้อย 5) ไม่ดื่มสุราหรือใช้สารเสพติดอื่นใดในขณะที่ปฏิบัติงาน 6) มีจิตใจเข้มแข็งและมีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม 7) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันดีงามผู้น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ (หน่วยราชการในพระองค์, 2566 : ออนไลน์) ผู้บริหารสามารถยึดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามโครงการจิตอาสาพระราชทาน 904 ไร่ 7 ประการ เป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา จนเป็นที่ยอมรับนับถือ เกิดความเลื่อมใส ปฏิบัติตนตามผู้บริหารที่เป็นต้นแบบด้านจิตอาสา

คุณลักษณะของผู้บริหารจิตอาสาต้นแบบกับการบริหารเพื่อพัฒนาการศึกษา

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของโครงการจิตอาสาพระราชทาน 904 ไร่ 7 ประการ เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อเป็นต้นแบบที่ดีของผู้บริหาร ซึ่งส่งผลที่เป็นประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมกับหน่วยงานทางการศึกษาและชุมชนโดยรวม ดังนี้

1. **มีความซื่อสัตย์ เสียสละ อดทนคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง** ผู้บริหารที่คำนึงถึงเป้าหมายหลักขององค์กร มีความซื่อสัตย์ เสียสละร่างกาย แรงใจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างเต็มที่ เต็มกำลังความสามารถ เป็นต้นแบบให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ใช้ความรู้ความสามารถ พัฒนาหน่วยงานทางการศึกษาโดยยึดความสำเร็จและประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

2. **มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ ห่วงดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน** ผู้บริหารที่มีความหวังดีต่อครูและบุคลากรทางการศึกษา รักษาคำพูด รู้จักการช่วยเหลือแบ่งปัน เป็นต้นแบบให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีน้ำใจช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีในหน่วยงานทางการศึกษา

จนก่อให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปันเกิดขึ้น

3. **มีวินัยและความรับผิดชอบ เคารพกฎหมายบ้านเมือง** ผู้บริหารที่มีวินัย มีความรับผิดชอบ เคารพกฎ จะเป็นต้นแบบให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในด้านการรักษากฎระเบียบเมื่อทุกคนในหน่วยงานทางการศึกษา รู้จักหน้าที่ รู้จักความรับผิดชอบ และรักษากฎ จะไม่มีการเอารัดเอาเปรียบเกิดขึ้น

ซอฟต์แวร์เวิร์กกับผู้บริหารจิตอาสาต้นแบบ

4. **มีกริยา วาจา สุภาพเรียบร้อย** ผู้บริหารที่มีภาพลักษณ์ที่ดี สุภาพเรียบร้อย เป็นต้นแบบให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา เกิดความชื่นชม รวมถึงการใช้วาจาสุภาพจะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในหน่วยงานทางการศึกษา

5. **ไม่ดื่มสุราหรือใช้สารเสพติดอื่นใดในขณะที่ปฏิบัติงาน** ผู้บริหารที่ไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขทั้งหลาย เป็นต้นแบบให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติตาม ส่งผลต่อการดำเนินงานต่าง ๆ อย่างประสิทธิภาพ และสามารถปฏิบัติงานเต็มความสามารถ เนื่องจากอบายมุขทั้งหลายส่งผลเสียต่อหน่วยงานทางการศึกษาทั้งทางตรงและทางอ้อม มีส่วนทำให้ศักยภาพในการปฏิบัติงานลดลง

6. **มีจิตใจเข้มแข็งและมีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม** ผู้บริหารที่มีทัศนคติที่ดีมีจิตใจเข้มแข็ง เป็นต้นแบบให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีทัศนคติเชิงบวก อดทนและและก้าวข้ามผ่านอุปสรรคในการทำงาน แม้ในบางครั้งอาจเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงานแต่ทัศนคติเชิงบวกทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ ประสบความสำเร็จ

7. **รักษาวินัยประเพณีไทยอันดีงาม** ผู้ที่อยู่จักการเคารพผู้ใหญ่ ผู้บริหารที่มีความนอบน้อมต่อผู้ใหญ่ รวมถึงการรักษาวินัยธรรมอันดีของไทย เป็นต้นแบบให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา เกิดความเคารพต่อผู้บริหาร การดำเนินงานต่าง ๆ ก่อให้เกิดวัฒนธรรมขององค์กรที่ใหเกียรติซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์โครงการจิตอาสาพระราชทาน 904 ทั้ง 7 ประการ หากผู้บริหารมีคุณลักษณะดังกล่าวถือได้ว่าเป็นผู้บริหารต้นแบบด้านจิตอาสา เป็นผู้นำที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีการเผื่อแผ่แบ่งปันและเป็นต้นแบบที่ดีให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติตาม ดังภาพที่ 2

ภาพที่2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์จิตอาสาตามโครงการพระราชทานสู่การเป็นผู้บริหารจิตอาสา

ที่มา: พัฒนาและสังเคราะห์โดยคณะผู้เขียน

ซอฟต์แวร์เวิร์กกับผู้บริหารจิตอาสาต้นแบบ

ผู้บริหารจิตอาสาต้นแบบ เป็นผู้นำที่แท้จริงทั้งในทางโครงสร้างหน้าที่และเป็นผู้ดำเนินการปฏิบัติงานมีภาวะผู้นำด้วยคุณลักษณะของผู้บริหารจิตอาสา 904 ทั้ง 7 ประการ

คือ 1) มีความซื่อสัตย์ เสียสละ อดทนคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง 2) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ หวังดีต่อผู้อื่น เพื่อแม่และแบ่งปัน 3) มีวินัยและความรับผิดชอบ เคารพกฎหมาย บ้านเมือง 4) มีกิริยา วาจา สุภาพเรียบร้อย 5) ไม่ดื่มสุราหรือใช้สารเสพติดอื่นใดในขณะที่ปฏิบัติงาน 6) มีจิตใจเข้มแข็งและมีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม และ 7) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันดีงาม ผู้�้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ การเป็นผู้บริหารจิตอาสา ก่อให้เกิดบันได 4 ชั้นของซอฟต์แวร์ ได้แก่ 1) ภาพลักษณ์ 2) นบถือ 3) ความเชื่อ และ 4) ค่านิยม จากการเป็นผู้บริหารจิตอาสาต้นแบบ นอกจากทำให้เกิดซอฟต์แวร์แล้ว คุณลักษณะดังกล่าวยังเป็นสิ่งที่ดีกรอบการใช้ซอฟต์แวร์ของผู้บริหาร ให้ผู้บริหารใช้ซอฟต์แวร์ในทางที่ถูกที่ควร ใช้อำนาจที่ได้รับเพื่อให้ผลประโยชน์ต่อส่วนรวม จนส่งผลให้เกิดวัฒนธรรมที่ดีในหน่วยงานทางการศึกษา เกิดวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน นำพาสู่ความสำเร็จ ตามเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน โดยไม่ก่อให้เกิดการบังคับ ช่มชู้ ได้รับความยอมรับในภาพรวมจากภาพลักษณ์ที่ดีของหน่วยงานทางการศึกษา ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ซอฟต์แวร์กับคุณลักษณะผู้บริหารจิตอาสาต้นแบบ

ที่มา: พัฒนาและสังเคราะห์โดยคณะผู้เขียน

สรุป

ซอฟต์แวร์เป็นที่กล่าวถึงอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ซอฟต์แวร์ เป็นการชักจูงให้ผู้ที่อยู่ภายใต้อำนาจเกิดการเปลี่ยนพฤติกรรม หรือปฏิบัติตามความประสงค์รวมถึงดำเนินงานตามเป้าหมาย ผ่านการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยปราศจากการบังคับ ช่มชู้ ซึ่งเกิดจาก กระบวนการ 4 ชั้น ได้แก่ 1) ภาพลักษณ์ 2) การยอมรับ 3) ความเชื่อ และ 4) ค่านิยม ซอฟต์แวร์สามารถนำมาใช้ได้ทั้งในเจตนาที่ดีและเจตนาที่ไม่ดี หากผู้บริหารใช้ซอฟต์แวร์ชักจูงครูและและบุคลากรทางการศึกษาจนเกิดค่านิยมที่ไม่ดีจะส่งผลเสียเป็น

อย่างมากต่อหน่วยงานทางการศึกษา ผู้บริหารจึงควรใช้ซอฟต์แวร์ในทางที่ดีและมีกรอบคอยควบคุมการใช้ซอฟต์แวร์ ดังนั้นผู้บริหารควรเป็นผู้บริหารที่มีคุณลักษณะอันที่ประสงค์ตามโครงการจิตอาสาพระราชทาน 904 7 ประการ ได้แก่ 1) มีความซื่อสัตย์ เสียสละ อดทนคำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง 2) มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ ห่วงดีต่อผู้อื่น เผื่อแผ่และแบ่งปัน 3) มีวินัยและความรับผิดชอบ เคารพกฎหมายบ้านเมือง 4) มีกิริยา วาจา สุภาพเรียบร้อย 5) ไม่ดื่มสุราหรือใช้สารเสพติดอื่นใดในขณะปฏิบัติงาน 6) มีจิตใจเข้มแข็งและมีทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวม และ 7) รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทยอันดีงาม ผู้ที่น้อยรู้จักการเคารพผู้ใหญ่ ด้วยคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 7 ประการนี้ ผู้บริหารมีแนวทางในการใช้ซอฟต์แวร์ได้อย่างเหมาะสมและเป็นแบบอย่างที่ดี จนเป็นผู้บริหารต้นแบบด้านจิตอาสา เป็นต้นแบบในการประพฤติปฏิบัติตน นำพาครูและบุคลากรทางการศึกษาดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ คำนึงประโยชน์ที่เกิดกับสังคมส่วนรวมเป็นหลัก ในท้ายที่สุดจะก่อให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปันในหน่วยงานทางการศึกษาจนเป็นองค์กรแห่งความสุขอย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

- ชาดา เตรียมวิทยา. (2565). ซอฟต์แวร์เพื่อส่งเสริมการจัดการท่องเที่ยวในตลาดพลู. *เอเชียปริทัศน์*, 43(2), 71.-82
- เทพรัตน์ ดาวเรือง. (2560). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอยะหาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2. การค้นคว้าอิสระ คม. (การบริหารการศึกษา) ยะลา : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.
- พรทิพย์ ตันติวิเศษศักดิ์ และ เพียรใจ โพธิ์ถาวร. (2566). การศึกษาพฤติกรรมการบริโภคและการเลียนแบบวัฒนธรรมผ่านซอฟต์แวร์ด้านละครไทยสู่มิติความยั่งยืนของประเทศทางเศรษฐกิจและสังคม-มุมมองของผู้บริโภคชาวจีนยุค Gen Z. *วารสารวิทยาการจัดการปริทัศน์*, 25(1), 221
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. (14 สิงหาคม 2542). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74ก หน้า 1-3
- พีระ เจริญวัฒนกุล. (2561). พินิจแนวคิด Soft Power อย่างจริงจัง ปัญหาและความเข้าใจผิดในการประยุกต์ใช้แนวคิดนี้ในงานวิชาการไทย.
- ภัทรานิชฐ์ พุฒิเรืองศักดิ์ และ ไพฑูรย์ แววงค์. (2566). ผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. *Journal of Integration Social Sciences and Development*, 1(1), 38.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. <https://dictionary.orst.go.th/>.
- วารภรณ์ เหลืองวิไล , ศิริจันทร์รัตน์ กาญจนกฤษ และ ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพ็ชร. (2564). พัฒนาการจิตอาสาตามบริบทของประเทศไทย. *วารสารปัญญาภิวัตน์*, 13(1), 338.

ศูนย์อำนวยการใหญ่จิตอาสาพระราชทาน. *ความเป็นมาของจิตอาสาพระราชทานตามแนวพระราชดำริ.*

<https://www.royaloffice.th/จิตอาสา/เรื่องความรู้/ประวัติความเป็นมา/>

ศูนย์อำนวยการใหญ่จิตอาสาพระราชทาน. *คุณสมบัติและการรับสมัครจิตอาสา.*

<https://www.royaloffice.th/จิตอาสา/เรื่องความรู้/คุณสมบัติ-การรับสมัคร/>

สุริชาติ บำรุงสุข. (2557). *Soft Power* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ : จุลสารความมั่นคงศึกษา สำนักข่าวกรองแห่งชาติ.

สุริยา เตยสร้อย ปิณฑวิษญ์ สุขศิริปานรัชต์ และธีรังกูร วรบำรุงกุล. (2565). การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในยุคโรคเปลี่ยนโลก. *วารสารคุณภาพชีวิตกับกฎหมาย*, 18(2), 82-83.

อาคม มากมีทรัพย์. (2557). จริยธรรมผู้บริหารสถานศึกษา. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 28(87), 307.

อิงอร เนตรานนท์. (2563). พลังอำนาจแห่งชาติซอฟต์แวร์เวอร์ชันของไทยในศตวรรษที่ 21. *วารสารสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ*, 11(1), 33-34.

การ

ส่งเสริมอาชีพสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับ
ผู้เรียนพิการรัชนิกร จิตรกระจ่าง^{1*}ณิชาธิ สามัญ²

รับบทความ: 16 พฤศจิกายน 2566 แก้ไขบทความ: 28 กุมภาพันธ์ 2567 ตอรับบทความ: 29 กุมภาพันธ์ 2567

บทคัดย่อ

การส่งเสริมอาชีพสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนพิการศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนพิการตามความสามารถและทักษะต่าง ๆ ตามความแตกต่าง เฉพาะบุคคลอย่างเต็มตามศักยภาพและเหมาะสม ไปสู่การประกอบอาชีพในอนาคต จึงได้คิดโครงการเซรามิก สำหรับเด็กพิเศษ (Ceramic for Special Children) เพื่อประยุกต์ใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ผ่านการทำผลิตภัณฑ์เซรามิก การทำกาแฟ และการให้บริการโดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ ให้ผู้เรียนมีทักษะใน การประกอบอาชีพในอนาคต ใช้หลักการสร้างองค์ความรู้เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้ทฤษฎีการจัด กระบวนการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) โดยให้ผู้เรียนลงมือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ ด้วยตนเองหรือได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ด้วยตนเองส่งผลให้ความรู้อยู่กับ ผู้เรียนได้นานขึ้น การจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry-based learning) เป็นการ เรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนได้ริเริ่มหาประเด็นที่รู้สึกสนใจหรือมีข้อสงสัย และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ตลอดเวลา การจัดการเรียนรู้ผ่านการเล่น (Play-Based Learning) ใช้การเล่นให้เกิดการเรียนรู้โดยผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นในการใช้จินตนาการและเรียนรู้ร่วมกัน การ เรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) ให้ผู้เรียนเลือกสิ่งที่ตนเองสนใจจะศึกษาอย่างอิสระ เมื่อเกิดการ เรียนรู้ด้วยตนเองทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีมากกว่าการชี้แจงจากบุคคลอื่น ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ง่ายมาก ยิ่งขึ้น โดยดำเนินการผ่านกระบวนการ PDCA ในการดำเนินโครงการ ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาพร้อมกัน

คำสำคัญ: การส่งเสริมอาชีพ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ผู้เรียนพิการ

¹ ครู ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

* อีเมล: j.ratchaiily@gmail.com

² ครู โรงเรียนบ้านห้วยพัฒนา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด

Promoting Lifelong Learning and Career Opportunities for Learners with Disabilities

Ratchaneekorn Jitkrajang ^{1*}

Nichari Saman ²

Abstract

Promoting careers and fostering lifelong learning for disabled learners at the Special Education Center in Trat Province emphasizes the importance of developing students with disabilities according to their abilities and individual differences, enabling them to reach their full potential. This includes promoting skills in various fields for their future careers. Therefore, the Ceramic for Special Children project was devised to be implemented in the teaching and learning process, involving the creation of ceramic products, coffee making, and providing services. The goal is to equip students with skills for their future careers and utilize the principles of knowledge creation to facilitate lifelong learning. One such principle is constructivism, which allows learners to engage in learning activities independently or interact with the external environment to create knowledge on their own. This approach ensures that knowledge stays with the learner for an extended period. Inquiry-based learning, placing the learner at the center of the learning process, encourages students to take the initiative in exploring topics of interest or questions they may have, always fostering their active participation in learning. Play-based learning utilizes play to facilitate learning, with teachers stimulating the use of imagination and learning collaboratively. Self-directed learning empowers students to independently choose subjects of interest, resulting in more effective learning compared to guided instruction by others. The PDCA process is employed in project implementation, enabling students to develop skills in physical, emotional, social, and intellectual domains simultaneously.

Keywords: Promoting Careers, Lifelong Learning, Disabled Learners

¹ Teacher, Special Education Center Trat Province Under Special Education Bureau

* Email: j.ratchiily@gmail.com

² Teacher, Banhaungpattana School Under Trat Primary Educational Service Area Office

บทนำ

ปัจจุบันการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการได้จัดเพื่อสนองเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545 มาตรา 10 ที่กำหนดว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย การจัดการศึกษาสำหรับบุคคล ซึ่งมีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การสื่อสารและการเรียนรู้ หรือมีรูปร่างพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาสต้องจัดให้บุคคลดังกล่าว มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2), 2545) ดังนั้น การศึกษาสำหรับคนพิการในวรรคสอง ได้จัดการศึกษาให้ตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย และให้บุคคลดังกล่าวมีสิทธิได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก สื่อ บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษา ตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง ในส่วนของการฝึกอาชีพและจ้างงาน นั้น จังหวัดตราด ได้มีการปฏิบัติตาม 1) กฎกระทรวงแรงงาน ว่าด้วย “การกำหนดจำนวนคนพิการที่นายจ้าง หรือ เจ้าของสถานประกอบการ จำต้องนำส่งเข้ากองทุนส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2554 2) ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติว่าด้วย “หลักเกณฑ์และวิธีการให้สัมปทานจัดสถานที่จำหน่ายสินค้าหรือบริการจัดจ้างเหมาช่วงงาน ฝึกงาน หรือให้การช่วยเหลืออื่นใดแก่คนพิการ หรือผู้ดูแลคนพิการ พ.ศ.2552” และ 3) ระเบียบคณะกรรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนพิการ ว่าด้วย “การช่วยเหลือทางกฎหมาย และจัดหาหนายความว่าต่างคดีแก่คนพิการ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ด้วยเหตุนี้ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด เป็นสถานศึกษาของรัฐที่จัดการศึกษานอกระบบ หรือตามอัธยาศัยแก่คนพิการ ตั้งแต่แรกเกิดหรือพบความพิการถึง 18 ปี ในลักษณะของศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มและเตรียมความพร้อมของคนพิการผ่านการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคลที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของคนพิการ ตลอดจนกำหนดเทคโนโลยี สิ่งอำนวยความสะดวก บริการ และความช่วยเหลืออื่นใดทางการศึกษาเฉพาะบุคคล โดยให้บริการในลักษณะไป-กลับ และรับบริการที่บ้าน รวมทั้งจัดการศึกษาอบรมแก่ผู้ดูแลคนพิการ ผู้สอนบุคลากรและชุมชน ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่กำหนด ผู้มารับบริการที่ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด ซึ่งมีภูมิลำเนาในพื้นที่บริการภายในจังหวัดตราดที่มารับการช่วยเหลือฟื้นฟูในระยะแรกเริ่ม เตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ เพื่อส่งต่อเรียนรู้ร่วม พร้อมให้คำแนะนำ คำปรึกษาสำหรับผู้ปกครองและคนพิการทุกประเภท ศูนย์การศึกษาพิเศษประจำจังหวัดตราดมีการจัดตั้งหน่วยบริการขึ้นตั้งแต่ พ.ศ.2555 เพื่อจัดการเรียนให้แก่เด็กพิการที่มีความต้องการพิเศษ ให้ครอบคลุมทั้ง 6 อำเภอในจังหวัดตราด ประกอบด้วย อำเภอเมือง อำเภอเกาะช้าง อำเภอแหลมงอบ อำเภอเขาสมิง อำเภอบ่อไร่ และอำเภอคลองใหญ่

โดยบทบาทหน้าที่ที่สำคัญอย่างหนึ่งของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด คือ การพัฒนาผู้เรียนพิการให้สามารถพัฒนาความสามารถตามความแตกต่างเฉพาะบุคคลได้เต็มตามศักยภาพและเหมาะสม

กับความพิการ รวมถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนพิการสามารถมีทักษะในด้านต่าง ๆ ให้สามารถช่วยเหลือตนเอง ไปสู่การประกอบอาชีพในอนาคตได้ จากเหตุผลดังกล่าวศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด จึงได้จัดตั้ง โครงการพัฒนาศักยภาพผู้พิการและฝึกอาชีพผู้พิการ เห็นได้ว่าเป็นกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมและพัฒนา ผู้เรียนได้เป็นอย่างดี จึงได้นำกิจกรรมเซรามิกมาปรับประยุกต์และพัฒนาเป็นกระบวนการจัดการเรียน การสอนเพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้เรียนผ่านการทำผลิตภัณฑ์เซรามิก การทำกาแฟ การฝึกการให้บริการ และการทำ ขนม โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือ ให้ผู้เรียนมีทักษะในการประกอบอาชีพในอนาคต

การเรียนรู้ตลอดชีวิต: ประเด็นปัญหา และแนวทางการส่งเสริมอาชีพสำหรับผู้เรียนพิการ การ ส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนพิการนั้นจำเป็นต้องมีองค์ประกอบหลายอย่างประกอบด้วยกัน เพื่อให้ การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพผู้สอนผู้สอนต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็น รายบุคคลให้เหมาะสมกับความแตกต่างเฉพาะบุคคลของผู้เรียน และไม่เพียงแต่ความสามารถในการจัดการ เรียนการสอนเท่านั้นต้องมีการส่งเสริมงานอาชีพควบคู่ไปกับการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการ ประกอบอาชีพได้ในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการการจ้างงานคนพิการ ของสถานประกอบการ ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเพิ่มการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเกิดเป็นการเรียนรู้ที่ติดตัวไปตลอดชีวิต

ด้วยเหตุนี้ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด จึงต้องคิดค้นพัฒนากระบวนการจัดการเรียน การสอนและสร้างนวัตกรรมมาตอบสนองการจัดการศึกษาดังกล่าว เซรามิก เป็นทางเลือกหนึ่งในการนำมา พัฒนาผู้เรียนในสามารถมีทักษะประกอบอาชีพได้ในอนาคต โดยได้นำการทำ “เซรามิกสำหรับเด็กพิเศษ (Ceramic for Special Children)” มาใช้ในการจัดการศึกษาให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นกระบวนการที่สามารถ ส่งเสริมทักษะจำเป็นของผู้เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษากำหนดได้แล้ว ยังสามารถพัฒนาเป็นทักษะเพื่อนำไป ประกอบอาชีพได้ในอนาคต เพิ่มการทำกาแฟ การให้บริการ และการทำขนม โดยทำเป็นคาเฟ่บริการเพื่อฝึก อาชีพให้กับผู้เรียนโดยการใช้การลงมือทำจริงด้วยตนเองเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากการลงมือทำจริง นำไปสู่การ เกิดเป็นทักษะให้กับผู้เรียนเพื่อให้เป็นพื้นฐานการประกอบอาชีพในอนาคต

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมอาชีพสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้เรียนพิการ

แนวคิดการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ (Constructivism)

การเรียนรู้ที่มีการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนโดยการให้ผู้เรียนรู้เอง คิดเอง โดยเกิดการเรียนรู้ทั้ง 2 ฝ่าย โดยต่างฝ่ายต่างเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยผ่านการแลกเปลี่ยนระหว่างกัน โดยการสร้างความรู้ประกอบด้วย ข้อมูลที่เรามีอยู่เดิม และเมื่อเกิดเรียนรู้ต่อไปความรู้เดิมจะถูกปรับเปลี่ยนให้เกิดความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้น ผู้เรียนจะมีความคิดลึกซึ้งกว่าการท่องจำธรรมดาโดยสร้างความหมายใหม่ของความรู้ที่ได้รับมา (ครูบ้านนอก.คอม, 2565) ผลการเรียนรู้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมของการเรียนรู้ ความรู้ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

ด้วย การเรียนรู้โดยการสร้างมนทัศน์ เช่น สร้างความคิด คำจำกัดความ และข้อสรุป ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองมากกว่าการรับฟังเพียงอย่างเดียว โดยผู้เรียนเป็นผู้รับผิดชอบการเรียนรู้ และเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552) กระบวนการสร้างองค์ความรู้ (Constructionism) นั้น มีการเน้นให้ผู้เรียนเกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยการให้ผู้เรียนลงมือสร้างสิ่งของหรือทำกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอก ทำให้เกิดความรู้ได้เองจากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมภายนอกเชื่อมโยงเป็นองค์ความรู้ใหม่ ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ ผู้สอนต้องจัดบรรยากาศการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยมีทางเลือกที่หลากหลายเรียนรู้อย่างมีความสุข เชื่อมโยงความรู้เก่าและความรู้ใหม่ได้ด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้จากประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม เน้นการมีส่วนร่วมทำให้ผู้เรียนเห็นว่าคนก็เป็นแหล่งเรียนรู้รูปแบบหนึ่งจัดให้ผู้เรียนได้ลองออกไปเรียนรู้ภายนอก เน้นการปรับตัว เรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนได้อย่างมีความสุข และ การใช้เทคโนโลยีเป็นแหล่งเรียนรู้หาความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเองจนเกิดเป็นความรู้ฝังแน่น (สุชิน เพ็ชรรักษ์, 2548)

กล่าวคือ การจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) คือ การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยให้ผู้เรียนลงมือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกที่มีความหมาย ซึ่งจะรวมถึงปฏิภณระหว่างความรู้ในตนเอง ประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมภายนอก การเรียนรู้จะได้ผลดีถ้าหากผู้เรียนเข้าใจในตนเอง มองเห็นความสำคัญในสิ่งที่ได้เรียนรู้และสามารถเชื่อมโยงความรู้ระหว่างความรู้ใหม่กับความรู้เก่ารู้ว่าตนเองได้เรียนรู้อะไรบ้าง และสร้างองค์ความรู้ใหม่ขึ้นมาจนเกิดเป็นความรู้ที่ฝังแน่นจากการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry-based learning)

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตั้งคำถาม ลองสำรวจปัญหาต่าง ๆ ในโลก มองหาสิ่งรอบตัวที่ผู้เรียนสนใจและต้องการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้แสวงหาและศึกษาค้นคว้าเพื่อสร้างองค์ความรู้ตนเอง เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้จะเน้นให้ผู้เรียนได้เข้ามามีบทบาทในการริเริ่มหาประเด็นที่รู้สึกสนใจหรือมีข้อสงสัย และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดเวลา ซึ่งแตกต่างจากการศึกษารูปแบบเดิมที่ผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดประเด็น รวบรวมข้อมูล สรุป และนำเสนอข้อมูลเพื่อให้ความรู้แก่ผู้เรียน โดยมี 5 ขั้นตอนของการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ ได้แก่ 1) การสร้างความสนใจ (Engagement) 2) การสำรวจและค้นหา (Exploration) 3) การอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) 4) การขยายความรู้ (Elaboration) 5) การประเมินผล (Evaluation) (Burgh, & Nichols, 2012)

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสและส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ตั้งคำถาม ลองสำรวจปัญหาต่าง ๆ ในโลก มองหาสิ่งรอบตัวที่ผู้เรียนสนใจและต้องการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนได้แสวงหาและศึกษาค้นคว้าเพื่อสร้างองค์ความรู้ของตนเอง ช่วยพัฒนาและฝึกฝนทักษะในการคิดและการแก้ปัญหาของผู้เรียน (Elissar Gerges, 2022)

การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ แตกต่างจากการศึกษารูปแบบเดิมที่ผู้สอนจะเป็นผู้กำหนดประเด็นรวบรวมข้อมูล สรุป และนำเสนอข้อมูลเพื่อให้ความรู้แก่ผู้เรียน เพราะการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้จะเน้นให้ผู้เรียนได้เข้ามามีบทบาทในการริเริ่มหาประเด็นที่รู้สึกสนใจหรือมีข้อสงสัย และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดเวลา หรือเรียกได้ว่าเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ตนเอง

ประเภทของการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้

1. การสืบเสาะหาความรู้แบบมีโครงสร้าง การสืบเสาะหาความรู้แบบมีโครงสร้าง เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้วิธีการตั้งคำถามและสืบเสาะปัญหาอย่างมีลำดับขั้นตอน การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ประเภทนี้มักใช้ในการเรียนวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้เรียนจะได้รับโจทย์และได้รับการสอนวิธีใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์เพื่อใช้ในการแก้ไขปัญหา

2. การสืบเสาะหาความรู้แบบปลายเปิด แนวทางการสืบเสาะหาความรู้แบบปลายเปิด เป็นการสืบเสาะหาความรู้ในรูปแบบอิสระ โดยผู้เรียนจะได้รับอิสระในการสำรวจความสนใจและตั้งคำถามเกี่ยวกับหัวข้อที่กำลังศึกษาอยู่ การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ประเภทนี้มักใช้ในวิชาเชิงมนุษยศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวกับการสำรวจหัวข้อเชิงลึกและตั้งคำถามถึงประเด็นการถกเถียงในมุมมองต่าง ๆ

3. แนวทางการสืบเสาะปัญหา แนวทางการสืบเสาะปัญหา เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับมอบหมายให้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริง การเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ประเภทนี้มักใช้ในวิชาคณิตศาสตร์และวิศวกรรม โดยผู้เรียนจะต้องนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง

4. การสืบเสาะหาความรู้แบบมีการนำทาง การสืบเสาะหาความรู้แบบมีการนำทาง เป็นแนวทางที่ผู้สอนจะทำหน้าที่เป็นผู้นำไปสู่การสืบเสาะหาความรู้ ผู้สอนจะแนะนำผู้เรียนผ่านกระบวนการสอบถามและกระตุ้นให้ผู้เรียนถามคำถาม รวมถึงส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นหาวิธีแก้ไขปัญหาในชีวิตจริง โดยการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ประเภทนี้มักใช้ในห้องเรียนระดับประถมและมัธยมต้น (ณัฐนรี บัวชม และพรภวิชัย เพ็งเอียด, 2566)

กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry-based learning) คือ การที่ผู้สอนปรับการจัดการเรียนการสอนโดยการกระตุ้นให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองผ่านขั้นตอน 5 ขั้นตอนของการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ ได้แก่ 1) การสร้างความสนใจ (Engagement) 2) การสำรวจและค้นหา (Exploration) 3) การอธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) 4) การขยายความรู้ (Elaboration) 5) การประเมินผล (Evaluation) เพื่อให้ผู้เรียนเกิดคำถามและหาคำตอบด้วยตนเองจนเกิดเป็นความรู้ด้วยตนเอง

แนวคิดการจัดการเรียนรู้ผ่านการเล่น (Play-Based Learning)

การเรียนรู้ผ่านการเล่นเป็นการเรียนการสอนที่เน้นไปที่การสอนและการเรียนรู้โดยความหมายของ “การเล่น” คือ การเล่นอย่างอิสระให้ผู้เรียนเป็นคนเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยคุณผู้สอนจะไม่ใช้ผู้ที่ชี้นำแต่จะเป็นผู้ร่วมเล่น (Co-player) ที่ทำหน้าที่ตั้งคำถามเพื่อขยายขอบเขตความคิดของผู้เรียนให้กว้างขึ้น จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะชีวิตที่สำคัญ เช่น การเข้าสังคม การพัฒนาทางด้านร่างกาย ได้ฝึกฝน และพัฒนาทางด้านความคิด ในขณะที่เล่นเด็กจะได้สำรวจ คิดสร้างสรรค์ แก้ไขปัญหา ผจญกับความท้าทายและใช้จินตนาการอย่างเต็มที่

Play-based Learning เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเป้าไปที่การสอน (teaching) และการเรียนรู้ (learning) ซึ่งความหมายของคำว่า “เล่น” ในที่นี้หมายถึง การเล่นอย่างอิสระ (free play) โดยเด็ก ๆ เป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเอง (child-initiated) ตามธรรมชาติของพวกเขา หรือการเล่นที่ได้รับการชี้นำ (guide play) และมีผู้สอนเป็นผู้ร่วมเล่น (co-player) ในแต่ละกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งการเล่นทั้งสองรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ผ่านการเล่น จะสอดคล้องความรู้วิชาการผ่านการสนับสนุนจากผู้สอน กล่าวคือ ผู้สอนกระตุ้นการเรียนรู้ของเด็กๆ ตั้งคำถามผ่านการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน โดยมีเป้าประสงค์เพื่อขยายขอบเขตความคิดของพวกเขาให้กว้างไกลมากขึ้น (ชลิตา สุนันทภรณ์, 2561)

เด็กปฐมวัยควรเรียนรู้ผ่านกระบวนการ Play-based Learning พบว่าโดยธรรมชาติแล้ว เด็ก ๆ มักได้รับแรงกระตุ้นจากการเล่น การเล่นเป็นส่วนหนึ่งสำหรับการเรียน เด็กได้สำรวจ ทดลอง ค้นหาและแก้ไขปัญหาด้วยตนเองผ่านจินตนาการอย่างสนุกสนาน เช่น ระหว่างที่เด็กกำลังเล่นต่อบล็อก ผู้สอนสามารถตั้งคำถามที่ส่งเสริมให้พวกเขาแก้ไขปัญหา คาดการณ์และสร้างสมมุติฐานขึ้น ทั้งผู้สอนยังสามารถนำความรู้จากคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ หรือแนวคิดทางวรรณกรรม มาใช้ร่วมกับการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (hands-on learning)” (Natalie Roberson, 2018 อ้างใน ชลิตา สุนันทภรณ์, 2561)

กล่าวคือ การจัดการเรียนรู้ผ่านการเล่น (Play-Based Learning) เป็นกระบวนการที่เน้นให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการ “เล่น” ของผู้เรียนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการกระตุ้นให้เกิดพัฒนาการและการเรียนรู้ตามธรรมชาติของผู้เรียน โดยมีผู้สอนเป็นเพียงผู้คอยสนับสนุนเพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง และเมื่อเจอปัญหาจะเกิดคำถาม เกิดการแก้ไข และเรียนรู้ กลายเป็นความรู้และประสบการณ์ได้ง่ายขึ้น

แนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning)

การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นการศึกษาการค้นคว้าความรู้ (Knowledge) จากแหล่งต่าง ๆ ด้วยตนเองแล้วนำความรู้มาทดลองใช้ ฝึกฝน ปรับปรุง พัฒนา จนเกิดความชำนาญ สามารถนำความรู้ที่ได้เรียนรู้นั้นไปใช้จนเกิดประโยชน์กับตนเอง และส่วนรวม ข้อดีของการเรียนรู้ด้วยตนเอง มี 4 อย่าง เรียกสั้น ๆ ว่า “SELF” ประกอบด้วย

S : Satisfaction เป็นการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการของเราได้ ซึ่งจะตรงจุดวัตถุประสงค์ ทำให้เกิดความพึงพอใจมากกว่าการเรียนรู้ตามระบบ หรือเรียนรู้ในสิ่งที่คนอื่นคิดว่าเราควรเรียน

E : Everyone ทุกคนมีสิทธิ์เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ไม่จำกัดเพศ อายุ หรือฐานะ อยากเรียนรู้เรื่องอะไรก็สามารถเรียนรู้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง

F : Flexibility เนื่องจากการเรียนรู้ด้วยตนเอง เราเป็นคนบริหารจัดการด้วยตนเอง เกือบทุกขั้นตอนเราจึงมีอิสระ สามารถยืดหยุ่นได้ตั้งแต่ จะเรียนช่วงไหน เมื่อไร เลือกเองได้ จะเรียนรู้เดี่ยว หรือเข้ากลุ่ม จะเรียนที่ไหน จะเรียนอย่างไร offline หรือ online ก็สามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระ

L : Life-Long การเรียนรู้ตนเอง มีลักษณะเด่นที่เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ไม่จำกัดอายุ ไม่ว่าจะเด็กหนุ่ม หรือผู้สูงอายุ ก็สามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลาจบเรื่องนั้น เริ่มเรื่องใหม่ทันที (เอกราช จันทประดิษฐ์, 2563)

การเรียนรู้ด้วยตนเอง เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนมีเสรีภาพในการใช้ความรู้และความสามารถในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความตระหนักและรับผิดชอบต่อการเรียนของตนเอง ผู้เรียนจะทำการวางแผนและกำหนดกิจกรรมด้วยตนเอง โดยอาจปรึกษาผู้เรียนหรือบุคคลอื่นก็ได้ (พัชรี มะแสงสม, 2544 อ้างใน กรมที่ดิน, 2559)

การเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเน้นที่ความเป็นอิสระส่วนบุคคล และความรับผิดชอบต่อตนเองในการเรียนรู้ โดยพบว่าผู้เรียนมักมีความพยายามที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ เป็นลักษณะของการชี้นำตนเองในการเรียนรู้ ซึ่งเรียนรู้ได้ดีกว่าโดยการชี้นำจากผู้อื่น (ปิยะ ศักดิ์เจริญ, 2558)

สรุปได้ว่า การเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning) การได้ผู้เรียนได้เลือกที่ตนเองสนใจที่จะศึกษาอย่างอิสระเมื่อเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ดีมากกว่าการชี้นำจากบุคคลอื่นสามารถเรียนรู้ได้ที่ไหน เวลาใด เรื่องใด ก็ได้ทำให้เกิดการจดจำและพัฒนาเป็นองค์ความรู้ได้ง่ายมากยิ่งขึ้น

แนวคิดที่กล่าวมาเหล่านี้ได้นำมาประยุกต์ปรับใช้ในการส่งเสริมอาชีพสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้เรียนพิการโดยมาปรับประยุกต์ในการขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน และการดำเนินงานเพื่อให้เกิดเป็นทักษะ องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติโดยไม่พยายามขัดเยียด ทำให้เกิดองค์ความรู้ที่ยั่งยืนและนำไปใช้ในการประกอบอาชีพในอนาคตได้

โครงการเชรามิก : กระบวนการดำเนินงานสำหรับเด็กพิเศษ

การส่งเสริมการจัดการศึกษาสำหรับผู้เรียนพิการนั้นจำเป็นต้องมีองค์ประกอบหลายอย่างประกอบด้วยกัน เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนเกิดประสิทธิภาพผู้สอนต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลให้เหมาะสมกับความแตกต่างเฉพาะบุคคลของผู้เรียน และไม่เพียงแต่ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนเท่านั้นต้องมีการส่งเสริมงานอาชีพควบคู่ไปกับการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการประกอบอาชีพได้ในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการการจ้างงานคนพิการ ของสถานประกอบการต่าง ๆ

การส่งเสริมอาชีพสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้เรียนพิการ

ด้วยเหตุนี้ศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด จึงต้องคิดค้นพัฒนากระบวนการจัดการเรียน การสอนและสร้างกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะการประกอบอาชีพโดย นวัตกรรมที่มีความโดดเด่นของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด คือ การส่งเสริมอาชีพเซรามิก การทำ กาแฟและเครื่องดื่มอื่น ๆ การให้บริการในร้านกาแฟ และในอนาคตจะมีการส่งเสริมการทำขนม โดยมีวิธีการ ดำเนินงาน ดังนี้

กระบวนการ PDCA	รายละเอียดการดำเนินการ
P : PLAN	<p>- วางแผนการดำเนินการโดยการจัดประชุมกับผู้บริหาร ผู้สอนและบุคลากรที่มีความ เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานเพื่อหาแนวทางการดำเนินงาน และผู้รับผิดชอบหลักใน การดูแลเพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และราบรื่น โดยแบ่ง ความรับผิดชอบออกเป็น การส่งเสริมอาชีพ ดังนี้ 1) เซรามิก 2) การทำกาแฟและ เครื่องดื่ม 3) การให้บริการในร้านกาแฟ และ 4) การทำขนม</p> <p>- ออกคำสั่งงานต่าง ๆ เพื่อเป็นการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะทำงาน</p>
D : DO	<p>ดำเนินการตามโครงการที่ได้กำหนดไว้โดยเริ่มจากกระบวนการ โดยนำแนวคิดการ เรียนรู้เข้ามาประยุกต์ในการดำเนินงาน</p> <p>ขั้นที่ 1 การสอบถามปัญหาของผู้เรียน เพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับ เด็กในทุก ๆ ด้าน มาประกอบการวิเคราะห์ และตัดสินใจในการวางแผนส่งเสริม อาชีพให้เหมาะกับเด็กแต่ละบุคคล ผ่านการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน โดยการ สังเกต การสัมภาษณ์ และการซักประวัติ มีหลักการดังนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การสังเกต คือ การเฝ้าดูสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างใส่ใจและมีระเบียบวิธี เพื่อเป็น ข้อมูลที่เสริมความเข้าใจให้ชัดเจนถูกต้องยิ่งขึ้น สิ่งที่ต้องสังเกต ได้แก่ การกระทำของแต่ละบุคคล แบบแผนการกระทำ ความสัมพันธ์ การมีส่วนร่วม และองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อม 2) การสัมภาษณ์ คือ การรวบรวมข้อมูลโดยการพบปะ พูดคุย สนทนาผู้ให้ ข้อมูลโดยตรง หลังจากรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ให้ทำการบันทึกข้อมูลให้ สมบูรณ์ 3) การซักประวัติ คือ การได้ข้อมูลเบื้องต้นของผู้เรียนด้านต่าง ๆ จากการ กรอกแบบสอบถามประวัติและการสอบถามข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับเด็กพิการ และครอบครัว ทำให้ข้อมูลที่ได้มีความสมบูรณ์และเที่ยงตรงยิ่งขึ้น ประกอบกับจะได้ทัศนคติ ความรู้สึก ความคิดเห็นของผู้เรียนและครอบครัว ในปัญหาความต้องการด้านการศึกษาและด้านอื่น ๆ

กระบวนการ PDCA	รายละเอียดการดำเนินการ
	<p>ขั้นที่ 2 นำข้อมูลมาประเมินและวิเคราะห์ เพื่อวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการพัฒนาด้านอาชีพให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างผู้สอน ผู้ปกครอง นักสาขาอาชีพ มาวางแผนทางการพัฒนาเพื่อให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนให้มากที่สุด</p> <p>ขั้นที่ 3 นำผู้เรียนไปทดลองฝึกอาชีพ ตามที่ได้วิเคราะห์ไว้ว่าผู้เรียนคนไหนเหมาะสมกับการพัฒนาอาชีพใด โดยผ่านการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำโดยเริ่มจากขั้นตอนง่าย ๆ ไปยังขั้นตอนที่มีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้นต่อไปผ่านการให้คำแนะนำจากผู้สอนและบุคลากรที่สอน</p> <p>การทำเซรามิก</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) การขึ้นรูป สามารถทำได้โดยการการขึ้นรูปด้วยมือ (ปั้นด้วยมือ) การเหน้าดินลงแม่พิมพ์ (งานหล่อ) และการขึ้นรูปโดยใช้เครื่องหมุน โดยเน้นการใช้มือเพื่อการปฏิบัติงาน เมื่อดินคงตัวแล้วจะนำไปฝั่งลมให้แห้งสนิทเพื่อนำไปทำในขั้นตอนต่อไป ในขั้นตอนนี้ผู้เรียนจะได้พัฒนาทักษะในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กในการปั้น การมีสมาธิจดจ่อกับผลงานของตนเอง ความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างผลงาน 2) เก็บความเรียบร้อยของชิ้นงาน ขั้นตอนนี้คือการทำให้ชิ้นงานเป็นไปตามแบบที่ต้องการ เก็บรายละเอียดส่วนที่เกิน ลบขอบมุมส่วนเกินออกโดยการใช้ฟองน้ำชุบน้ำเช็ด หรือการใช้ใบมีดขูดส่วนที่เกินออกให้เรียบ จำเป็นต้องอาศัยความอดทนและจดจ่อต่อผลงานที่ตนเองได้ทำ เพื่อให้ผลงานที่ออกมาเรียบร้อยและสวยงาม 3) การเผาครั้งแรก หรือเผาบิสกิต (Biscuit) เมื่อเสร็จจากขั้นตอนการเก็บความเรียบร้อยของชิ้นงาน นำชิ้นงานมาเผาครั้งแรก หรือเผาบิสกิตที่อุณหภูมิ 700 องศาเซลเซียส เพื่อให้ชิ้นงานแข็งตัวโดยขั้นตอนนี้จะทำให้ชิ้นงานที่ทำเปลี่ยนจากสีดำ เป็นสีส้มอิฐ และมีความแข็งแรงขึ้น การเผาเป็นการฝึกการอดทนรอคอยให้กับผู้เรียนว่าการทำงานในแต่ละขั้นตอนจำเป็นต้องอดทนรอเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดี 4) ชุบเคลือบ เขียนลาย หลักจากการเผาครั้งแรกแล้วจะนำชิ้นงานมาชุบเคลือบโดยใช้สีเคลือบ หรือเขียนลายโดยใช้สีเคลือบ ตามแบบที่ได้ออกแบบไว้และเก็บความเรียบร้อยของชิ้นงานอีกครั้งหนึ่งก่อนดำเนินงานขั้นตอนต่อไป ขั้นตอนนี้เป็นการส่งเสริมจินตนาการให้กับผู้เรียนในการลงสีหรือวาด

กระบวนการ PDCA	รายละเอียดการดำเนินการ
	<p>ภาพลงในผลงานของตนเอง จำเป็นต้องอาศัยการทำงานของกลุ่มเพื่อน มีดเล็ก ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ความอดทนและความตั้งใจ ของผู้เรียน</p> <p>5) การเผาสีเคลือบ และสีได้เคลือบ เป็นการดำเนินงานขั้นตอนสุดท้ายโดยการเผาที่อุณหภูมิ 1,200 องศาเซลเซียส เพื่อให้สีเคลือบและสีได้เคลือบสุก โดยการเผาครั้งนี้เสร็จสิ้นก็จะได้ชิ้นงานที่เสร็จสมบูรณ์</p> <p>การทำกาแฟและเครื่องดื่ม ครูทำการเรียนการสอนในการทำกาแฟ และเครื่องดื่มต่าง ๆ ที่สามารถทำได้ง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนให้กับผู้เรียน โดยเริ่มสอนตั้งแต่ชื่อของอุปกรณ์ วิธีการใช้ วัสดุที่ใช้ในการทำเครื่องดื่ม ขั้นตอนการทำเครื่องดื่ม โดยมีครูช่วยในช่วงแรก และลดการช่วยเหลือลง จนผู้เรียนสามารถทำได้ด้วยตนเอง</p> <p>การให้บริการในร้านกาแฟ ฝึกผู้เรียนให้รู้จักการบริการภายในร้านกาแฟ การดูแลลูกค้า การทำความสะอาด เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักขั้นตอนการให้บริการ และการแก้ปัญหาที่อาจเกิดจากการบริการ เช่น การทำความสะอาดหากมีการหกของเครื่องดื่ม เป็นต้น</p> <p>ขั้นที่ 4 กระตุ้นให้ผู้เรียนทำด้วยตนเอง คิดเอง ทำเอง พัฒนาตนเอง ผ่านประสบการณ์ที่ตนเองได้เรียนรู้ผ่านการลงมือทำ สร้างรูปแบบหรือองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเอง โดยเน้นให้ผู้เรียนสามารถลงมือปฏิบัติด้วยตนเองเป็นหลัก</p> <p>ขั้นที่ 5 ทบทวนและปฏิบัติซ้ำ ๆ กระตุ้นให้มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการฝึกปฏิบัติซ้ำ ๆ สามารถจดจำและเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติด้วยตนเองผ่านการทำชิ้นงานต่าง ๆ โดยไม่คำนึงถึงความสวยงามในช่วงแรก และพัฒนาจนสามารถทำเป็นชิ้นงานที่สามารถจำหน่ายและประกอบอาชีพได้ในอนาคต</p> <p>ขั้นที่ 6 ประสบความสำเร็จสร้างทักษะให้ตนเองได้ เมื่อผู้เรียนผ่านการเรียนรู้โดยการลงมือทำซ้ำ ๆ จะทำให้เกิดทักษะการประกอบอาชีพ สามารถนำทักษะเหล่านี้ไปประกอบอาชีพได้ในอนาคต</p>
	

กระบวนการ PDCA	รายละเอียดการดำเนินการ
	
<p>C : Check</p>	<p>ตรวจสอบการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ผู้เรียนได้รับผ่านการจัดกระบวนการเรียนรู้ โดยการพัฒนาจุดเน้นให้ผู้เรียนมีพัฒนาการของตนเอง ทั้ง 4 ด้าน ด้านร่างกาย ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก กล้ามเนื้อมัดใหญ่ ผ่านการปั้นและขึ้นดินด้วยมือ การทำกาแฟ และเครื่องดื่ม การให้บริการในการพบพูดคุย และรับรายการอาหารที่ต้องปฏิบัติตามลูกค้า ด้านอารมณ์ฝึกความอดทนในการทำชิ้นงานและการรอคอยเพื่อให้ชิ้นงานนั้น ๆ ประสบความสำเร็จ ด้านสังคมต้องผ่านการทำกิจกรรมเป็นกลุ่มให้สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการทำกิจกรรมได้ และด้านสติปัญญาผ่านการสร้างชิ้นงานตามความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างชิ้นงาน การลงสีและวาดภาพชิ้นงาน การทำกาแฟและเครื่องดื่มสำเร็จ การนำอาหารไปบริการให้ผู้รับบริการได้อย่างถูกต้อง การทำขนมเพื่อออกจำหน่ายเป็นรายได้ให้กับตนเอง เป็นการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน รวมถึงเมื่อชิ้นงานนั้นสำเร็จออกมาแล้วเกิดความภาคภูมิใจในตนเองอีกด้วย เมื่อได้รับการทำกิจกรรมผ่านนวัตกรรมดังกล่าวแล้วผู้เรียนเกิดทักษะและสามารถรู้ถึงขั้นตอนนำไปสู่การต่อยอดไปสู่การประกอบอาชีพได้ในอนาคต</p>
<p>A : ACT</p>	<p>ทบทวนการดำเนินงานวิเคราะห์ว่าประสบความสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่กำหนดหรือไม่ มีข้อดี ข้อเสีย ความสำเร็จ และอุปสรรคอย่างไร เพื่อนำ ไปสะท้อนและหาวิธีการแก้ไขให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีต่อผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น โดยในอนาคตต้องมีการพัฒนาประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการพัฒนาของผลิตภัณฑ์ และเกิดรายได้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงได้ดำเนินขยายผลต่อศูนย์การศึกษาพิเศษและโรงเรียนเฉพาะความพิการในเครือข่าย และเพื่อนร่วมวิชาชีพในรูปแบบต่าง ๆ ดังต่อไปนี้</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) จัดเป็นเอกสารหน้าเดียวขยายผลแก่บุคคลทั่วไปที่สนใจ คณะผู้สอนในกลุ่มเครือข่าย ศูนย์การศึกษาพิเศษ และโรงเรียนเฉพาะความพิการต่าง ๆ ที่สนใจ

กระบวนการ PDCA	รายละเอียดการดำเนินการ
	2) จัดประชาสัมพันธ์ในรูปแบบออนไลน์ ผ่านทาง Facebook “Little 9 Fine day” ที่รวบรวมผลิตภัณฑ์ ชิ้นงานเซรามิก ของทางศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราดไว้ 3) จัดนิทรรศการนำเสนอในกิจกรรมงานแสดงสินค้าของทั้งทางภาครัฐ และเอกชน 4) เป็นแหล่งเรียนรู้ และจัดบุคลากรเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้สนใจ

ผลลัพธ์ และความสำเ็จ

ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของตนเองผ่านโครงการ “เซรามิกสำหรับเด็กพิเศษ (Ceramic for Special Children)” โดยผู้เรียนได้พัฒนาพัฒนาการของตนเองทั้ง 4 ด้าน ด้านร่างกาย ด้านกล้ามเนื้อมัดเล็ก กล้ามเนื้อมัดใหญ่ ผ่านการปั้นและขึ้นดินด้วยมือ ด้านอารมณ์ฝึกความอดทนในการทำชิ้นงานและการรอคอย เพื่อให้ชิ้นงานนั้น ๆ ประสบความสำเร็จ ด้านสังคมต้องผ่านการทำกิจกรรมเป็นกลุ่มให้สามารถสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการทำกิจกรรมได้ และด้านสติปัญญาผ่านการสร้างชิ้นงานตามความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างชิ้นงาน การลงสีและวาดภาพชิ้นงาน เป็นการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน รวมถึงเมื่อชิ้นงานนั้นสำเร็จออกมาแล้วเกิดความภาคภูมิใจในตนเองอีกด้วย

เมื่อได้รับการทำกิจกรรมผ่านนวัตกรรมดังกล่าวแล้วผู้เรียนเกิดทักษะและสามารถรู้ถึงขั้นตอนและวิธีการทำเซรามิกสู่การต่อยอดไปสู่การประกอบอาชีพได้ในอนาคต

ผู้สอนได้นำการส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้เต็มศักยภาพผ่าน “เซรามิกสำหรับเด็กพิเศษ (Ceramic for Special Children)” มาเป็นส่วนหนึ่งในการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง คิดเอง ทำเอง ปฏิบัติเอง เข้ากับการจัดการเรียนการสอนในยุคศตวรรษที่ 21 การออกแบบการเรียนรู้สามารถออกแบบได้ตรงกับความต้องการจำเป็นพิเศษของผู้เรียนจากการวิเคราะห์จากผู้ที่เกี่ยวข้องกับผู้เรียนประกอบด้วยผู้สอน ผู้ปกครอง ทีมนักสหวิชาชีพ ร่วมกันเพื่อนำมาประกอบกับกิจกรรมเซรามิกให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพของผู้เรียน

อีกทั้งผู้บริหารเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อผู้เรียนโดยมีวัตถุประสงค์สูงสุดให้ผู้เรียนมีอาชีพและช่วยเหลือตนเองได้ในอนาคต นำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า มีผลงานที่ประจักษ์ชัดเจนเป็นที่ยอมรับ จะเห็นได้จากรางวัลและเกียรติบัตรที่ได้จากหน่วยงานต่าง ๆ ในการเข้ามาศึกษาดูงาน และอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดตราด นายชำนาญวิทย์ เตรัตน์ ได้ประกาศสิทธิการผลิตบรรจุภัณฑ์ภายใต้ลายมือชื่อของท่าน

ผู้เรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นพัฒนาทักษะต่าง ๆ เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างรายได้และประกอบอาชีพได้ในอนาคต ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมสนับสนุนการทำกิจกรรมเซรามิกโดยเข้ามาร่วมพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ร่วมกัน และเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ที่เป็นผลิตภัณฑ์ที่ผลิตโดยผู้เรียนพิการที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทั้งร่วมสนับสนุนผลิตภัณฑ์ของศูนย์การศึกษาพิเศษ ประจำจังหวัดตราด ในการให้ไปจัดแสดงและจำหน่ายตามกิจกรรมของหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ภายในจังหวัด “เซรามิกสำหรับเด็กพิเศษ (Ceramic for Special Children)” ใช้หลักการสร้างองค์ความรู้ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยใช้ทฤษฎีการจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ (Constructivism) การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยให้ผู้เรียนลงมือประกอบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือได้ปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมภายนอกเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ด้วยตนเองส่งผลให้ความรู้อยู่กับผู้เรียนได้นานขึ้น การจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมแบบสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry-based learning) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกระบวนการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนได้เข้ามามีบทบาทในการริเริ่มหาประเด็นที่รู้สึกสนใจหรือมีข้อสงสัย และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดเวลา การจัดการเรียนรู้ผ่านการเล่น (Play-Based Learning) การเล่นอย่างอิสระให้ผู้เรียนเป็นคนเริ่มกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยผู้สอนเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการฝึกการจินตนาการในการเรียนรู้ร่วมกัน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self Directed Learning) การได้ให้ผู้เรียนได้เลือกสิ่งที่คุณเองสนใจที่จะศึกษาอย่างอิสระ เมื่อเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองจะทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้มากกว่าการชี้แจงจากบุคคลอื่น สามารถเรียนรู้ได้ที่ไหน เวลาใด เรื่องใดก็ได้ทำให้เกิดการจดจำและพัฒนาเป็นองค์ความรู้ได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ดำเนินการผ่านกระบวนการ PDCA ในการดำเนินโครงการและการมีส่วนร่วมของผู้สอน ผู้ปกครอง และนักสหวิชาชีพที่ร่วมกันวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลผ่านการประยุกต์เชื่อมโยงผ่านกิจกรรมการทำเซรามิก ทำให้การดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่องและประสบความสำเร็จจนในปัจจุบันได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดตราด ในการจัดสร้างอาคารเฉลิมพระเกียรติรัชกาลที่ 10 (coffee & Ceramic) เพื่อฝึกอาชีพผู้เรียนพิการและคนพิการ และเป็นที่แสดงสินค้าเพื่อจัดจำหน่ายให้แก่บุคคลภายนอกที่สนใจ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

การมีส่วนร่วมของครู ผู้ปกครอง และนักสหวิชาชีพที่ร่วมกันวิเคราะห์ผู้เรียนเป็นรายบุคคลผ่านการประยุกต์เชื่อมโยงผ่านกิจกรรมการทำเซรามิก เป็นชิ้นงานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ผ่านความคิดสร้างสรรค์ของเด็กพิเศษ จนเกิดเป็นผลงานที่สร้างความภาคภูมิใจในกับผู้เรียนก่อให้เกิดทักษะที่สามารถพัฒนาเป็นอาชีพให้กับผู้เรียนได้ในอนาคต โดยการดำเนินงานได้ดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่องจนสามารถทำให้เป็นที่รู้จักทั้งในจังหวัดและนอกจังหวัด พัฒนารูปแบบการดำเนินงาน ปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมให้มากที่สุดอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดทักษะการประกอบอาชีพสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

การสนับสนุนจากชุมชนและหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการประชาสัมพันธ์สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับผู้เรียน ผ่านการสนับสนุนการจำหน่ายชิ้นงาน หรือร่วมสนับสนุนการดำเนินงานให้สามารถทำได้อย่างต่อเนื่องและให้เกิดผลประโยชน์ต่อผู้เรียนพิการได้อย่างแท้จริง

อุปสรรคและจุดที่ต้องพัฒนา

ชิ้นงานที่เกิดจากผู้เรียนพิการอาจมีความไม่สมบูรณ์ของชิ้นงาน ไม่สวยงาม น่าใช้ เหมือนมาตรฐานทั่วไป จึงจำเป็นต้องมีการสื่อสารและทำความเข้าใจกับผู้ที่มีความสนใจหรือบุคคลภายนอกว่า ชิ้นงานที่ผู้เรียนได้ทำออกมานั้นมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวจากความแตกต่างและความสามารถเฉพาะบุคคล โดยประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก พร้อมสร้างความตระหนักรับรู้เกี่ยวกับผู้เรียนพิการ ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา รูปแบบของชิ้นงานให้มีความทันสมัย หลากหลาย และสวยงาม เพื่อให้ชิ้นงานของผู้เรียนเกิดมูลค่าก่อให้เกิดเป็นอาชีพและรายได้ให้กับผู้เรียนอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

- 1) เผยแพร่กระบวนการการทำเซรามิก ไปยังเครือข่ายศูนย์การศึกษาพิเศษ จังหวัดอื่น ๆ หรือหน่วยงานเพื่อผู้พิการ เพื่อส่งเสริมอาชีพสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้พิการ
- 2) ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา รูปแบบของชิ้นงานการทำเซรามิกให้มีความทันสมัย หลากหลาย และสวยงาม เพื่อก่อให้เกิดเป็นอาชีพและรายได้ให้กับผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน
- 3) ประชาสัมพันธ์ให้เซรามิกสำหรับผู้เรียนพิการเป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น เพื่อส่งเสริมให้เกิดรายได้กับผู้เรียนได้มากขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *คู่มือการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม (Early Intervention : EI) เด็กพิการ สำหรับโรงเรียนเฉพาะความพิการและศูนย์การศึกษาพิเศษ*. โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กรมที่ดิน. (2559). *การเรียนรู้ด้วยตนเอง*. กระทรวงมหาดไทย.
- ครุบ้านนอก.คอม. (2565). *ทฤษฎีการเรียนรู้*. <https://www.kroobannok.com/1549>.
- ชลิตา สุนันทาภรณ์. (2561). *เรียนปนเล่น เล่นปนเรียน : กระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย*. <https://thepotential.org/family/play-based-learning/>.
- ณัฐนรี บัวชม และพรภวิชัย เฟ็งเอียด. (ม.ป.ป). *Inquiry-Based Learning: สนใจ – สงสัย – สืบเสาะ กระบวนการเรียนรู้ที่เปิดให้ผู้เรียนค้นคว้าคำตอบได้ด้วยตนเอง*. Mappa. <https://mappalearning.co/inquiry-based-learning/>.
- ปิยะ ศักดิ์เจริญ. (2558). *ทฤษฎีการเรียนรู้ผู้ใหญ่และแนวทางการเรียนรู้ด้วยการชี้นำตนเอง: กระบวนการเรียนรู้เพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต*. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 16(1), 10.
- สุชิน เพ็ชรรักษ์. (2548). *การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างสรรค์ด้วยปัญญาในประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความสามารถของเด็กในการอ่าน คิด วิเคราะห์ เขียน และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

เอกราช จันทร์ประดิษฐ์. (2563). *เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไร...ให้เกิดผล(ลัพท์)*. งานจัดการความรู้ คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล. <https://www2.si.mahidol.ac.th/km/knowledgeassets/kmexperience/kmarticle/14768/>.

Burgh, G., & Nichols, K. (2012). The Parallels between Philosophical Inquiry and Scientific Inquiry: Implications for Science Education. *Educational Philosophy and Theory*, 44(10), 1045–1059.

Elissar Gerges. (2022). *How to use the 5E Model in Your Science Classroom*. Edutopia. <https://www.edutopia.org/article/how-use-5e-model-your-science-classroom/#:~:text=One%20approach%20to%20inquiry%20science,their%20learning%20to%20new%20contexts.>